

Price \$5.00

Ціна 5.00 дол.

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УКРАЇНСЬКИЙ УНІВЕРСАЛЬНИЙ ЖУРНАЛ

Vol. XLVI

ЛИПЕНЬ – 1995 – JULY

No. 544

NOWI DNI

**A Ukrainian Monthly published
every month except August by
the Nowi Dni Co. Ltd. in
Toronto, Ont., Canada**

Адреса "Нових Днів":

**NOWI DNI
P.O. Box 400, Stn ~D~
TORONTO, ONT., CANADA
M6P 3J9**

Publications Mail Registration Number 1668 International
Standard Serial Number
ISSN 0048-1017

Editor-in-Chief: M. Dalney
Business & Advertising manager:
A. Horhota

1 YEAR SUBSCRIPTION -

РІЧНА ПЕРЕДПЛАТА:

CANADA: \$30.00

U.S.A.: \$30.00 US

АВСТРАЛІЯ: \$40.00

австралійських

ІНШІ КРАЇНИ

\$30.00 American or equivalent

Азією/Австралією – \$60.00

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

ALBERTA - АЛЬБЕРТА:

E. Krasnoshtan
4510 - 106 St., #208
Edmonton, Alberta T6H 4X2
Tel.: 437-7098

AUSTRALIA - АВСТРАЛІЯ:

F. Habelko
61 Lawson Ave.
Frankston 3199, VIC. Australia
Tel.: 03-783 7782

M. Waksiutenko
28 Alguna Cres.
Rostevor, S.A. 5073

GR. BRITAIN - ВЕЛ. БРИТАНІЯ:

Mr. Ivan Dolhopiat
6 Nemoure Rd.
London, W3 6NZ England
diasporiana.org.ua

Засновник і редактор 1950–1969 П.К. Волиняк

Видає Спілка "НОВІ ДНІ" з обм. відповідальністю

Мар'ян Дальний – головний редактор

Адміністратор і Оголошення – Ада Горгота

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Наталія Давидовська — ВИБРАНЕ З "ФРЕСКІВ"	1
Леся Богуславець — РОКОВИНИ	2
Б. Климчак — НИЗКА "КЛЯТИХ" ЗАПИТАНЬ	4
Леонід Гусак — ДО ЗЕМЛЯКІВ ПРО ЗЕМЛЯКА З РУЖИНА	8
Р. Доценко — "ЗА ВКРАЇНУ ЙОГО ЗАМУЧИЛИ КОЛИСЬ"	13
З архіву — МИХАЙЛО СОСНОВСЬКИЙ	18
Марта Онуфрів — НЕБЕСНІ ФРЕСКИ НАТАЛІЇ ДАВИДОВСЬКОЇ	22
Марія Голод — ІЗ НЕПИСАНОГО АРХІВУ... ..	24
Олександра Ю. Копач — З ВИСТУПУ ПІД ЧАС ПРЕЗЕНТАЦІЇ	25
Іван Бабенко — СПАДКОЄМНІСТЬ ПОКОЛІНЬ	26
Мар'яна Студницька — ЄВРОПЕЙСЬКА СТИЛІСТИКА У СКУЛЬПТУРНОМУ ДЕКОРІ... ..	28
Юрій Мошинський — ВОЛОДИМИР МОШИНСЬКИЙ (у сторіччя народження)	30
Валеріян Ревуцький — КОСТЬ КОШЕВСЬКИЙ	32
Ю. Красноштан — РОЗМАЇТТЯ БАРВ... ..	34
Ярослав Стех — РОЗПОВІДЬ ПРО НЕСПОКІЙ... ..	36
О. Куленко — "ВІННИЦЯ: ЗЛОЧИН БЕЗ КАРИ"	37
Микола Козак — ДВЕРІ У ГЛУХІЙ СТІНІ	38
Редакція — ПОСМЕРТНІ ЗГАДКИ	39
Варвара Данилова і інші — ЛИСТИ ДО РЕДАКЦІЇ	40

На першій стор. обкладинки: **Мирон Левицький. СВЯТИЙ ЮРІЙ, 1976.**
Тираж — 50, 40 х 29.5 см. Лінорит. (Репродукція в пам'ять нашого великого
мистця, який упокоївся два роки тому, 17-го липня 1993 р.)

● Передруки і переклади дозволені за поданням джерела. ● Статті з поданими іменами авторів не конче висловлюють
погляди редакції. ● Незамовлених матеріалів редакція не повертає. ● Редакція не відповідає
за зміст платних оголошень і застерігає собі право виправляти мову та скорочувати надіслані матеріали.

Література, мистецтво, наука, суспільне життя

Наталя ДАВИДОВСЬКА

ВИБРАНЕ З "ФРЕСКІВ"

ДО УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ
У ПЕРШУ РІЧНИЦЮ НЕЗАЛЕЖНОСТІ
УКРАЇНИ

Втішаймося! Проте — не час
сумління втіхою приспати,
бо ще на кожному із нас —
тінь погратована, хрестата.
Це біль століть, це зойк віків,
це сором, встромлений у відчай раба,
що в кожному з нас сидів
за погратованим обличчям;
І — з погратованим чолом,
з одвічним доторком Іуди.
Цей рабський дух, це рабське тло
ще довго житиме у людях.
Звільнімося від нього — час!
Бо на Софії дзвонять дзвони.
За нарід — в кожному із нас
молимося, стиснімо скроні,
щоб стугонів у скронях дзвін,
і поминально, й величально,
щоб все, що відридало в нім,
відголосило вже востаннє:
у кожному з нас, у кожному з тих,
хто вигрібав себе з Руїни...
Молимося — цей хрест — наш гріх:
ми — ще не мали України!
Молимося! Найвищий час
під хоругви на сповідь стати...
Народе! Це в останній раз
себе рятує Божа Мати!

24 серпня 1992 року,
Канада, Оттава.

СОН

Пробуджуся в тиші
і слухати буду прикмети:
крильми залопочуть
неторкнуті ще сторінки,
навпошепки всесвітом
будуть ходити планети,
навголос з річок
виринатимуть денні зірки.

Читатиме вітер
ніким нерозгадані титли
в ущелинах скель,
на гніздов'ях предвічних орлів.
Я слухати буду розкуте,
пробуджене світло,

і тишу — в якій —
тільки тишею світ говорив.

Я вірую: буде!
Пробуджуся вранці від саява,
небесне світило
шитом підіпре небозвід,
а там — в ореолі — слов'янське
дитятко русяве
у жовтій блакиті
писатиме новий завіт...

* * *

...зашморг, жих і яма...
пророк Ісая

Зімкніть уста! Читайте мовчки книгу.
І глави вчіть — щоб кожную повторити.
І слухайте
як важко чайки скиглять,
коли їм крила обриває вітер,
коли жбурляє їх між берегами...
А дзвони б'ють.
Чому вони — сусальні?
А ви читайте: "Зашморг, жих і яма..."
Не бійтеся, бо це глава з Ісайї,
це — не про вас.
Та обітріть обличчя
від сорому, а паросток — від гнилі.
У поминальний день — паліте свічі
поміж могил.
Якщо — живі могили.
А краще так — по всій землі, бо рідна
хрести поставте кронам, травам, злакам.
Нема руїн — що згинули безслідно.
Немає правди — щоб така двояка.
Читайте!
Бо заскиглять чаєнята
у поминальний день на днищі ями.
...Ви — Книгу вчили!
Час настав казати:
"Моліться діти. Це — було не з вами."

* * *

Я в житті боялась випадкових
зустрічей, гризот, а паче — слів.
І тому дурний, аскезний гномик
у мені з лічильником сидів.
Як же я боялась дрібноги,
а довкола себе — дрібноги.
Смикав гномик пальчиком за дротик,
і казав, куди мені — не-йти.
Ще казав — коли мені не пхатись

на гучні збіговиська ловців.
Це не відступ був — а самозахист
від людей, людисьок і люців,
від — іскаріотства й лизоблюдства...
Гноме, в тебе мудра голова,
бо людей не сплутала із людством,
а брехні не вплутала в слова.
Просто — не любила гри у фанти.
Знала: відколи існує світ
завжди
біля втомлених атлантів
буде місце — для каріатид...

* * *

Не злетів до мене білий ангел,
ані шестикрилий серафим.
Я сама натхнення більш не прагла,
а воно минуло крайній дім.
Не було ні радісно, ні журно:
повний спокій,
і — нейтралітет.
Тільки угорі під абажуром
чорна тля жбурлялася у лег.
Ані зойкнув протяг,
ані grimнув,
ані бісик не зареготав.
Може після "аркодужних" гімнів
наступила в мене глухота?
Може я — від галасу — розмита,
ні душі не видно,
ні лица,
може на поезію "ліміти"
вичерпані віком — до кінця?
Може вік мій, що віками повен
гвалтом — переслухався — ущерт?
...Господи, та ж чув глухий Бетговен
му-зі-ку;
вступаючи у смерть!

* * *

Ти віриш їм? Не вір!
Нащадки Вавилону
на всі часи — такі ж,
бо навіть в небесах —
чекає судний Суд,
і — ланцюги закону,
і той же рабський страх
з печаттю на устах!

БІОГРАФІЧНА ДОВІДКА

Наталія Давидовська народилася у Києві 4 грудня 1953 року. З дев'ятилітнього віку мешкала у Львові, де після закінчення середньої школи навчалася три роки на філологічному відділенні Львівського університету.

1973 року складає вступні іспити до Московського літературного інституту ім. Горького, який закінчує у 1978 році. Працює у московських, два роки пізніше у київських видавництвах та часописах. 1986 року повертається до Львова.

Видала постичні збірки "Пташиний водограй", "Очевидець", "Мої міста", "Народжена у грудні", "Сад вічності", "Фрески".

Двічі перебувала в Канаді. Зараз тяжко захворіла. Бажаємо їй скорого і повного видужання. Ширше про неї читайте в статті Марти Онуфрів, стор. 22. ■

Леся БОГУСЛАВЕЦЬ

РОКОВИНИ

(Погляд в минуле)

Сьогодні день роковин нашого подружжя! Пройшло надцять років нашого спільного життя... Кажуть, щоб пізнати людину треба пуд солі з нею з'їсти, а скільки нам прийшлося і солі, і перцю спожити? Згадуючи всі спільно прожиті роки, можна реагувати по різному. Приміром, коли відзначається ця дата, вся родина збирається за святковим столом. Чоловік піднімає чарку і врочисто виголошує промову: "Дякую тобі дорогесенька за всі ці щасливі роки!"

Я приємно всміхаюся і з гордістю дивлюсь на діток. Вони моє найбільше досягнення — мій скарб. Всі вони тепер дорослі й одружені (нарешті!), але й далі для нас дітки. Ми продовжуємо цю церемонію з року в рік. І в такі хвилини я щиро вірю: Ах, яка я чудова дружина, мати і так далі, і тому подібне... Та це лічені хвилини блаженства. Бо найчастіше трапляються інші "промови". Мовляв, чом розпаровані шкарпетки або, ходячи по хаті, мій милий, зауважує, що капосний павук встиг сплести павутину. Тоді роздуми про мої таланти набувають іншого відтінку.

Часом це стається за зовсім мирних обставин і, на мою думку, без жодної провокації з мого боку. От, приміром, ідемо в авті вулицею і я зауважую: — "Який це гарний будинок! Це недавно його збудували?" На це мій коханий заочує на лоба очі і вигукує: — "Та він там уже років двадцять стоїть. Кожного тижня повз нього проїжджаємо, а ти лиш тепер помітила!" І пішов, і поїхав... на цю тему.

— Ти, — каже, — живеш у своїм світі фантазій. Мабуть, коли б чужий чоловік, замість мене прийшов жити в нашу хату, то й тоді б не помітила...

Я щиро дивуюся. Чого раптом ні з того, ні з сього псувати собі настрій, підсакувати. Ну, добре, стояв той будинок років двадцять, Бог з ним, хай ще стільки стоїть. Чи варто через такі дрібниці сердитись?! (Життя складається із дрібниць, зауважує мій коханий.) А щодо чужого чоловіка, та щоб сплутала, це вже суцця неправда. Завжди він любить перебільшувати...

Цього року вирішую відсвяткувати наші роковини по іншому. І тому влучивши підходящий момент, мило всміхаючись до свого "страждальника" питаю: Зробиш мені цю приємність? Дорогесенький зразу насторожується. Бачу промайнула думка: Чи не замандориться їй, щоб знімав зірки з неба? Але дарма, що я люблю помріяти, ноги мої завжди міцно тримаються землі. Мої бажання скромні і реальні.

— Давай, — прохаю, — гайнемо сьогодні в ботанічний сад, походимо, згадаємо давні часи...

Мій благовірний, з полегшенням зідхає і, диво з див, згоджується на цю пропозицію.

Незабаром ми пішкуємо доріжками славного мельніборського саду. Я починаю голос згадувати, коли ми тут були востаннє. П'ять, десять років тому?! Чоловік нагадує, що проїжджаємо повз нього що—

тижня. Справді, саме так, проїжджаємо, бо все немає часу сюди заглянути... А колись, як дітки малі були, учащали регулярно. І в моїх спогадах постають перші знайомства з садом, ще коли ми були "молоді та нежонаті". Ходили цими доріжками, тримались за руки, зідхали, як всі молоді. (Згадала баба, як дівкою була, тихо бурчить дороженький.) Ні, мабуть, ми тоді не ходили, а пропливали в повітрі. А дерева і квіти вітали нас, усміхалися. Який чудовий парк весною! А літом, а восени!! Та кожна пора тут має свою красу... Так, от раніше ходили годинами, мріяли, а тепер пройшли трішки, а милий вже й підтоптався, каже ноги болять, мовляв, рано встав, може б десь так присісти. І це кажучи, тут же і облюбовує лавочку. Спершу сів на неї, потім ліг, поклавши голову мені на коліна. А потім завдав такого хropaка, що аж прохожі спинялися, всміхалися і крутили головою...

Ех, літа, літа, які ви з людиною робите метаморфози... Вже не заспіває мій чоловічок: "Я ж тебе милая, аж до хатиноньки, сам на руках донесу..." А співав же колись... Дарма минулося... Хоч, правда, якби й хотів, то тепер не донесе, підвередиться... Не та в нього сила, не та в мене вага...

Отож сиділа я на тій лавочці і думала: хто я є? Скільки в мене тепер близьких серцю людей і всі вони бачать мене по своєму: чоловік, батько, сестра, дітки, невістки, зяті. Для кожного з них я інша людина, інші сподівання і вимоги...

За ці роки скільки треба було набути знання, фактів, і головне, практики, терпіння... Завжди всіх їх любити і не уявляти без них життя. Часто мені здавалось, що навколо розбурхане море в якому пливе мій родинний човник. І кожен нерозважний порух весел, може викинути когось за борт. Човен може набрати води, або розбитись об видимі і невидимі підводні скелі. І ніяких тобі компасів чи секстантів ніхто не дає, коли рушаєш у подорож подружнього і сімейного життя, щоб знати, як саме зберегти від нещастя рідних. Хоч правда, як Бог навіне, того ніхто не мине, а як Божа воля то виринемо і з моря...

А часом здавалось, що вистрибнув би з того життєвого човна, десь на безлюдний острів і жив би там спокійно, приспівуючи. Такі думки з'являлися, коли

мої діти-квіти стали підростати і вбиватись в колодочки... Коли віжки дисципліни треба було то попускати то натягати і все це робити за інтуїцією... бо, як каже приказка "держу, хоч сам дрижу". Та все це лише здавалось, бо життя — це праця, обов'язки, турботи і все це, мов віршовка зсукане міцно з любов'ю. Бо якщо там немає любови, то не знаю де брати сили, щоб тягти те "ярмо життя". Як також не уявляю життя без цього "ярма".

Сонечко припікає, я сиджу на лавочці і слухаю "музику" свого коханого. Хмарки де-не-де пропливають. Оце, думаю, так і життя: часом сонечко, часом хмари, а буває, що й дощ іде з громом і блискавками. Як добре, що дітки всі одружені (а вся хата захарашена і досі їхніми речами, не раз нагадає чоловік). І нам можна знову жити, як молодятим. Аж не віриться, що коли схотів, раз два і десь поїхав (якщо не попросять глядіти онуків). Згадалося, хтось казав: життя як та гармонія. Спершу розтягається (поповнюється діточками), а потім знову складається... На все свій час і пора. Наш човен теж допливає до своєї гавані...

Дай Боже сили і снаги тепер діткам керувати човнами свого життя. Нехай ніякі бурі не згасять їхнього домашнього вогнища. Хай завжди у їхнім серці горить вогонь любови до землі їхнього роду і щоб передавали його, як естафету своїм нащадкам... ■

МИСТЕЦЬКІ ВИРОБИ TRYPILLIA ARTS

Великий вибір рамок для картин
і дипломів

QUALITY ONE HOUR PHOTO LABS

і доброякісні фото для паспортів
та інших документів.

2285 Bloor Street W., Tel. 766-0113
Toronto, Ontario M6S 1P1

37 ЛІТ Існування

SIPCO⁽⁴¹⁶⁾
OIL LTD. 232-2262

Доставка Оливи
Повна 24 годинна обслу́га печей

SIPCO⁽⁴¹⁶⁾
ENERGIES LTD. 233-4820

Незалежний Представник **LENNOX**
Уповноважений Представник **CONSUMERS GAS**

83 SIX POINT ROAD TORONTO, ONTARIO, CANADA M8Z 2X3

ROCK
OF EUROPE INC.

**ПАМ'ЯТНИКИ з УКРАЇНИ
ТА з ІНШИХ КРАЇН
ВИГОТОВЛЕНІ НА ЗАМОВЛЕННЯ
ГУРТОВІ ЦІНИ
ТЕЛЕФОНУЙТЕ ТА ЗАХОДЬТЕ
232-1250**

83 SIX POINT ROAD
TORONTO, ONTARIO
ВИДІЛ SIPCO OIL

НИЗКА "КЛЯТИХ" ЗАПИТАНЬ

філософське есе

частина I

"Мета життя людини на Землі — формування духу, пошуки того шляху, по котрому душа піде у житті вічному." П. Калиновський — "Переход".

"Ми — цивілізація дітей, яким на цій планеті належить дорости до певного духовного рівня, дозріти, аби продовжити шлях у світі кращій і досконалішій, аніж наш, де все позначене... трагічною роздвоєністю між "Царством Божим" усередині нас і жалюгідними спробами чогось досягти на матеріальному рівні." Наталія Околітенко — "Л. У.", Но. 3, 1992 р.

Низка "клятих" запитань споконвіку нас непокоїть, гому спроби відповісти на них гідні заохочення.

Які саме запитання?

Є гльобальні загальнонаціональні: за що така кара на Україну, чи не рокована вона на остаточну асиміляцію? А є філософські: що є афект "страждання", а що — "щастя", для чого створена людина, яку мету закладено в її програму розвитку?

Важкі, вкрай складні ці запитання, і я не можу тішити себе надією, що саме мої відповіді — істинні, але висловити їх наважуся.

Щодо відповіді на запитання гльобальне, то я вбачаю — і цю думку поділяє, мабуть, більшість — причини нашого (українського народу) занепаду полягають у вродженій лагідності, інертності вдачі з одного боку, та у величезних природних багатствах, якими наділена наша українська земля — з другого. На лихо, сусідні нації навпаки, — обділені як отою лагідністю, так і природними багатствами.

Або візьмімо старе як світ запитання: чому взагалі існує зло? Чому людина рокована на страждання? Є різні припущення, а я вважаю найвірогіднішим таке:

Міркування про афект страждання як про зло безперечно ґрунтується на відчуттях суб'єктивних — отже, цього замало. У зв'язку з цим дозволю собі посылитися на біблійну історію.

Чи конче треба було Боголюдині Ісусові Христу пройти "хресною дорогою", яка закінчилася на Голгофі? Адже він сам, або ж Бог-отець, міг одним помислом своїм покарати усіх винних (ЗЛОчинних), а в людині — своєму творінню — переставити якийсь там мізерний ген — і пішла б генерація самих херувимів. Цього не сталося, тому логічно припустити, що існує об'єктивно доконечна потреба пропускати душі людей крізь, сказати б, багатшарову систему "шліфування" (сиріч страждань), щоб ці душі могли, врешті-решт, підвестися на якісно вищий духовний рівень.

Маловажно, при цьому, з допомогою яких обрядів (чи й без них) спілкується з Богом та чи інша людина (рунівівських, християнських...) — важливо тільки якого ступеня досконалості набуде її душа в кінці земного шляху.

Щоправда, через систему страждань проходять далеко не всі представники людства: коли одним шлях страждань наготовано змалку (отже, наче запрограмовано, і мета його, вірогідно, — досягнення рівня високоЧЕСНОТНОЇ особистості), іншим надана можливість вибору і вони прямують, переважно, у напрямку "абивигада".

Щиро кажучи, не дивина, що більшість обирає саме такий шлях, бо це шлях найменшого опору, без зайвих проблем, як кажуть, що веде до утіх, комфорту, затишку.

За словами Наталі Околітенко ("Л. У." за 28.04.1994 р. у статті "Доля України на фоні генетичного фонду") діє закон біологічної доцільності, який "забезпечує корисну для виживання поведінку: пристосовництво, хитрість, особистий інтерес..." Чи духовне зростання, удосконалення душ таких людей припиняється — питання дискусійне. Нижче я ще подам свій аналіз, свої припущення стосовно душ таких обранців, а зараз деякі міркування про "рокованих".

До речі, як зазначає далі Околітенко: "Довкілля нічим не підтверджує доцільність таких чеснот, як доброта, самовідданість, а проте, частина людей усе одно, живе так, ніби несе в собі пам'ять про Град Божий — світ досконаліший..."

Щодо процесу формування таких особистостей змалку, то я припускаю, що їх цілеспрямовано розподілено у ворожі їм середовища, де під тиском представників інших соціотипів — обов'язково антагоністичних, могутніших, напр., старших за віком членів одної родини чи "вуличних" — вроджені (запрограмовані) властивості соціотипу — кандидата на високочеснотну особистість піддаються випробуванню на міцність, тобто відбувається т. зв. ломка характеру, проходження стадії "важке дитинство".

Таким чином у процесі вимушеного співжиття конфліктуючих соціотипів (в тому рахунку і в умовах військової казарми, в'язничного бараку тощо), слабші (вони ж — "роковані", "білі ворони", жертви) під дією численних випробувань накопичують в собі великий потенціал негативної, по суті, енергії, яка може посприяти загартуванню особистості і допомогти подолати прийдешні "тернії", або приведе до діяльності званої злочинною. Варто відзначити, що незважаючи на велике відсіювання, моральна стійкість особистостей, які висювали — гідна подиву.

Досить імовірно також припущення, що антагоністичні умови існування рокованих особистостей штучно підтримуються представниками вищого (паралельного) світу, які живляться продукованою ними негативною енергією. Далі можна припустити, що й усі поневолені нації є жертвами тих вищих енергосавців: постійне палаюче обурення поневоленим станом — надійне невисихаюче джерело енергії. А до цього, зокрема в Україні, могло не дійти: невеличкого СПРИЯТЛИВОГО збігу

обставин бракувало, аби здобути перемогу під Полтавою, і майже 300 років рабства не стали б жахливою реальністю.

Є ще категорія людей, які запрограмовані на виконання певної місії — і таких досить багато. Приречені на виконання тої чи іншої спеціальної програми, припускаю, є приреченими водночас і на самотність — щоб дружина (чоловік) не відволікала від здійснення програми. Як компенсація, цим людям забезпечено якийсь-такий прожитковий мінімум та вони оберігаються від нещасливих випадків, які би могли спричинити невиконання програми.

А щодо людських страждань взагалі, то немає загальноприйнятого глибинного обґрунтування потреби пропускання людини крізь оту систему "шліфверстатів", як я її називаю, хоч деякі аргументи "за" дає мій приклад: Чи доцільно було пропускати мене крізь "мідні труби" різних (і тривалих) страждань у концтаборах і поза ними? А, здається, таки треба було, попри спротив цій думці мого другого, того, що любить комфорт, "я". Для чого? А, може, щоб я глибше збагнув та описав специфіку тої системи, котру на сучасну історичну добу запровадив комуністичний (від Сатани?) режим? Тим самим я внесу і свою частку в справу дискредитації цієї диявольської світобудови. Отже, світ Диявола, Сатани, як реальність? А чому б не припустити можливість існування навіть багатьох систем цивілізації?*

Цілком можливе й те, що ці системи цивілізацій співіснують мирно, і що саме завдяки їхньому симбіозу функціонує система "шліфування" душ. Тобто саме для нормального функціонування, вона ймовірно, доконче потребує тертя, конфлікту.

А щодо проблем України, то, вважаю, слід акцентувати не на тому, що їй випало на долю лих якнайбільше, а на тому, чому вони визначені у формі найогиднішої: споконвічне поневоління, геноцид, а звідси — страхітлива дегенерація та нігілізм як наслідок? Тільки в цьому слід убачати зло абсолютне, якому належить чинити затятий опір.

Інша річ, коли йдеться про зло приземлене, на побутовому рівні. Таке зло слід сприймати — до певної міри — як випробування, післане долею, як своєрідний комплекс "наждачних каменів" для облагородження душі. Щоправда, до сфери побутового (точніше, неunikного, умовно обґрунтованого) зла, гадаю, слід долучити й інші лиха: стихійні, глобально-воєнні, епідемічні. Усе це якось можна пояснити, зрозуміти, усе, — але не поневолення та геноцид нації з усіма їхніми наслідками.

І врешті запитання традиційне: чи буде цьому кінець?

Безперечно! Не маю сумніву, що ми проходимо завершальну стадію багатовікової серії "мідних труб", але це не може означати кінець "інституції страждань", як підвалини світобудови. Страждань не бракуватиме нашому народу і в майбутньому, але — інших.

Перейду тепер до питань особистісних, проблем сімейних.

Чимало чув я історій родинних "розривів", де при найбільшому бажанні не можна було знайти провини саме чоловіка (коханого, мужа, батька). Певно ж, не бракує також історій інших, де призвідця сімейного лиха

— ВІН. Тут, однак, я розповім лише про випадок дискредитації саме чоловіка — нехай уже жінки дарують мені таку однобокість.

Взагалі кажучи, родинні "катаклізми" слід розглядати, як явище природне, а нетиповими вважати ті зв'язки (родинні та взагалі інтимні), де непорозуміння не виникло. Припускаю, що у багатьох (якщо не в більшості) випадках розриви виникають, як наслідок жіночої слабкості в широкому розумінні: жінки — істоти слабші не тільки фізично, а й духовно, — піддатливіші на всілякі спокуси, і саме вони переважно йдуть шляхом комфорту. Аби вигода, як я казав вище. Чи треба уточнювати, що йдеться не про всіх, а тільки про певний соціальний тип — міщанок?

З другого боку, безумовне фіяско чекає тих батьків, котрі просто не вміють готувати до життя своїх нащадків, передовсім дочок.

Ось той випадок.

Один дуже порядний чоловік описав мені в листі, які ідилічні гармонійні взаємини він мав з дочками в молодому їхньому віці, розповів, на які самопожертви йшов, щоб підтримувати цю ідилію. До повноліття жодна хмаринка не зміла затмарити їм світу.

Чи правильний такий спосіб виховання, чи довговічна така гармонія? Моя відповідь — ні. І закінчилася у нього та ідилія розлученням. Слід, правда, уточнити, що розрив започаткувався з дружиною, а з дітьми пішла, сказати б, ланцюгова реакція. І дочекався той батько від дітей відвертої зневаги, чорної невдячності, які просто вибухли перед ним, щойно стався розрив з дружиною.

Чи виняткова ця історія? Ні — типова, бо ідилія з дітьми — не дивина впродовж "казкового" періоду їхнього розвитку — до повноліття.

А чи не тому це сталося, що він намагався тільки ізолювати їх — дітей — від контакту з "вулицею" (ЗЛОМ), тоді, як треба було ЗАГАРТОВУВАТИ, привчати до способів уникнення спокус: РОЗВІНЧУВАТИ ОРЕОЛ ПРИНАДНОСТИ ЙХ.

Отже, не приховувати зла, зустріч з яким неминуча, тільки-но діти вислизнуть з-під набридлої опіки, а "прокручувати" заздалегідь можливі його прояви. Таким чином виробляти ІМУНІТЕТ.

частина II

Звернуся тепер до першооснов буття.

ПРИПУСКАЮ: Біблійна історія з деревами "Життя" і "Знання" була запрограмована Богом цілеспрямовано з однозначним присудом: спокуса мусила подіяти, аби виправдати конче потрібну наступну акцію — примусове розселення первісних людей з тепличних умов Едему. Однак, у цьому вигнанні я не вбачаю ніякої трагедії.

Вкусивши від дерева "Знання" і приречені за це на боротьбу з труднощами, ми у цій борні вигострили свій розум, умножили тисячкратно наші можливості, як дослідників, винахідників, одним словом — творців. Жах проймає від самої думки, якими вічноживими ідіотиками ми б залишалися, вкусивши тільки від дерева "Життя"! У кращому разі — такими собі щасливими, БЕЗДУМНИМИ вегетаріанцями.

З тою ж метою була запрограмована безплідність праведного подружжя Авеля, хоча взагалі праведними, по суті, були ОБИДВА подружжя до часу вбивства, але рід Каїна ЗАЗДАЛЕГІДЬ був забезпечений нащадками, внаслідок чого УСЕ людство стає примусово нащадками вбивці, а це, звісно даю підстави Богові приректи усіх людей на тяжкі випробування.

І зробив це Бог не тому, що вважав провину Каїна такою непомірно великою, що за неї слід карати нащадків і в тисячному коліні, а виключно для додаткового виправдання примусового приречення існування тих нащадків у далеко не тепличних умовах.

Волаєш про тяжке життя! А з якого ти роду! З роду вбивці, тож терпи і не ремствуй. З другого боку, якби розплодилися обидва роди, то як співіснували би тепер династії Авелітів і Каїнітів? А втім, людство і так складається з праведних і злочинців.

Інше цікаве питання про те, як я зазначав вище, що не всі люди приречені на однаково тяжкі умови існування, не всім при народженні даються рівні шанси. Частині людей, — еліті — дано в розкошах (добробуті, загальній повазі, любові...) прожити своє життя. Іншим — точно за вироком: "в полі чола..." З другого боку є категорія людей, яким судилося виконувати репресивні функції — катів, наглядачів, "карагелів" — тому не можна сказати, що всі запрограмовані "жити в Бозі". У всякому

разі, як цього не домагайся — одні будуть кагановичами, лєнінцями, інші — жертвами. Грабіжниками або грабованими — за Джеком Лондоном. А що найдивніше, так це той факт, що причетність до елітарного стану аж ніяк не визначається ступенем порядності.

Узагальнюючи, можна сказати, що за останні 75 років обранцями стали не тільки відверті атеїсти, а й представники злочинних угруповань типу КПУ, КГБ. І якщо серед тої "еліти" трапляються і порядні родини (обдаровані принаймні тим чи іншим талантом, що передається спадково), то їх мізерна меншість.

Напрошується припущення, що людське загальноприйняте трактування Добра і Зла, Справедливості — не слід абсолютизувати. Треба визнати як факт — кількість матеріальних благ людям визначається долею аж ніяк не з міркувань адекватності їхній добродетельності. З'ясувати істинне підґрунтя такого стану — завдання не з легких.

У першій частині я висловив свою думку щодо мотивів такої програми: душі людей для їхнього вдосконалення потребують пропускання їх крізь систему "нащадних каменів". З тою ж метою програмується Богом, як я зазначив там же, і несумісність характерів між членами одної родини, тобто несумісність соціотипів, астрологічна тощо, — для вироблення характеру особи рокованою на конфлікти, отже, на "шліфування" душі.

Щодо соціоніки, то з її здобутків хочу ще згадати про властивості одного типу. Як відомо, усього є 16 типів (не враховуючи мішаних) і принаймні одному з них нестерпне поклоніння будь-кому, тобто цей тип має таку вроджену вдачу. Тож чи слід звинувачувати представника такої вдачі за його відмову поклонитися й самому Богові?

Я натякаю тут на Каїна, як його висвітлюють І. Франко та Дж. Байрон в одноіменних творах. Логічно припустити, до речі, що автори творчо використали Біблійну історію для підкріплення власного упередження проти поклоніння будь-кому. А взагалі, я не маю на меті розглядати докладніше соціотипів людей з наміром висвітлення градації на "праведних" і "неправедних", хоча залежність тут разюча.

Хочу прокоментувати також одне вагоме зауваження Ірини Бетко у статті "Рецепція Біблії в українській поезії..." ("С. і Ч.", Но. 9, 1993 р.). Аналізуючи твір Івана Франка "Смерть Каїна" вона зазначила серед іншого "...духовної досконалості можна досягти лише індивідуальним шляхом болісного покутування, як власної, так і колективної провини".

Колективна провина — що воно таке, що це за химера?

Якщо загальнолюдська (порушення габу — вкусили від дерева "Знання"; усі люди-нащадки роду вбивці), то вище я досить аргументовано довів сумнівність такого тлумачення мотивів закладеної Богом програми духовного вдосконалення людей. І не ставлячи під сумнів правильності інтерпретації Бетко твору Франка, не можу погодитися, що під загальною провиною слід розуміти, наприклад, національну провину українського народу. Бо якщо не бракує прикладів гріховності окремих індивідів, то про колективну провину саме нашого народу не може бути й мови.

Fircuk's

Де б ви не звернулися скрізь одержите допомогу і ширшу пораду, як найвигідніше відправити посылки, гроші, ліки, хірургічні пилки і побутові товари в Україну, а також налагоджуємо спідкові справи.

КРАМНИЦЬ Fircuk's

610 Queen Street West
Toronto, Ontario M6J 1E3
Tel: (416) 364-5036
Fax: (416) 364-3864

2975 Dundas Street West
Toronto, Ontario
M6P 2Z1
Tel: (416) 766-2101

293 Ottawa Street North
Hamilton, Ontario L8H 3Z8
Tel: (905) 549-2005
Fax: (905) 549-2005

992 Main Street
Winnipeg, Manitoba R2W 3P7
Tel: (204) 586-7094
Fax: (204) 586-7094

АГЕНТИ Fircuk's

Arka Book Store
Thunder Bay, Ont.
Tel: (807) 623-0631

Paul's Music & Book Supply
Saskatoon, Sask.
Tel: (306) 244-6072

Europa Electronics
Calgary, Alta.
Tel: (403) 277-2180

Ukrainian Treasures
St. Catharines, Ont.
Tel: (905) 935-7778

Sonia Bryl Hudym
Regina, Sask.
Tel: (306) 757-9196

Orysla's Ukrainian Boutique
Yorkton, Sask.
Tel: (306) 782-2800

Yuri International Enterprise
Cheektowaga NY
Tel: (716) 685-1505

Polcan Trading
Oshawa, Ont.
Tel: (905) 435-5210

70A/94

**ПОДЗВОНІТЬ НА БЕЗПЛАТНИЙ ТЕЛЕФОН СЬОГОДНІ
1-800-FIRCHUK**

Скажете, наша деградація, порівняно з якимсь там умовними шведами, таки дуже велика? Можливо, але чи слід вбачати у цьому нашу провину? Чи не є це НАСЛІДКОМ багатовікової селекції (а, може, точніше, треба сказати "антиселекції"?), коли усі порядніші громадяни (читай — безгіршні, умовно кажучи) впродовж віків послідовно і неухильно винищувалися чи вивозилися до Сибіру, а статус найбільшого сприяння одержували цілковито або частково деградовані?

А що найбільше вражає, так це повна безкарність найбільших злочинців—монстрів світового масштабу. Не зайве нагадати, до речі, що така тенденція започаткована з часів злочину Каїна. "Хто Каїна уб'є, на тім Господь сім раз помститься", — як переповідає Біблійне застереження І. Франка. І якщо мотив цього Божого вироку зрозумілий (і не тільки у моєму трактуванні), то земна доля сучасних кайнів — від Нерона до Горбачева включно** — просто спантеличує. Не знаю, як почуваються по смерті душі хоча б найодіозніших злочинців (Леніна, Кадановича, Сталіна), але умови фізичного життя вони мали щойнайкращі.

Звідси напрошується невтішний висновок: тиранічна діяльність усіх (?) садистів (диктаторів) людства цілеспрямовано запрограмована Богом і, таким чином, усі (?) вони є виконавцями незбагненої за своїм глибинним змістом Божої волі.

Сподіваюся, ні в кого не виникне бажання звинуватити мене у вигороджуванні злочинців. Якщо вже хочете знати мою позицію, то я виступаю лише за скасування кари смерті для всіх злочинців (найвищою мірою покарання повинно бути довічне ув'язнення), але наполягаю на тому, що жодний злочин не можна залишати безкарним.

Божі шляхи незбагненні, невідомі, а боротися з диктаторами (окупантами) треба усіма можливими засобами.

На черзі торкнутися повчальних висновків двох перших "кримінальних" історій людства. Маю на увазі історію вбивства Авеля та офірний замах на життя улюбленого сина Авраама, спровокований, умовно кажучи, самим Богом.

Однозначний висновок першої історії, як його подає у ж. "Сучасність" (Но. 1, 1994 р.) Ядвіга Мізінська, — не вбивай во ім'я задоволення своїх потреб, і другої — будь готовий на все (на відречення від найдорожчого, його втрату) — во ім'я любові до Бога.

Чи все тут гаразд хоча б з логікою? Боюся, що ні.

Візьмімо реальне вбивство. Хай мене звинуватять у якійсь там ересі, але впадає у вічі факт явної провокації і Каїна на вбивство.

Не буду переповідати версій Байрона і Франка на цю тему, але провокація таки була запрограмована самим Богом, хоч і во ім'я балагородної мети — аби іншим наука. Для цього ж накладено й жорстоку кару, хоч убивство начебто ненавмисне. Тим часом за готовність вчинити інше вбивство Авраама нагороджено. Приєднуючись до таких висновків Мізінської, маю підстави закинути їй відмову зробити глибше — щодо запрограмованості (спровокованості) обидвох акцій.

Чи мав Бог альтернативу для закарбування на віки віків у пам'яті "малописьменної" первісної громади різ-

ниці між такими вчинками? Так, мав. Точніше, Він міг взагалі позбавити людину потягу до вбивства. Як я вже казав у I частині, Богові досить було у своїй же конструкції людини, в хромосомі, розташувати інакше один якийсь мізерний ген і кровожерних інстинктів у людини — як не бувало!

А ось ще одне спірне питання: навіщо Всеблагому і Всемогутньому така потреба в офірах, у свідченнях любові до нього його ж створінь?

Це ще одна велика таїна.

Проведу одну паралель. Подекуди у наукових лабораторіях світу тим чи іншим дослідникам щастить синтезувати нові організми. Можливо, ще тільки на рівні бактерій (останніх даних не маю), але якщо не зараз, то в недалекому майбутньому, ті хлопці—ляборанти таки виведуть і нових ссавців, хребетних, яких не знав світ, не творив Господь... Ані на мить не сумніваюся, що це може статися (як узагалі все на світі) тільки з волі Бога.

Який з того висновок? Не можу собі уявити, що бодай один з тих хлопців — творців живого — раптом запалиться ідеєю за всяку ціну домогтися від свого творіння виявлення ритуальних актів любові до себе, поклоніння. А якщо такий знайдеться, то хіба що уявить себе "Наполеоном", але тоді його простір буде обмежений периметром найближчої божевільні.

Як відомо, зміст Божої Книги аж пересичений наголошенням на доконечній потребі любові до Бога, потребі постійних офір. Звичайно, я не знаю відповіді і на цю таїну, але з волі Бога маю ще одну БОЖЕВІЛЬНУ гіпотезу.

(Закінчення в наступному числі.)

* Маються на увазі гіпотетичні надцивілізації, основані на вищому — духовному, енергетичному рівні, які, можливо, існують в паралельному світі, в інших вимірах.

** Горбачев М. С., 1931 р. н., москвит, останній генсек "СССР", звинувачується перед Богом за планомірне упровадження у систему одного з трьох непростимих гріхів — "інтелектуального садизму": практичну заборону читати і писати в концтаборах його імперії (примітка моя — Б. К.). ■

**УКРАЇНСЬКА КНИГАРНЯ
WEST ARKA
BOOK & GIFT STORE
ОЛЬГА І АНДРІЙ ЧОРНІЙ
і син АНДРІЙ — власники**

- Книжки, журнали, газети, пластинки, машинки до писання.
- Різьба, бандури, вишивки, полотна і нитки до вишивання.
- Обруси і полотна з українськими візорами в гуртовій і роздрібній продажі.
- Біжутерія, кераміка і кришталі.
- Висилки пачок до всіх країн.

"ВЕСТ АРКА"

**2282 Bloor St. W., Toronto, Ontario M6S 1N9
Tel. (416) 762-8751**

ДО ЗЕМЛЯКІВ ВІД ЗЕМЛЯКА ПРО ЗЕМЛЯКА З РУЖИНА

(До п'ятнадцятої річниці трагічної смерті Бориса Олександрова)

*"Сьогодні слухав по радіо програму
про Бориса Грибінського..."*

(З листа мого приятеля Івана Слюсарчука з Ружина)

Так естером повернувся до Ружина, місця свого народження і юнацьких років, поет Борис Олександрів (Грибінський). Трагічна смерть не дозволила йому повернутися так, як він мріяв у поезії "Емігрант":

*А тепер — скільки літ! —
із-за моря вернувся сюди,
Молодих моїх днів
пошукати зниклі сліди.*

* * *

*Вже зима, вже зима...
І ставок під снігами зачах.
Буду мовчки їти
По сріблених оцих килимах.*

Ця поезія була написана ще в 1971 році, в зловіщому для поета місяці грудні, і є частиною цілої серії поезій з зимовими мотивами. Символічно скінчилася ця серія поезією "Признання у хуртовині", написаною взимку 1979 року. Кінчається вона пророчими рядками:

*І так тебе в малій обмежать смузі,
І так тебе в тісноту запхають кліть,
Що просто плач. Я, звісно, винен, друзі,
Але прошу: суворо не судіть!*

Критики і читачі переважно звертають увагу на перші два рядки, але якось обминають два останні, які є такими типовими для Бориса Олександрова — майстра іронії. Найкращі зразки цього жанру можна знайти в поезіях "Розмова з панотцем про кохання", "Скарга" і в його прозових збірках "Свирид Ломачка в Канаді" та майстерній "Любов до ближнього". Взагалі, згадуючи

про поета, часто переочується, що почуття гумору, самоіронії і здорового скептицизму ніколи не лишали його, навіть у важкі часи, і саме таким він був з друзями, у родині, у дискусіях, таким він був ще з молодих років, коли молодь культивувала ці якості, якимось напівсвідомо, як форму протесту забріханому суспільству.

Я не певний, яку саме програму про Бориса Олександрова чув мій приятель, місцеву чи заокеанську. Найбільш ймовірним є, що він слухав передачу Канадського Інтернаціонального Радіо про літературний вечір пам'яті Бориса Олександрова, в 15-ту річницю його трагічної смерті, який відбувся 25-го листопада 1994 року в Торонті, в престижній картинній галерії Канадсько-Української Мистецької Фундації (КУМФ) і був влаштований журналом "Молода Україна" та Об'єднанням Українських Письменників "Слово", при допомозі дружини Бориса Олександрова — поетеси Світлани Кузьменко. Були тут і сини — редактор Борис і прокурор Олександр. Головною доповіддю вечора була промова професора доктора Володимира Шелеста "Борис Олександрів — поет і гуморист". Довідь цього, мабуть, найкращого в діаспорі знавця творчості Олександрова, була досконалим аналізом всебічної творчості покійного поета як майстерного лірика, гумориста, перекладача, редактора, культурного діяча і поета-людини. Щирість і вагомість думок висловлених доповідачем мали відгук у слухачів, які щільно виповнили велику залу. Багато з присутніх знали поета особисто, були його читачами, або його учнями в школі українознавства. Тому не випадково, що саме його учениця Валентина Родак промовляла на вечорі і вела з великим пієтизмом ту радіопрограму, яка естером долетіла до Ружина, і до всесвітнього слухача, якому дала відчуття, що у поета:

*"Знову чайкою рветься душа до стелів,
Неспокійною думкою далі мережить..." 1946*

Символічним було й те, що твори покійного поета рецитували ті самі актори, яких він завжди запрошував до участі в своїх літературних вечорах. Рецитували вони, на свій власний вибір, поезії з останньої збірки Бориса Олександрова "Поворот по сліду". Ніна Теліжніна читала: "На чужих дорогах", "Залишена", "Ні, весь я не умру", "От, піду, побреду", "Емігрант"; Зіна Прусаченко-Зубович: "Коліскова" (присвячену старшому синові Борисові), "Лесикова" (присвячену молодшому синові Олександрові), "Дружини", "Синові", "Вечірній Дзвін" (присвячену батькові), "Ілюзорне", "Каштан лишився в нашому дворі". Дмитро Романюк прочитав гуморески: "Швидка Допомога" та "Собака популярність". Дуже ефектними були звукозаписи, які доповнили насичену символізмом програму. У першому звукозаписі прозвучала поезія Олександрова присвячена, вже покійному, його другові маляреві Митронові Левицькому, який був ілюстратором всіх кни-

Борис Олександрів і Леонід Гусак (1957 р.).

жок Бориса Олександрова, виданих у Канаді, та автором передмови посмертної збірки поета "Поворот по сліду". Деклямував поезію заслужений артист України Борис Лобода на вечорі поетової творчості в Києві, в Національній бібліотеці при Академії Наук України, в 1993 році. Підсвідомо підкрадалася думка, яка свердлила розум присутніх, чому поетові не було суджено бути на цьому вечорі в столиці? Чому така лагідна, чула, добра, талановита людина мусіла загинути під колесами авто керованого п'яним водієм? Чому? Чому?

І, тут, наче вгадавши думку сполоханої аудиторії, зазвучав голос поета з могутніх голосників залі:

"Білі лебеді мертві, у мене лежать на колінах..."

а тоді:

*"Звідкіля цей удар, що так знівечив ваше підкрилля,
Ця цвинтарна галузка, що впала на сніжний завій,
Ця зіяюча рана, що ваші потьмарила очі —
Чорні привиди ночі, розпочалив очі без мрій..."*

Рівний, м'який голос, чітка вимова, кожне слово завуальоване серпанком смутку. Так — це сам поет читав свій переклад з Рональда Дебре "Зрада Сонця". На хвилину здавалося, що він був разом зі всіма, з дружиною Світланою, синами Борисом і Олександром, друзями.

* * *

Ось так, у великих штрихах, відбувся той вечір, про який мій друг чув в етері в далекому Ружині. В тому самому Ружині, над чудовою Роставицею, де народився, виростав, вчився і починав свою літературну діяльність Борис Олександрович Грибінський (Олександрів). Образ облямованих вербами левад зі срібним плесом Роставиці завжди пізнаю в Бориса Олександрова, коли він марив минулим.

Хоча Борис і був старший від мене на одну клясу, ми були друзями, і Борис ріс як поет на моїх очах, бо зустрілися ми в літературному гуртку. Найбільшу заслугу в плеканні Борисового літературного таланту мала вчителька української мови і літератури Лариса (здається Петрівна) Затонська. Її чоловік — адвокат, був рідним братом Наркома Освіти УРСР — В. П. Затонського (1933–1938). Вона разом з учителькою російської мови — Євеліною Матвієвною Забранською організували літературний гурток, зіркою якого був Борис. Гурток був творчого характеру — нас учили "писати". Ми відчували вже тоді, що гурток був організований для Бориса. І дійсно, з усіх членів цього гуртка, тільки Борис виправдав надії своїх учительок. Більш активною була вчителька російської мови, вона завжди організовувала свята різних російських письменників (у мене й досі зберігся знімок з Пушкінського фестивалю; тоді українські святкування обмежувалися тільки до Шевченка). Також практичні вправи гуртка проводила вчителька російської мови, але Борис завжди писав свої вправи українською мовою, або перекладав з російської, хоча й мав своїх улюблених російських поетів. Вплив українського оточення, вдома, в школі, в щоденному оточенні сформували Бори-

са, як українського поета і громадянина на ціле життя. Важливо зауважити, що Ружин і шкільна система за-тримали свій український характер і досі. Лариса Петрівна Затонська — вчителька української мови, завжди протегувала Бориса, вона була його добрим ангелом. Десь в 1934–1935 роках Борис пережив втрату свого приятеля Вячеслава Михальського, який трагічно загинув повертаючись додому від Бориса через замерзлий ставок під час зимової шкільної перерви. Звичайно, взимку ставок був безпечний для пішоходів та вантажних саней, але тоді раптово настала відлига, вода місцями попідмивала лід, особливо біля берега. Десь на віддалі сто метрів від берега Вячеслав провалився, почав кричати, люди кинулись допомагати, але ніхто не мав довгих драбин ані мотузів, щоб допомогти. Зібралось ціле містечко, пожежна команда нічого не могла вдіяти. Нерівна боротьба тривала понад годину, я саме тоді повертався з сусіднього села, зауважив юрбу і був свідком трагедії. Борис нічого про це не знав, бо все це відбувалось десь за три кілометри від його хати і довідався про це пізно вночі, як вістка розійшлася по Ружині. Новина була важкою для всіх, особливо для родини Грибінських, бо крім Бориса, його старша сестра Зіна товаришувала зі Стасею Михальською, старшою сестрою Владислава. Цей випадок, арешт Борисового батька в тридцять сьомому, вихід з батьківщини — все це лишило у Борисовій душі глибоку борозну смутку, яка знайшла собі дорогу в його поезію. Як і всі, Борис вірив, що трагедії мають так само місце у людському житті, як і радість, але в його світогляді світ є більш трагічним, як радісним місцем на землі.

В старших клясах середньої школи Борис був певний, що поезія була його покликанням, читав багато, особливо клясиків, багато поезій цитував напам'ять, тоді він і виробив манеру деклямування, яка залишилася у нього на ціле життя. Деклямував він спокійно, без фальшивих емоцій, його голос набирав спеціального тембру, кожне слово було вагомим. Мені часто приходить тепер думка, що той дбайливий добір слів, яким відзначається його поезія, і музикальність, яку так часто відзначали критики, мають коріння в його специфічній манері деклямувати. Читати поезію вголос, свою чи чужу, для нього було своєрідним священодійством. Він часто висловлювався, що як поет, він був би тоді щасливий, коли б якась із його поезій стала народною піснею. В ті часи у нас з Борисом була звичка взимку збиратися в школі або клубі на проби драматичного гуртка, де завжди збиралась молодь. Борис участі в гуртку не брав, але я і його молодша сестра Катерина були артистами-аматорами. В гуртку було цікаво. Приходили молоді вчителі, медики, агрономи. Часто виїздили на гастролі до сусідніх сіл. Керував гуртком справжній артист пересувного театру Дзюба, який залишився в Ружині разом зі своєю дружиною вчителькою. Для неаматорів ці зустрічі були місцем познайомитися з новими людьми, поговорити про літературу, інших дискусій боялися. Влітку в нас був свій ритуал, за яким ми збиралися в центрі нашого містечка, і ходили гуртом по місті і парку до півночі. Влітку поверталися студенти додому, приїздили дачники зі столиці. Цікаво, що, якщо взимку ми ніколи не зачі-

пали недозволених тем, влітку ми якось заходили на "слизькі теми", які починалися з того, що ми давали один одному читати заборонені книжки, з яких я й досі пам'ятаю Винниченків роман "Соняшна Машина" та "Людолови" Зінаїди Тулуб. Все це відбувалося після страшних погромів 1937–1938 років, які проковтнули мого батька, Борисів батько повернувся, і так тривало наше товариство аж до початку війни, в червні 1941 року. Тоді Борис вже вчився в Києві, але влітку повертався до нашого гуртка. До добрих друзів Бориса належав і Володимир Собуцький, який відзначився героїзмом у Другій світовій війні. Напередодні війни Борис повернувся до Ружина. Швидкий прихід німців 14-го липня, спаралізував життя містечка. Перші німецькі репресії нас насторожили і стало ясным, що Україна, як завжди в нашій історії, опинилася між Сцільою і Харібною. В квітні 1942 року прийшла моя черга на виїзд до Німеччини, яка розлучила мене з Борисом аж до вересня 1947 року. Листування з Німеччиною було нерегулярне і можливо цензурувалося, але вже в листопаді 1942 року Борис відважився писати про те, що думав: "Всі ми добре знаємо, що значить слово війна. Але коли цим словом починають спекулювати, прикриватись ним, як маскою, що заслонює справжні хижацькі апетити, то навряд чи це варте схвалення. Який конкретніший зміст мають мої слова, ти міг би зрозуміти, якби був на Україні."

Якщо хижацькі апетити німців були Сцільою, то Харібною було й відкриття могил у Вінниці, про які Борис писав у липні 1943 року: "Я бачив недавно розкопані могили у Вінниці, де замучило і поховало НКВД свої жертви. Я бачив трупи, непроглядні гори трупів наших рідних братів-українців, бачив сльози жінок та

дітей... І я ще раз наочно переконався, що таке більшовизм. Смерть і руїна, мордування і жах..." Вінниця остаточно переконала Бориса, що треба шукати якогось третього шляху, дорога до якого тоді була зовсім неясна. Наказ евакуюватися розв'язав дилему — Борис з батьком почали важкий шлях на Захід, який скінчився для них у Канаді. Ці часи Борис наче підсумував у вірші "На чужих дорогах":

*Попелище і кров... Тут би звірем до місяця вить!
Може в тому наш гріх, що ми краю бездольного
діти.*

*Що ми землю свою над усе осмілили любити?
Я не ремствую. Ні. Тільки в серці—нудьга*

полинева,

І незбулих надій на душі осідаюча муть..."

Вірш цей датований лютим 1945 року і був присвячений своїй двоюрідній сестрі Галині (поетесі Ганні Черинь). Ще пізніше, в першому листі до мене після закінчення війни, в січні 1947 року, Борис писав, що: "Я, як бачиш, живучий; вийшов цілим з таких хуртовинних обставин, що й досі дивуюся: невже ця людина, що зараз сидить за столом і пише, є справді отой колишній Борис з Ружина? А втім я багато змінився. Не так зовнішньо, як психологічно. Багато чому навчило життя, багато речей і явищ побачив інакшими, як до того. Звичайно, це коштувало мені багато, але... може це й добре." Знову в липні 1947 року Борис повертався до цієї теми: "Я теж змінився трохи — і зовнішньо, і внутрішньо. Людину найкраще формує тверда дійсність. Може це навіть добре, що ми бачили темні глибини. Тим палкіше будемо кохати світлість, ту далеку мінливу світлість, що є найбільшим скарбом життя." Ця думка не була порожньою фразою випадково висловленою, бо 22 роки пізніше у поезії "Кредо" знову читаємо:

*"Та в запеклій, гіркій непокорі,
Наче в стирецькій твердості лез —
Вірю в сонце, і води, і зорі.
У світанки на вітах берез."*

Погляди на мистецтво та життя у Бориса були тоді вже міцно сформовані і в основному залишилися мало що зміненими до кінця його життя.

1947 рік для нас був дуже цікавим і важливим: ми знайшли один одного (через Ганну Черинь), ми знову зустрілися після воєнної завірюхи, майже кожного місяця ми писали один одному листи, більшість яких була невеликими есеями. Після перших листів, які були повні інформацій і розповідей, що сталося з нами за останні два роки, я надіслав Борисові лист, що я написав десь на початку 1945 року. Я тоді працював в рурській копальні, а Бориса з батьком ганяли по цегельнях в Шльонську. Мій лист зачіпав деякі фундаментальні питання людської вдачі та пропонував деякі ідеї, які мали б накреслити наше майбутнє. Звичайно, багато в моєму листі здається сьогодні наївним, але тоді це було поштовхом для Бориса окреслити себе, як людину і поета. Так в травні він пише про себе: "...я — більше пасивно-споглядальний... я фантаст і романтик, але романтик "в собі". Ти намагаєшся бачити

**Борис
Олександрів
з дружиною
Світланою біля
Статуї Свободи
в Нью Йорку,
під час
гостювання
у Леоніда Гусака
і його дружини
Антоніни,
в 1957 році.**

**Світлий
Леонід Гусак.**

речі такими, як вони є. Я трохи іншими, осяяними спектром моєї фантазії, чуття і може в трохи нерівному, але в м'ягшому світлі. У нашій сучасній дійсності того м'ягшого світла немає зовсім, — ні у зовнішньому світі, ні в душах людей. Є потворне, оголене "раціо". Такі погляди на життя ще більше скрісталізувалися в наступному Борисовому листі. Він писав: "А історія всіх віків доводить, що в житті тіней більше, ніж світла, що світло ніколи на довго не вигравало змагу з темрявою, бо воно — проминаюче, а темінь — вічна..." На мої аргументи, зміст яких я не пам'ятаю, Борис у липневому листі писав, що він зовсім не уявляє песимізм у вигляді культу мертв'ячини або "скигління в калюжі", що він не боронив плиткої хандри, але він є за шляхетний песимізм філософа, естета, творця мистецьких вартостей, що він є за песимізм справжньої, духово-сформованої і мислєздатної людини. Двадцять п'ять років пізніше в передмові до своєї третьої збірки віршів "Колокруг" Борис повертається до питання песимізму: "Укладаючи збірку, я зауважив, що поза кількома віршами загальний тон її вийшов сумніший, ніж я того хотів би... Ледве чи варт повторювати тут думку, що майже всі видатні твори мистецтва в сенсі світоглядомому — песимістичні. Я міг би бути більш стурбований, якби мені закинули нещирість (такого закиду повинен би боятись кожен мистець), але можливість цього мало ймовірна... Принаймні так мені здається."

Крім чисто світоглядних проблем, ми дискутували справи мистецького характеру, серед яких основною була проблема модерного мистецтва. Він своє відношення до нього остаточно сформував так: "Ти кажеш, що на шляху до нового вимірюного мистецтва безліч "ізмів" є шаблями до нього. Я сказав би трохи інакше: Безліч "ізмів", що виникли майже у всіх галузях мистецтва ХХ ст. є шаблями його деградації, виродження. Ці шаблі не підносять наше мистецтво вгору, до нових, вимірних височин, а пхають у пірву хаосу. Буде час, коли нові покоління оцінять це, як період найбільшого зубожіння естетичного смаку в людей, як період великого присмерку не тільки мистецтва, а й людської культури взагалі." Закінчив він цей четвертий лист навіть трохи роздратовано: "Я сказав. А тобі вільно думати інакше..."

Десять років після нашої товариської дискусії Борис приїхав до Нью-Йорку, щоб взяти участь у з'їзді "Слова", яке zorganizувало диспут на тему модерного мистецтва в українській літературі закордоном.

За цей час Борисові погляди на проблеми модерного мистецтва змінилися, що можливо можна й було передбачати, бо в тому самому червневому листі про "ізми" він застерігав, "...я не розумію під "ізмами" справді таких своєрідних напрямків у мистецтві, як символізм, імпресіонізм чи навіть експресіонізм. У творенні загальнолюдських мистецьких вартостей ці напрямки мають свої заслуги." І дійсно, Борис гаряче вітав появу в українській поезії таких новаторів шістдесятих років, як Іван Драч, Ліна Костенко, Микола Вінграновський і інші. Він залюбки перекладав таких поетів, які зовсім відрізнялися своїм творчим методом від його суворо класичного. Наприклад, його майстер-

ні переклади квебецького поета-новатора Алена Гранбуа лишають враження, що він користується тією самою творчою методою, що й автор оригіналу у своїх власних творах. Те саме можна сказати про його переклад поеми "Реквієм" Анни Ахматової. Цей переклад був надрукований у такій твердині новаторської літератури, як журнал "Сучасність". У "Сучасності" було також надруковано сім поезій Бориса, в № 10 за 1979 рік, та чотири, в № 3 за 1980 рік. Борис розглядав ці речі, як експериментальні, більше, як доказ того, що він може писати такі вірші без жодних труднощів. Проте, там надрукований вірш "Садівник" він включив до своєї останньої збірки "Поворот по сліду".

Щоб зрозуміти диспут Бориса з Нью-Йоркською групою треба пам'ятати, що для нього поезія була мистецьким храмом, і особливо поза межами України, вона має зберегти ті золоті зерна, які були взяті зі скарбниць умів і сердець наших кращих письменників (Борис Олександрів, за "Новим Шляхом" з травня-червня 1971 року). Мистецькі засоби молодих членів Нью-Йоркської групи були обмежені знанням української мови, яку вони недавно вивчили зі словника.

Це, звичайно, штовхало молодих авторів Нью-Йоркської групи до такої структури поезій, яка б могла використати обмежений мовний арсенал її власників. Сама по собі, ця група могла бути цікавою і на рідному ґрунті розвивалася б тим шляхом, як і в кожному іншому нормальному суспільстві. Але, коли йшлося про цю групу, як майбутнє української поезії, Борис вирішив уголос сказати те, що інші з чемності промовчували. Диспут між Борисом і представниками Нью-Йоркської групи скінчився так, як і мав скінчитися в такій організації, якою було "Слово", де кожний член мав повну свободу творчості. Але у Бориса приватно було гірке почуття після диспуту, бо всі ті, які мовчали під час дискусії або тягли за модерністами, пізніше приватно висловлювали йому подяку за висступ. Чомусь тоді бути "модерним" було в моді, навіть серед покритих сивиною чи лисиною голів. Може це створювало їм ілюзію молодості?

Якщо в світоглядних питаннях Борис тримався міцно тих поглядів, які сформувалися в нього в 1945–1948 роках, то в мистецьких уподобаннях і смаках він починав з "неокласиків" і став самим собою. Звичайно, що Рильський був йому доступним ще вдома (хоча й то був "дозволений" Рильський), але еміграція звела його з Юрієм Кленом особисто, а Зеров, Драй-Хмара і Филипович стали доступними в споминах, критиці і перевиданих або привезених з Праги або Варшави творах. Близька співпраця з Кленом (Борис був технічним редактором мистецького журналу "Літаври", який редагував Клен) була для Бориса, тоді ще молодого, початкуючого поета, надзвичайно важливою у формуванні його мистецького світогляду. Клен був останній з групи неокласиків, він був людиною величезної особистої культури, мав глибоке знання світової літератури, був професором одного з найбільш престижних європейських університетів, відзначався філософським підходом до творчості, опрацьовував тоді четверту і плянував п'яту частини свого монументального твору "Попіл імперій". Пригадую, як при нашій

першій зустрічі Борис привіз мені таборове видання уривків з цієї поеми, а в 1961 році її повне видання. Борис часто тоді цитував Кленове:

*Коли тебе сурма твоєї туги
Покличе знову в рідний дальній край,
Де ждуть тебе безчестя і наруга,
Слова над пеклом Дантовим згадай.*

У рецензії на першу збірку Бориса "Мої Дні" Юрій Клен був першим, хто звернув увагу на мелодійність його поезії: "...він є наймелодійнішим з наших поетів, бо ту легкість, крилатість вірша знайдемо хіба в Сосюрі. Ті вірші так і просяться на музику". Згадка про Сосюру звичайно тишила Бориса, з ним він зустрічався ще студентом, а згадка про музику стала пророкою. Мирон Левицький, друг поета, в 1980 році нараховував більш ніж 70 поезій, які були покладені на музику, включно з київськими композиторами (В. Годзяцький). У жовтні 1947 року Юрій Клен помер.

Крім гарячих мистецьких й ідеологічних дискусій цього, цікавого для нас, 1947 року, Борис багато писав про свою першу збірку "Мої Дні". Ця збірка була його паспортом у літературу і всякі порівняння його зросту треба починати від неї. Критики є критиками, але що Борис думав про неї? Він писав: "згоден, що моя збірка має хибі, але якраз не ті, про які пишуть рецензенти". Пізніше він прислав мені виписки з тих рецензій, як він писав — для гумору і для ілюстрації суб'єктивізму авторів, суб'єктивізму, що часом звучить, як нонсенс. Двадцять сім років пізніше, після трьох збірок поезій і двох збірок оповідань, Борис в своєму листі від 1-го грудня 1974 року висловлює майже ту саму думку: "Тепер я знаю досить точно, що в мене добре, що зле — ліпше, ніж це може мені сказати будь-який критик, і якби я був Волгом Вітменом, я писав би дуже кваліфіковані рецензії сам на себе." За ці двадцять сім років наш зв'язок не переривався. Ми одружилися, мали дітей, скінчили вищу освіту, в чому допомогли нам наші дружини: Тоня і Світлана, Борис в Канаді, а я в ЗСА, відвідували один одного, обмінювалися думками, Борисова дружина Світлана знайшла час поміж працею і родиною, щоб опублікувати низку добрих оповідань, нарисів і поезій. Борис, як поет, за цей час виріс на одного з найкращих ліриків в українській поезії. Все, здавалося б, складалося в його житті на найкраще, але на початку сімдесятих років він почав втрачати слух і втратив його назавжди. Слуховий апарат не допомагав Борисові настільки, щоб функціонувати нормально в товаристві, музика стала йому недоступною. Початкова пригніченість Бориса замінялася більш раціональним підходом до свого нового становища, дослівно Борис писав: "Треба привикати жити, як можна, хоч і не так просто." Борис не здавався, — в 1975 році виходить нова збірка "Камінний Беріг". Ця збірка додала зовсім новий вимір до його поезії, який тільки почав намічатися в збірці "Колокруг". Коло зацікавлень поета безмежно розширилось. Його поезія тепер почала охоплювати всі можливі теми модерного життя, які здавалося ніяк не пасували до зацікавлень тонкого лірика. Але Борис лишається філософом і

підсумовує вже тоді свій життєвий досвід геніяльними рядками:

*...Бо радість — мов позичене добро,
Що ледве взяв, як треба віддавати.*

Приватно, мені Борис часто підкреслював: "Знаєш, з усіх можливих варіантів наше життя склалося як-найкраще."

Останній лист я отримав від Бориса на початку листопада 1979 році (того самого року, коли він готував до друку збірку "Поворот по сліду"), а бачилися ми востаннє в липні того ж року на похороні його дядька отця Миколи Литваківського в Бавід Бруці. 21 грудня в нашій оселі зазвонив телефон, який повідомив нас про земний кінець нашої чудової дружини. Проте золоті нитки, що в'язали нас ще з далекого Ружина виявилися міцнішими за смерть.

Поет журився в одному зі своїх віршів:

*Найгірше — це загинути безслідно,
Ввійти у глину, возку і руду...
Але в житті життя відбивши гідно
Ти не помреш — вернешся по сліду.*

Сьогодні, п'ятнадцять років після смерті Бориса, він повертається до нашого Ружина по сліду, нехай навіть тільки етером. Можливо для нього, як поета, це є більш зрозумілим. ■

Купуйте продукти в наших крамницях

SWANSEA IGA SUPERMARKET

П. Божик і С. Стацько — власники

- 2295 Bloor St. W. ● 199 Roncesvalles Ave.
  - 1094 St. Clair Ave. W. ● 1304 King St. W.
- TORONTO, ONT.

F.I.N.D.S.
Dress For Less
Discount Designer Fashions!
UP TO 50% OFF
Open 10 to 6; Th-Fr till 8p.m.
A NEW FACE
In THE BLOOR WEST VILLAGE
2186 Bloor Street West
(upstairs) opposite No Frills
763-2722
TORONTO, ONTARIO

Ростислав ДОЦЕНКО

"ЗА ВКРАЇНУ ЙОГО ЗАМУЧИЛИ КОЛИСЬ..."

(З циклу "Україна без українців")

Один з ювілеїв цього року — сторіччя від дня заснування у Пирятинському повіті Полтавської губернії залізничної станції на лінії Київ—Харків, спершу звичайного полустанку, прикметного лише тим, що він дістав назву від прізвища клясика української літератури XIX сторіччя Євгена Гребінки, котрий народився неподалік від майбутньої залізниці в невеликому родовому маєтку Убіжище в селі Мар'янівка. Власне, назва ця полустанкові припала в честь російської половини письменницького іміджу Є. Гребінки, бо ж він значну частину своїх творів писав російською мовою. Ну, а ми собі можемо тишитись тим, що тоді, як не як, уперше українське письменникове ім'я закарбувалося в назві новозаснованого населеного пункту. І що воно відтоді виросло в симпатичне приколіє містечко, де живуть милі, працьовиті полтавці, зі своїм ще не доценту "винормованим" говірковим "льо" і де пам'ятник Є. Гребінці мирно сусідує з пам'ятниками Ф. Енгельсові чи й В. Ульянову і виходить райгазета "Серп і молот".

Правда, є й другий бік медалі, не такий втішний. Він не тільки тим позначений, що на пагорбку в Мар'янівці, де стоїть надгробок Є. Гребінки, не лишилось жодного сліду від могил усіх інших з роду Гребінок, тут похованих, — решту поміщицько-ще-небуржуазного поріддя викорінено доценту навіть з родинного кладовища, аби й духом експлуататорським не пахло. А й тим, що живих Гребінок також успішно викурювали й викорінювали з рідної землі. Гасло "Україна без українців" послідовно й неухильно здійснювалося впродовж десятиріч та й сторіч, унаслідок чого нині нащадків гребінківського роду живе більше в Росії та Америці, ніж в Україні.

Як вони зникали з Мар'янівки, з України і з життя — про це ми спробуємо розповісти на прикладі Леоніда Гребінки.

Маєток Є. Гребінки перейшов у спадок молодшому його братові Аполлону, що повернувся сюди проживати після служби в армії; у Аполлона був син Євген, що за деякими свідченнями навчався на юридичному факультеті університету, але не закінчив його, будучи виключеним за участь у студентському русі. Опісля він жив довгі роки в Мар'янівці і, як мировий суддя, безкорисливо захищав інтереси простих людей. Серед місцевих селян він вважався "паном ліберальним, що виступав проти царату"; між іншим, з його ініціативи в Мар'янівці відкрили церковно-парафіяльну школу. У пресі колись давно були згадки, ніби після 1917 року розагитовані зайшлими матросами селяни розтягли бібліотеку в маєтку й скинули хреста з могили письменника, а потім гірко шкодували, що піддалися загальній люмпенській вакханалії тих днів. Зрештою, самого Євгена Аполлоно-

вича вони ж таки врятували, зібравши в його обороні — уже від нових, радянських властей — понад дві тисячі підписів (за спогадами Валентини Юрченко). Та хоч би там як, а 1923 року Євген Аполлонович з двома дітьми-підлітками Вадимом та Леонідом (дружина його Ірина Олексіївна і донька Наталка незадовго перед тим померли, а старший син Тарас ще раніше виїхав з рідного села) мусив покинути домівку й перебратися до Хракова (де й помер передчасно 1931 року).

Ще донедавна, коли майже єдиним джерелом інформації про життєвий шлях Леоніда Гребінки була його автобіографія, написана 1939 року при вступі до московського Літературного інституту, ледве чи щось певне зналося про споріднення між двома Гребінками — Леонідом з першої половини XX сторіччя і Євгеном з першої половини XIX ст. Що Леонід — це таки онук по братові Євгена Павловича, з'ясувалося, лише коли розкрилися деякі інші, "глибинніші" архівні матеріали,

Фото Л. Гребінки зі слідчої справи.

коли знайшлися дивом дивним живі родичі та знайомі Леонідові. Проясніло і ще багато чого у життєпису Леоніда — але й "посмутнішало": виявилось, що він "типичний характер у типових обставинах", як того й вимагає життєвий реалізм.

У згоді з цим реалізмом пореволюційної доби приблизно того самого 1923 року батькові довелося меншого сина Леоніда віддати до дитбудинку, де хлопець перебував кілька років. В автобіографії Л. Гребінка каже, що згодом навчався в Київському інституті народної освіти (так тоді звався перейменований університет), але недовго — завадила, мовляв, "гонитва за славою поетичною". Однак, чи то слава, чи то чергова чистка вимела клясово непевного студента з вузу, але до писання віршів він справді причастився дуже рано і став друкуватися відразу в найпрестижніших тогочасних журналах: 1926 р. в "Глобусі", далі в "Житті й революції", "Червоному шляху", "Літературному ярмарку".

Перші виступи Л. Гребінки в пресі не пройшли повз читачку увагу: його вірші променилися щирістю і ліризмом, вабила свіжість образів та мови юного поета. В його слові бринів чар рідної землі (де "всюди жита і волюшки в плахті полтавських полів") і відлунювали настроєві стани молодого людини, яка щойно формується, щойно починає усвідомлювати розторганість суспільного життя, коли власна особистість приречена була заникнути в ім'я владної диктатури "пролетарських ідеалів".

Леонід Гребінка встиг видати лише одну збірку — "Радість чорноземна" (Київ, в-во "Маса", 1930 р.). Романтичні мотиви цієї ранньої поезії Леонідової звучали явним дисонансом на порозі доби, про яку десь у тім самим часі, але потойбіч кордону, сказав Ольжич: "жорстока, як вовчиця". І та доба не потребувала ні душі, ні серця, а тільки бездушною покори й виконавства. Тож у Гребінки не було ніяких перспектив розкритись, як поетові своєрідної духовної потуги, хоч і які він мав на це очевидні задатки.

Зосібна цікавим у його творчості обіцяв бути той напрямок, що накреслювався у розлогіму вірші "Проблема <вічності>" ("Життя й революція", No. 9 за 1929 р.). Дещо самоіронічна поза, в яку стає тридцятилітній ліричний герой двадцятилітнього автора, відзначаючи свій фантасмагоричний "столітній ювілей" на перевалі "хочу" й "можу", заклопотаний тим, як залишити нестертий слід у вічності, — не новина в літературі. Нове хіба в тому, що своє рефлексійне "хто вішав на скарги замок, хто не промовивши замовк, — той вічності уже не зборе" він прорік на грозовому світанку трагічних тридцятих років великого голодомору й великого терору, коли мільйони людських життів (серед них і поети — сивочолі і юночуби і зовсім тільки-но народжені) пішли у хлань безвічності: вона примусила замовкнути всіх, і хто "напівпромовивши", і хто "непромовивши".

Літературний талант відвернувся і від Леоніда. Якби його збірка вийшла хоча б на два роки раніше, як то і плянувалося, вона ще була б якоюсь мірою "до пори". 1930 року, після справи "СВУ", вже інша пора стояла надворі й у літературі. Попервах, правда, Л. Гребінка ще чув остережливу похвалу на свою адресу, але згодом монополія перейшла до вульгарно-соціологічної і про-

сто доносної критики: поетові однозначно закидали "воїнницьку міщанську суть", "контрреволюційність" і таке інше.

Л. Гребінка зрозумів, до чого йдеться, і згідно з духом часу й собі замовк. В автобіографії він цю "творчу паузу" пояснював "модою на виробничу поезію, яка мені (та й чи тільки мені, грішному?) ніяк не давалася", хоч це була тільки часткова причина...

До 1933 року Л. Гребінка ще живе в Києві, заробляючи на шмат хліба коректорською та літредакторською працею в різних видавничо-поліграфічних закладах, потім на таких самих низових посадах працює в Москві (скільки тисяч таких "внутрішніх емігрантів"—утікачів від арешту постачила тоді Україна "братнім республікам"!); у 1939–1941 роках ще й навчаючись у літінституті. З творів його того часу віднайдено в архіві інституту лише цикл "Кримські вірші" 1937 року, що засвідчив зріле версифікаторське мистецтво, легкість поетичного письма, тонку спостережливість із проблисками іронії і все ту ж залюбленість у природу. Справжньою окрасою майбутньої кримсько-української антології буде, приміром, його "мандрівничий сонет" під назвою "Люблю" з цього циклу:

*Без цілі, без сорочки, без цінка,
Мнучи асфальт, лічити кілометри.
Спостерігати крізь дуби та кедрі,
Як хутко міниться гладінь морська.*

*Спіткавши зайця, полоза, чирка,
Звернути їм услід в глибокі петрі,
Звідкіль дорогу вкаже лиш Ай-Петрі,
Що майорить, мов друга рука.*

*Десь остовніти в подиві німому,
Край лугу чи камінної гряди
Джерельної напитися води.*

*І враз, відчувши довгождану втому,
На пишім килимі з соснових глищ
Простертися бездумно горілиць.*

В архівах 30-их років уціліла й низка поетичних перекладів Л. Гребінки, кожен з яких вартий слова похвали.

Це "Слово про похід Ігорів", що знайшлося у Львівському історичному архіві у рештках перетрошених після "визвольного вересня" фондів НТШ. Як воно там опинилося? Можливо, Л. Гребінка надіслав його до журналу "Література й мистецтво", що у 1940–1941 роках виходив у Львові?

Це Шекспірів "Гамлет", якому Леонід віддав кілька років праці. В. Юрченко — дружина його старшого брата Вадима, розповідає: "Леонід наполегливо працював над самоосвітою, відважно брався навіть за переклади Шекспіра... Уривки з цих перекладів він читав нам у Харкові в роках 1934–1935 — вони вразили мене досконалістю і красою мови". Перед війною Л. Гребінка привіз свій переклад до Києва, заносив до письменницької спілки, за ним франківці збиралися вперше на українській сцені поставити "Гамлета" (але завадила здійснена якраз тоді вистава цієї трагедії в одному російськомовному київському театрі). Гребінчин переклад високо оцінив М. Рильський і заходжувався пробити його до

друку (але й з цим не пощастило, бо саме тоді вже друкувався "Гамлет" у вельми ремісничьому тлумаченні В. Вера). Цей переклад, на щастя, спокійно пролежав років тридцять в якійсь комірчині довоєнної оселі письменника Ігоря Костецького на Вінничині, а по віднайденні в 70-ті роки вже грічі публікувався; як найдовершенішого з кільканадцятьох українських "Гамлетів", його вмістили 1986 р. у 5-му томі шестигомника В. Шекспіра.

(Як курйоз — але дуже промовистий для нашої культурницької ситуації! — можна згадати, що мистецькі чесноти цього перекладу свого часу спонукали відомого фахівця з західних літератур, голову республіканського шекспірівського товариства — створеного на протипагу аналогічному товариству на еміграції, поставити ще 1957 р., — голову редколегії українського видання Шекспіра, автора передмови до нього, вибудувати в інтерв'ю журналові "Вітчизна" цілий шерг аргументів на пояснення того, яким чином Євгенові Гребінці вдалося понад півтораста літ тому так майстерно перекласти трагедію великого британця. Пікантно, що ні інтерв'юваний, ні інтерв'юєр, ні працівники редакції не заважили: Євген Гребінка з часів Миколи І й Леонід Гребінка з часів ІІ. Сталіна — це дві грохи різні особи!)

Це, нарешті, три вірші О. С. Пушкіна і перший розділ його "Євгенія Онегіна" (архів літінституту). Як і в попередніх випадках, так і тут Л. Гребінка не побоявся виступити конкурентом інших перекладачів, часом загальновизнаних майстрів слова. І багато в чому дорівнював їм, а то й перевершував дечим — надто ж вільністю

мовного плину й точністю відповідників, як ось у розкритті цих Пушкінових рядків:

*Усі ми вчилися потроху
Чогось та якось та колись
І вже, на думку світу вбогу,
З джерел освіти написались.*

(М. Рильський тут, безперечно, не догягує до рівня:

*Ми всі навчились небагато,
Абияк і абичого,
Тож вихованням здивувати
В нас можна легко хоч кого.)*

Тим часом Гребінка, працюючи над згаданими перекладами, пишучи відомі й невідомі нам вірші, справно складав заліки та екзамени в літінституті, а з англійської мови йому авансом виставили найвищі оцінки навіть на два роки наперед.

Аж це настало 22 червня 1941 року, почалася радянсько-німецька війна. Каральні органи тут таки захопилися по всьому Союзу підбирати неблагонадійних, що їх оминули або випустили зі своїх обіймів численні репресивні хвилі 30-их років. Леоніда Гребінку заарештували на третій день війни за "приналежність до 1. зв. антирадянської націоналістичної групи і намір здійснити терористичні акти" (довідка з Генпрокуратури СРСР від 12.VI.1989 р.). Йому закидалося крім того, що він "вихваляє фашистський лад, групує круг себе націоналістичні елементи й намагається встановити зв'язки з контрреволюційними групами в інших містах СРСР (на-

So-USE CREDIT UNION STUDENT SERVICE

Our unique STUDENT SERVICE* no-fee banking package provides Ukrainian post-secondary students with worry-free financial assistance, including:

\$100 in So-Use Credit Union shares
Daily interest, No-charge chequing account
So-Use automated banking Membercard
with Interac and Direct Payment access
\$500 Line of Credit
So-Use Mastercard
So-Use Voice - Bank by phone
Scholarships

Call our Member Service Officers for details
of the So-USE STUDENT SERVICE*

*Some conditions apply.

So-USE CREDIT UNION BRANCHES

TORONTO
OSHAWA
MISSISSAUGA
So-Use VOICE

2265 BLOOR ST. W.
31 BLOOR ST. E.
26 EGLINTON AVE.

(416) 763-5575
(905) 432-2161
(905) 568-9890
(416) 760-9940

тякається на Маріуполь — Р. Д.) для боротьби з Радянською владою за т. зв. "самостійну Україну".

Спершу Гребінка відкидав ці звинувачення і тільки через певний час, уже опинившись у Саратовській в'язниці (німці ж стояли під самою Москвою!), виснажений фізично, погодився підписувати те, що воліли почути від нього слідчі. Наводимо витяг з одного протоколу від жовтня місяця:

"...Антирадянські настрої у мене з'явилися в 1932–1933 рр. У той час я жив у Києві. Підставою для цього (антирадянських розмов) були утруднення з продуктами харчування. Вже тоді я робив висновок, що у нас в Радянському Союзі в самому державному ладу щось негаразд, але що, відповісти не міг. Не був згодний із заходами партії і радянського уряду з питань хлібозаготівлі та колективізації сільського господарства... У серпні 1940 р. я висловив Найдьонову (студентові літінституту — Р. Д.) думку, що соціалізм, як на мене, це дослід, і його не варто поширювати на весь Радянський Союз. І далі я казав, що Україна повинна розвиватись іншим шляхом, не соціалістичним, тобто капіталістичним. У розмовах ми приходили до висновку, що для відокремлення України від Радянського Союзу треба провести зміни в існуючому державному ладу шляхом збройного повстання і терористичної діяльності. Фізично усунути керівництво компартії... Написав також вірш до 60–річчя вождя партії. В ньому заперечував заслуги вождя у справі побудови соціалізму... Я казав, що у нас в країні відсутня демократія, вона існує тільки в капіталістичних країнах, і казав це в присутності студентів..."

Зміст згаданого вище вірша про неназваного вождя (ім'я Сталіна у слідчих справах звичайно, фігурувало лише описово), а точніше про "історію — лукаву бабу", приблизно такий: історія те, що нам святе, у прірву геть змете, з нас спаде позолота — з-під личини шляхетності виповзе підлота, а в геніях недоуків узрять нащадки наші. Запосівши цей поважний "речдок", слідство вже без особливих клопотів могло насновувати на нього бажану кількість антирадянських злочинів, що й сталося.

У сукупності всі пирписувані Гребінці діяння підвели під кілька пунктів звісної 58 статті Кримінального кодексу РРФСР, на основі чого 17.XI.1941 р. військовий трибунал військ НКВС по Саратовській області засудив його до розстрілу. 31.III.1942 р. військова колегія Верховного суду СРСР затвердила цей вирок, але вже 24 числа наступного місяця указом Президії Верховної Ради СРСР міру покарання замінили на 10 років концтаборів. Ця "милість", однак, запізнилася, бо вже 14 квітня Леоніда Гребінки не стало — він помер у лікарняній камері 3 корпусу Саратовської в'язниці "внаслідок кишкової інтоксикації" (термін, яким широко послуговувалися замість визнати факт масового тюремного голодомору).

При арешті у Гребінки вилучили, крім документів, 8 листів, 2 зошити з конспектами, блокнот із записами та адресами. І всі ці папери було знищено 18.X.1941 р., — тобто якщо там і були якісь вірші, то вони вже тоді пішли з димом: "рукописи не горять", поки їх не палять. А вірші Леонідові якщо десь ще зберігаються в незаних місцях, то імовірність знайти їх меншає з кожним роком і місяцем і днем...

Останній документальний запис в особовій справі Л. Гребінки в архіві літінституту — недбаллий рядок олівцем унизу на його анкетній картці: "исключен июль 41 г.". Sic transit gloria mundi, або "Так торжествує імперія".

Ті, хто близько спілкувався з Леонідом Гребінкою, розповіли нам дещо про нього, якою він був людиною.

З листів Валентини Юрченко, яка зустрічалася з ним у 30–ті роки: "Леонід зберігся в моїй пам'яті, як світла постать — був надзвичайно милим, привітним і добрим та щедрим аж до самозречення... Живучи якось окремо (рання самостійність!), він давав собі раду, знайшов собі працю у Державному видавництві, де був, здається, коректором. Знав добре українську мову, як і його обидва брати, — рідна мова в родині Гребінок була завжди, діти вбирали її з раннього дитинства."

(Побачивши фото Л. Гребінки в московській тюрмі): "Пізнати Льоню з цього фота ледве чи можна — втілення безнадії, приреченості і в очах, і в болісному заломі уст. Одне слово — в пастці!"

З листів Є. Снесаревої, господині будинку, в якому Леонід наймав півкімнати перед арештом: "Він був середній на зріст, міцненький, за собою не дуже стежив. Ні, він не сутулився, і нічого особливого в ході його не було. Колір волосся — темний. Одягався він недбало, було в нього, очевидячки, два костюми. Один — в якому його забрали, а другий, теж сірий, мабуть, зберігався для спеціальних випадків. Усе його майно вміщувалося в одній невеликій валізі... Говорив він гарячково, надто коли розмова заходила про Україну, її "несвободу", залежність від Росії. Український патріотизм хворобливо проступав у ньому. Навіть трошки брали його на кпини, а він ліз на стінку."

"Розмови у нас були кололітературні, про мистецтво, політичні... Побалакати й поміркувати він любив. Говорив різко, нервово, завжди відстоюючи щось своє, хоча й відстоювати наче не було чого."

Було чи не було чого відстоювати Леонідові — ми бачили в цитованому протоколі допиту його. Адже всі оті крамольні думки, розписані на аркушах слідства, за винятком — а може, і без винятку — програмно-терористичних загибів, таки відповідали настроям та відчуттям майже кожної хоч трохи тямущої і чесної підрадянської людини (не маємо на увазі осіб фанатично правовірних і наївних, яких не бракує у кожній епосі). Єдине, що з обережності мало хто доводив свої думки до логічного завершення, аж треба було опинитись на прикутому до підлоги стільці підслідчого, щоб "за допомогою" столоначальника навпроги увічнити на папері свій світогляд у згоді якщо не з власним думанням (на що наважитись було страшнувато), то, в усякому разі, з волею слідчого, яка збігалася з суттю кримінальних приписів, але водночас у певному парадоксальному розумінні і з реальністю. А режим не міг не знати, яким він виглядає в очах своїх підданих.

Не беремо на себе сміливості твердити щось про міру відповідальності занотованого в чекістських протоколах справжнім думкам (у даному випадку) Л. Гребінки. Можемо тільки зазначити, що об'єктивно оте "протокольне" відбивало неунікненну еволюцію мис-

лення окремих осіб і суспільства в цілому до заперечення розвинутого тоталітаризму в усіх його аспектах і складниках, що й призвело кінець кінцем до краху імперії. Але Леонід Гребінка був таки "особливо небезпечним державним злочинцем": він думав і писав по-українському, навіть живучи в Росії, він висловлював свої думки й обстоював їх слушність у колі знайомих, — отже, він був націоналіст, антирадянщик і — при потребі слідчих чинників — шпигун, диверсант, терорист і т. д. (або в дусі 60–80-их років — хуліган, бешкетник, гвалтівник) відповідно до статей кримінального кодексу. Тим-то скасування у 1989 році вироку Л. Гребінці "за відсутністю складу злочину" та його реабілітація — це одна з присмертних спроб режиму реабілітувати самого себе, хоча ніяким пізнім ліберальницьким реабілітансом йому не змити з себе тавра раннього більшовицького репресансу.

А що Леонід Гребінка не один такий "типовий характер", то ось вам кілька слів про його найближчих родаків. 1933 р. заарештували в Харкові по політичній статті Леонідового найстаршого брата Тараса — філолога-україніста, дали три роки. Звільнився він — через рік, у 37-му, посадили на десять років його дружину Ольгу з роду Ласовських (галичанку з числа тих, що повірили в розбудову хоч і радянської, але України, і за це поплатились). Тарас із малим сином не став чекати повторного Гулагу і в роки війни виїхав на захід. Середній Леонідів брат Вадим, закинений воєнним вихором до Німеччини, вирішив теж стати неповищенням, але коли з табору "діпі" Фленсбург-Вайхе біля данського кордону (в англійській зоні) озброєні енкаведисти в серпні 45-го вихопили понад 150 чоловік — Вадим потрапив у ту облогу й невдовзі загинув. Так переводилася в життя лише недавно розсекречена ялтинська угода Рузвельта, Черчіля і Сталіна про безоглядну репатріацію всіх колишніх підрадянців з тих теренів, що перейшли під американський, англійський і французький окупаційний статус. Ніхто й ніколи не полічить, у скільки тисяч смертей обійшовся українству цей зворотний бік "великої перемоги" над німецьким нацизмом. Але це також було складовим цілеспрямованою побудови "України без українців". А що невисладило економічної потуги чи імперського глузду доклати свій всесвітньо-історичний плян — то вже, даруйте, їхня провина. Наступного разу вони будуть оперативніші, даймо тільки себе в руки взяти. ■

У ХАРКОВІ ВІДБУВСЯ ДРУГИЙ ФЕСТИВАЛЬ МОДЕРНОЇ ПОЕЗІЇ

28–29 березня у Харкові проходив фестиваль модерної поезії "Авангард-Фест 95". Фестиваль зорганізувала молодіжна харківська літературна група "Червона фіра" (Сергій Жадан, Ігор Пилипчук, Ростислав Мельников) і Харківський літературний музей (директор Ірина Шумиліна) при фінансовій підтримці видавництва "Смолоскип".

Гостями були відомі в Україні літературні гурти "Бу-ба-бу", "Нова дегенерація" (Івано-Франківськ) та представники Творчої Асоціації "500" з Києва. Учасники цих гуртів приїхали до Харкова вперше, тому вони з цікавістю оглядали місто, де у 20–30 роках пароджувалася нова українська література.

* * *

При сприянні видавництва "Смолоскип" продовжується турне творчої молоді України по містах Східної України.

Андрій Кокотюха

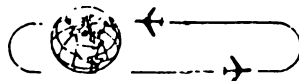
"ІСТОРИЧНІ ЕСЕ" ІВАНА ЛИСЯКА-РУДНИЦЬКОГО

16 березня 1995 р. в Українському домі в Києві відбулася презентація двотомного видання Центру досліджень історії України ім. Петра Яценка — "Історичні есе" Івана Лисяка-Рудницького.

Іван Лисяк-Рудницький (1919–1984), відомий в українській діаспорі історик і викладач, на протязі 13 років викладав історію України в Альбертському університеті. Він був одним з засновників КІУСу, а в 1976–1980 рр. був співдиректором інституту. Особистий архів історика, який було передано до архіву Альбертського університету, став основою для підготовки до друку його "Історичних есе".

"Історичні есе" Лисяка-Рудницького, два томи яких нараховують більше 1,000 сторінок, вийшли в світ за загальною редакцією директора Центру ім. Петра Яценка, д-ра Франка Сисина. В передмові до видання син вченого, Петро Лисяк-Рудницький, пише про провідницький дар свого батька, який ще в 70–80-х рр. передбачив возз'єднання Німеччини і розвал СРСР. ■

DOMAR
TRAVEL & TOURS
LIMITED

2985 Bloor Str. West, Toronto, ON, Canada M8X 1C1
Tel.: (416) 236-7546 Fax: (416) 236-7547

ВАСИЛЬ ДОМАРЕЦЬКИЙ, власник бюро, пропонує клієнтам наступні послуги:

- ✎ поїздки в Україну індивідуально або в складі туристської групи з провідником;
- ✎ квитки на різні авіакомпанії в усі частини світу;
- ✎ оформлення запрошень для приїзду до Канади рідних та знайомих;
- ✎ придбання квитків для відвідувачів з України;
- ✎ аскурація для подорожуючих та відвідувачів з України та інших країн;
- ✎ доставку доярів в Україну.

Просимо заходити до бюро особисто або полагоджувати справи по телефону, а Вам завжди буде надана ввічлива та професійна обслуга.

BABY POINT LOUNGE
343 Jane St., Toronto
tel. 767-2623

**ПРИЄМНЕ І ВИГІДНЕ ПРИМІЩЕННЯ
НА ВСЯКІ ОКАЗІЇ**

- Повна кухонна обслуга.
- Українські й інші страви, в наших або інших залах.

**БУДЬТЕ ГОСТЕМ НА ВЛАСНОМУ СВЯТІ!
ПРО ВСЕ МИ ЗА ВАС ПОДБАЄМО!**

МИХАЙЛО СОСНОВСЬКИЙ

(Дані до його політичної біографії в 20-ліття трагічної і досі нез'ясованої смерті)

Михайло Сосновський відомий українській суспільності насамперед як публіцист, а менше як діяч Організації Українських Націоналістів в Україні і її Закордонних Частин на еміграції. А тим часом політика була чи не найбільшою пристрастю Михайла Сосновського протягом цілого його життя. Коли ж ця ділянка його діяльності належно не наświetлена, то на це склалось принаймні дві причини: по-перше — політична організація, до якої він належав, була конспіративною, а її діячі безіменними, а по-друге — Михайло Сосновський належав до тих діячів ЗЧ ОУН, які не плили з течією, мали завжди свою думку, а через те, майже весь час перебували в опозиції до її керівних органів. Доля опозиціонерів у революційній організації, де обов'язує військова дисципліна і абсолютний послух, звичайно є набагато важчою від тієї, яку мають опозиційні фракції в легальних політичних партіях. І її, тієї важкої долі, зазнав Михайло Сосновський, випивши до дна повну чашу її гіркоти.

Досі не висвітлено, яку роль відіграв М. Сосновський в ОУН під час першої більшовицької окупації Західної України (1939–1941), але, зваживши його тодішній юнацький вік, можна думати, що вона була радше незначна. Є деякі згадки про його революційну діяльність за німецьких часів наїзду в Україні під час другої світової війни, але й вони не виходять поза загальники. Говориться про нього, як одного з керівників юнацького сектора ОУН "Юнацтво".

М. Сосновський залишив Україну маючи 26 років без завершеної академічної освіти. Один рік студій у Богословській академії у Львові, один рік на факультеті юридичних наук Львівського університету під час більшовицької влади і один чи два роки на медичному факультеті за німецьких часів, — незаперечно збагатили його знання в мало пов'язаних ділянках, але не дали йому професії. І може й тому, інтелектуально обдарований і амбітний Михайло Сосновський, перші роки свого перебування в Німеччині присвячує головню студіям. Він записується на правничий факультет німецького університету в Ерлангені і закінчує його в 1948 р., доповнюючи свої студії в Українському Вільному Університеті в ділянці історії українського права. В той же час він робить перші кроки на полі публіцистики, поміщуючи свої статті на сторінках тижневика "Час" у Фюрті. Був він діяльний також в організаційному апараті ЗЧ ОУН на постах члена Обласного проводу.

Віїзд до Канади

У 1949 році М. Сосновський виїхав разом із своєю дружиною до Канади й оселився в Торонто. Щойно там він цілком розгорнув "свої крила", виростаючи на провідного діяча ЗЧ ОУН канадського терену, а згодом і всього українського канадського суспільства. Він був одним із основників Ліги Визволення України (основна легальна організація ЗЧ ОУН) і її пресового органу

"Гомін України". Протягом кількох років М. Сосновський був його головним редактором. Брав участь на провідних становищах у праці законспірованої "сітки" ОУН, яку в той час (та ще й тепер) ОУН С. Бандери втримувала в усіх країнах, де жили її члени. Маючи приємну особистість і широку академічну підготовку, М. Сосновський працював найбільше на відтинку зовнішньої політики ЗЧ ОУН і особливо в АБН. Крім того, він далі поглиблював свої знання. Записався в Торонтонський університет і закінчив там студії на факультетах суспільних та бібліотечних наук. Кілька років працював в університетах, як фахівець-бібліотекар.

Після його виїзду, в Німеччині, а головню в Мюнхені, відбувались загострені політично-програмові дебати в ЗЧ ОУН, в яких М. Сосновський уже не міг брати участі, а які відбувались в Канаді тільки далеким відлунням. Про них він одержував відомості з другої руки, часто-густо у версії офіційних чинників ЗЧ ОУН, які, цілком зрозуміло, інтерпретували погляди і дії опозиції у своїм наświetленні.

Головним предметом дискусій того часу було два питання: по-перше — чи Закордонні Частини ОУН мають прийняти демократичну програму, наслідуючи в цьому ОУН в Україні, чи залишитися на позиціях програми прийнятої в 1941 році на другому Великому Зборі в Кракові; по-друге — чи ЗЧ ОУН у вільних обставинах демократичного західного світу мають залишатися конспіративною, підпільною організацією, чи перейти на явний, відкритий стиль праці.

Ці два питання глибоко поділили Організацію і врешті-решт довели до постанови Організації Українських Націоналістів за кордоном (ОУНз) в 1953 році.

В боротьбі за реформу ЗЧ ОУН

Хоч М. Сосновський не брав безпосередньої участі у "великій debatі" в Мюнхені, він своїми поглядами був набагато ближчий до опозиції, як до офіційних чинників ЗЧ ОУН. Це виявилось у його писаннях на сторінках "Гомону України" в той час, як він його редагував. Про це він і сам згадує у своєму щоденнику, який частинно опубліковано у 13 числі "Українського журналіста" (Нью-Йорк, 1976 р.). Наведемо з нього один уривок:

"Наші взаємини (з Д. Донцовим — прим. автора) взагалі практично перервалились, коли в серпні 1953 року я опублікував був статтю з нагоди семидесятиріччя Д. Донцова в "Гомоні України" і разом з цим ширше, хоч окремо, відмітив десятиріччя III Надзвичайного Великого Збору ОУН, постанови якого не були понутру д-рові Донцову, мовляв — це "чистий соціалізм". Наскільки собі пригадую, д-р Донцов перестав тоді співпрацювати з "Гомоном України" і почав співпрацю щойно пізніше, коли я "Гомін України" залишив і коли там знайшлися в складі редакції особи, які цілком чи принаймні частинно погоджувалися з

ним щодо оцінки т. зв. позицій визвольного руху і негативно ставилися до постанов III НВЗ ОУН і теж програми і платформи УГВР."

Для невтоємних пригадуємо, що третій Надзвичайний Збір ОУН відбувся в серпні 1943 року, коли на Волині вже була зорганізована УПА. На тім Зборі внесено основні зміни в програму ОУН в дусі демократичних засад, а на чолі організації поставлено Бюро Проводу з трьох осіб; замінено ним самовладного провідника. Нову програму активно підтримав Роман Шухевич (ген. Тарас Чупринка), що був вибраний до Бюро Проводу і очолив його. У своїх писаннях спопуляризували демократизацію ОУН такі підпільні публіцисти, як О. Горновий, П. Полтава, І. Кужіль та інші. Донцов називав їх соціалістами, які нібито не мали нічого спільного із націоналізмом. Погляди Донцова підтримали С. Бандера і Я. Стецько, два найвпливовіші діячі ЗЧ ОУН.

Той факт, що М. Сосновський у 1953 році на сторінках "Гомону України" заступав програмові позиції ОУН в Україні, свідчить про те, що він у Канаді перейшов ту саму світоглядну еволюцію, яку пройшли його товариші в Мюнхені. Звичайно, це викликало неприхильну реакцію до нього офіційних чинників ЗЧ ОУН. Треба думати, що з того часу й розпочалася боротьба М. Сосновського за ідеологічні зміни в ЗЧ ОУН, яку він провадив аж до своєї смерті.

Треба сказати, що боротьба була важка і приносила йому багато неприємностей і то тим більше, що спільників у ній він мав небагато. Більшість членства ЗЧ ОУН на терені Канади — це ідейні революціонери, виховані в дусі сліпого послуху своїм провідникам. Між ними М. Сосновський був чи не найбільш освіченою людиною, з найширшим горизонтом думки, з вдачею і характером незалежного лідера. І лише пізніше, на початку 1960-их років, коли він став головою сеньйорату ТУСМ-у, йому стали в допомогу кілька десят молодих інтелектуалістів. На жаль, після його смерті, вони як група не спромоглися політично діяти. Після відходу з життя Сосновського в ЗЧ продовжуються політичні ферменти, але нема там людини, яка дала б їм напрям і очолила їх.

Конфлікт з Д. Донцовим, про який згадує М. Сосновський, був тільки фрагментом багато ширшого конфлікту, який заторкував цілу організацію, але, треба додати, був він дуже важливим фрагментом. Справа в тому, що Ярослав Стецько — лідер ЗЧ після смерті С. Бандери, мав повну підтримку Д. Донцова. Про це довідуємося з опублікованого листування між цим останнім і М. Сосновським у вже згаданому "Українському журналісті". А поскільки Стецько від молодих ліг обожнював Донцова, то його підтримка мала для нього більше значення, як тільки політичне. Вона розбуджувала в Стецька віру, що Донцов бачить у ньому того провідника, якого він змалював у своїх творах: людину вольову, безкомпромісну, жорстоку, покликану самим Провидінням вести свій народ до перемоги. Кожний виступ проти Донцова Стецько розглядав як виступ проти героя свого життя і надхненника в його праці.

Згадуємо тут про ці атавістичні пов'язання Я. Стецька з Донцовим тому, що мали вони вплив на дальшу долю М. Сосновського.

Десь на початку 1960-их років Сосновський рішив зайнятися науковим вивченням творчості Д. Донцова: зглибити її, проаналізувати, сконфронтувати з українською і міжнародною дійсністю та на такому широкому тлі дати їй історичну оцінку. До цієї праці Сосновський взявся з великим запалом, про що свідчить хоч би те, що коли він в 1968 році звернувся до Донцова з проханням допомогти йому в його дослідях шляхом персональних розмов і особливо шляхом вияснення незнаних ще моментів з його життя — в нього вже був готовий машинопис на 200 сторінок. Цікаво, що Донцов не зрадив, а затривожився працею Сосновського. З листування між ними дуже виразно виходить, що він очікував іншого автора, який дав би оцінку його життєвому дорічкові. Сосновський — "ухильник", однодумець О. Горнового, П. Полтави, прихильник III НВЗ і платформи УГВР — на таку роль літописця його життя і творчості не надавався. Як і можна було очікувати, Донцов відмовився давати Сосновському будь-які інформації про своє життя. Розмови і листування між ними припинилися при кінці 1969 р., а вже в 1970–1971 роках на сторінках преси ЗЧ ОУН почали появлятися статті з гострою критикою М. Сосновського. При тому використано цілком дрібну і несуттєву справу: з України повернулася Галина Мухина і описала свої враження в формі інтерв'ю, яке записав М. Сосновський. Його надрукувала "Свобода". І от з цього приводу знялась буря. Сосновський, мовляв, зневажив молодь в Україні, обчорнив український народ і таке подібне. Масовість і різкість нападів на нього вказувала на те, що ЗЧ рішили позбутися його, що перебування його у своїх рядах вважали небажаним і шкідливим.

Дисциплінарна Комісія розглядає справу М. Сосновського

Незалежність думки М. Сосновського найбільше дратувала його організаційних колег у Канаді і тому нічого дивного, що звідти вийшла ініціатива притягнути його до відповідальності. Провід ОУН "канадського терену" звернувся до Проводу цілої ОУН з пропозицією створити для справи Сосновського спеціальну дисциплінарну комісію і доручити їй, щоб вона вирішила, чи він може залишатися далі членом ОУН.

Таку комісію п. н. "Головна Дисциплінарна Комісія для справи М. Сосновського" Провід ОУН покликав 18 січня 1971 р. у складі трьох осіб. До неї ввійшли: Кодак, Хортиця і Мокрий (організаційні псевдоніми трьох докторів — Ред.).

Комісія відбула своє єдине засідання ще того самого дня. Розглядала справу позаочно, бо не покликала на нього ані М. Сосновського, ані його оборонця, хоч правильник устрою ОУН таку процедуру передбачував. Її рішення було передане М. Сосновському 31 січня того ж року в Нью-Йорку. Його доручив йому Всеволод (псевдонім). Текст рішення такий:

Головна Дисциплінарна Комісія
для справи М. Сосновського

Покликана Проводом ОУН на засіданні 18 січня 1971 р., розглянувши пропозицію ТП Канади з дня 23 грудня 1970 р. та всім відомі публіковані матеріали, що відносяться до предмету справи, і зокрема, опубліковане в щоденнику "Свобода" в жовтні 1970 р. інтерв'ю М. Сосновського з Г. Мухиною, стверджує, що цим інтерв'ю М. Сосновський наніс шкоду для ОУН і для української визвольної справи.

Обосновання:

В інтерв'ю позиції ворога прийнято за українські, знецінюючи і зневажаючи національні змагання українського народу за свою самобутність і державну незалежність. Зокрема, українську молодь, яка під цю пору стоїть в авангарді визвольної боротьби та складає величезні жертви, — в цьому інтерв'ю представлено як безідейну й матеріалістичну.

Цим вчинком М. Сосновський поставив себе поза ОУН.

На основі Устрою ОУН, розд. II т. 4 і розд. III т. 7, та на основі Дисциплінарного Правильника ст. I, ст. 3ж, ст. 6, т. 3г2, Дисциплінарна Комісія виключає М. Сосновського з ОУН...

**Ліга Визволення України виключає
М. Сосновського із складу своєї Управи**

М. Сосновський скористав із права відклику і написав його 3 лютого 1971 року на адресу Проводу ОУН. Правда, він бачив недоречність такого кроку, бож Провід ОУН не міг дискваліфікувати комісію, яку він сам покликав. Про це М. Сосновський писав ширше в іншому листі, про який згадаємо далі.

Але між тим, події покотилися далі по шляху, який визначила Головна Дисциплінарна Комісія. Один місяць після її рішення, Головна Управа Ліги Визволення України на засіданні 18 лютого виключила М. Сосновського із свого складу, мотивуючи свій крок тим, що він наніс українській справі шкоду своїм інтерв'ю з Галиною Мухин. За Головну Управу лист підписав і Сосновському вислав її секретар Володимир Макар.

Провід ОУН затверджує рішення ГДКомісії

Відклик Михайла Сосновського від рішення ГДК Провід ОУН розглянув аж 8 місяців пізніше (13 жовтня 1971 р.), а повідомив його про це аж за 18 місяців.

Але тим часом справа стала голосною. Члени ОУН і деякі кола громадянства говорили, що М. Сосновського виключено з Організації. Про це було повідомлено 31 грудня 1971 р. в підпільній "Інструкції ч. 12 Проводу ОУН в США", а звітди передруковано її у торонтському тижневику "Вільне слово" 8 квітня 1972 р., так, що М. Сосновський довідався про свою справу зі сторінок преси. Сталося те, чого він очікував: Провід ОУН затвердив рішення ГДК і умотивував його так:

III Справа М. Сосновського

Головна Дисциплінарна Комісія своїм рішенням з 18-го січня 1971 р. виключила М. Сосновського з ОУН.

Головний Провід розглянув відклик виключеного і затвердив рішення ГДК.

Обґрунтування:

а) У своїй публіцистиці М. Сосновський постійно висуває свої суспільно-політичні й ідеологічні погляди, що є суперечні постановам IV-го ВЗ;

б) Як член ОУН, М. Сосновський мав право захищати свої погляди на відповідному форумі, але в дії його — як і всіх інших членів — зобов'язують постанови, схвалені на IV ВЗ (Великому Зборі — ред. "НД");

в) Свої ненаціоналістичні погляди М. Сосновський намагається поширювати і між членами ОУН, чим викликає дезорієнтацію і деморалізацію;

г) Своім співробітництвом в пресі інших середовищ, часто виразно ворожих не тільки до ОУН, а й взагалі до націоналістів і націоналізму (напр., канадський "Український Голос" і "Новий Шлях"), М. Сосновський ще більше підкреслює, що своїми поглядами він чужий ідеології, політичним принципам і визвольній концепції ОУН;

г) Інтерв'ю М. Сосновського з Галиною Мухин не було помилкою, тим більше, що М. Сосновський ніде не склав заяви, що не згідний з поглядами Г. Мухин;

д) Таким чином М. Сосновський своєю дією поставив себе поза рамки ОУН і втратив право бути далі її членом;

е) Згідно з Устроєм ОУН (розд. II), "головним обов'язком кожного члена ОУН є боротьба за здійснення ідеї української нації, як у час визвольної боротьби, так і в час державного будівництва і його закріплення, давати свій всебічний творчий вклад у діяльність ОУН та виконувати накази Проводу";

є) Член ОУН "визнає ідеологію українського націоналізму, має вироблений націоналістичний світогляд і відповідні прикмети характеру, творчо й сумлінно виконує свої обов'язки";

ж) М. Сосновський, як член ОУН, не мав вказаних прикмет і постійно порушував ідеологічно-політичні принципи ОУН, чим завдавав шкоди ОУН і українській визвольній справі...

*С. У. (Слава Україні!)
В. Кальнишевський*

Сосновський далі шукає справедливості

Стаття у "Вільному слові" спонукала М. Сосновського написати ще одного листа до Проводу ОУН 4 травня 1971 р. В ній він висловив здивування, що його справа обговорюється на сторінках преси в той час, як він офіційно не одержав відповіді на свого касаційного листа з 3 лютого 1971 року...

Коли Провід ОУН не дав йому вчасно бажаних вияснень, М. Сосновський написав відкритого листа, в якому обговорив усі закиди, які йому зробила його організація. Лист цей вартий того, щоб його передрукувати, бо він ще й нині не втратив і ще довго не втратить своєї актуальності.

Назву для свого листа він узяв від Лесі України "Ідеал поти й живе, поки він нарушимий та оспори-мий".

15 травня 1972 р. М. Сосновський нарешті отримав листа від Проводу ОУН. Лист був ідентичний з тим, що вже було надруковане у "Вільному слові". Тепер для нього залишився ще тільки один шлях: відкликатися до Суду ОУН і шукати там справедливості. Він написав цей відклик 30 червня 1972 р. Переповідати його зміст нема потреби, бо в нім повторено те, що вже було сказано в листах до Проводу ОУН і у відкритому листі до громадянства.

Характеристичним є тільки те, що та найвища інституція правосуддя не підтвердила одержання його листа (хоч лист був висланий порученою поштою) і не дала йому відповіді на нього. По двох з половиною роках член того суду "Юр" у приватній розмові з М. Сосновським сказав, що суд визнав себе некомпетентним розглядати його справу. При тому радив йому звернутися в своїй справі до Великого Збору ОУН (який скликається дуже рідко). Звичайно, М. Сосновський не міг поважно потрактувати таку "приватну" пораду члена Суду і відклику не писав.

Розчарування

У приватному листі до свого приятеля М. Сосновський так висловився про внутрішні порядки в ОУН:

"...Зі мною якраз два чи три дні тому говорив член Організаційного суду — Юр. Він сказав, що суд себе визнав "некомпетентним" у моїй справі і мене мали повідомити, щоб я міг зробити ще один захід у моїй обороні, а це відклик до ВЗ. На жаль, такого повідомлення по сьогодні я не одержав і не знаю як справа виглядає. Юр радив написати прямо, а я рішив цього не робити, бо коли таке поступування суду, який два роки тримає під сукном мою справу і мені не дав ніякої відповіді, то навіщо труду і навіщо списувати зайво папір, як це і так не допоможе. Я остаточно втратив надію на будь-яку організаційну справедливість чи на організаційний правопорядок. Такі речі мають і в нас, на жаль, тільки паперове значення і є тільки для реклями нашої т. зв. "демократичної" і "християнської націоналістичної ідеї" чи "ідеології".

Пишу Вам про ці справи як думаю, якщо ж ще в час ці документи одержите і захочете їх у якійсь мірі використати, прошу дуже.

У своїх взаєминах з Організацією я дійшов до "незворотного пункту" і правдоподібно все це так на завжди останеться, доки в Організації пануватимуть погляди і люди, які не мають найменшого зрозуміння для мінімального правопорядку, і які взагалі не розуміють, що це значить насправді свобода думки, переконань, вислову, дискусії тощо..."

Лист був написаний 9 листопада 1974 року, а 25 липня 1975 року М. Сосновський помер в авті з невід'язаних причин.

* * *

Вельмишановні й Дорогі!

З великим зворушенням прочитав ч. 13 "Українського журналіста", присвячене бл. п. Михайлові Сосновському, моєму незабутньому Приятелю, який передчасно і не зі своєї волі відійшов від нас усіх у вічність.

Добрий Господь, що Один владен нагороджувати добрих людей за добре діло, нехай нагородить тих друзів Покійного, що сплели нев'янучий вінок із своїх спогадів про Спочилого!

Сердечно вдячний тим, хто не забув про мене і прислав в'язанку квітів на могилу дорогого Друга, якою є спеціальне видання на повсякчасну згадку про М. Сосновського.

Люблю і знаю видавничу справу, особливо українську, та свідомий, скільки то каміння й тернини треба було відсунути з шляху, щоб дійти до появи цього числа "Українського журналіста", до речі, вельми багатого змістом і чепурного під кожним оглядом. Тому прошу прийняти від мене скромний даток на кошти видання. Дещо згодом вишлю дещо більше і на Стипендійний Фонд ім. М. Сосновського.

Знаю, що мій теперішній даток аж надто скромний, а це тому, що у нашому житті (а в українському спеціально) існує гора парадоксів. Для прикладу, лінотипист друкарні нашої Церкви одержує місячно майже вдвічі більше ніж я, на що я добровільно пристав, щоб... колеса крутилися.

Душею й серцем відданий друзям бл. п. Михайла, Ваш з любов'ю у Христі, *Митрополит Мстислав*

Нагадуємо, що в третю річницю відходу сл. п. М. Сосновського "Нові Дні" присвятили йому два накладні журналу (ч. 341–342). ■

Для всіх українців і їхніх родин
у скорботний час місце Вічного покою.

ST. VOLODYMYR
UKRAINIAN CEMETERY

УКРАЇНСЬКИЙ ЦВИНТАР
СВ. ВОЛОДИМИРА

в Оквилл, Онт.

- Щороку спільна молитва й окремі поминки за душі тут спочилих.
- Дбайливий догляд Адміністрації та запевнена майбутність відносним міністерством Провінції Онтаріо через т.зв. "Вічний Фонд Українського Цвинтаря Св. Володимира"!
- Дві окремі Секції: УПА і Братства Дивізійників, прикрашені чудовими пам'ятниками.
- Порада і поміч в перенесеннях останків (праху) з інших цвинтарів-поховань!
- Ціни за місця-ділянки найнижчі в околиці! Добрий доїзд! Близький Дім Культури!
- За додатковими інформаціями просимо звертатися на число телефону:

Години — 9:30 до 4:30
БЮРО — (905) 827-1647

АНДРІЙ ЛАТИШКО — адміністратор

НЕБЕСНІ ФРЕСКИ НАТАЛІЇ ДАВИДОВСЬКОЇ

Саме у справжнього поета його твори є відбитком певних почувань, коли отой автор, пропускаючи крізь свою душу особисті надії та сподівання, а навіть гіркі роздуми та розчарування, творить узагальнення — безконечне поетичне тривання в просторі й часі.

До таких поетів належить і Наталія Давидовська — член Спілки письменників України, автор поетичних збірок: "Пташиний водограй", "Очевидець", "Мої міста", "Народжена в грудні", "Сад вічності", а також останньої — "Фрески" (Львів, видавництво "Кобзар", 1993 рік). Особливо, коли ж мова заходить про поезію жінки, як у випадку Н. Давидовської, то крім порушуваних загальних і глибоких тем, тут дух захоплює від барвистості почуттів, де навіть темні кольори життя вражають своєю насиченістю й завершеністю, від проявів жіночої чутливості й чуттєвості, де аж світиться від напливу великої ніжності, щастя материнства.

Народилася й зростала Наталія Давидовська у світі, обмеженому рамками ідеологічних догм і попереміж того негативного оточення у неї таки витворилася своя незакомплексована філософія життя, без будь-якого натяку на так званий соцреалізм. І хоча її дитинство було переобтяжене матеріальними нестатками, але як у кожної людини: ці ранні роки життя були найщасливішими й найбільш безжурними. Так, саме тоді, у 10-річному віці, серед пахоців розквітлих яблуневих садів, серед білої повені вишневого цвіту заговорила її душа віршами. Ось, як згодом поетеса у поемі "Почайна" описує своє дзвінкоголосе дитинство:

*Народилася на правому березі,
там, де сосни,
немов прочанки,
вбрід зиму перейшовши,
березнем
почали молитву зранку.*

І от у пошуках свого поетичного "я", свого стилю, своїх поетичних засобів стала утверджуватися Наталія Давидовська як поетеса. Як на мою скромну думку, на її поетичну сутність у значній мірі наклали відпечаток два фактори: фаховий — навчання в Московському літературному інституті ім. Горького та праця в інституціях друкованого слова (видавництвах та часописах), а також національний, чи не найбільш вирішальний фактор — переїзд зі зрусіфікованого Києва до тодішньої твердині українства, до Львова.

Тоді, в ранній молодості й дещо пізніше, її поетичний світ здебільшого замикався у трохи звуженому колі власних зацікавлень, де домінували особисті почуття. Вже згодом, з віддалі часу, ця переосмислена молодість часами бринить деякими гіркими нотками (поема "Почайна"):

*Пригадую: вже сподівалась сина.
Був липень.
Двері — навстіж, на балкон.*

*А з вулиці мені війнуло сіном,
немилосердно, щедро, напролом.*

і далі:

*Якою нерозсудною любов'ю
зухвалий протяг молодість вітав.
Два береги збігалися раптово,
і запах сіна схожим був на щем.
Пригадую тебе, моя любове,
чекалось сина
і чогось іще.*

Так, багато хто з нас також пережив у молодості отой шквал почуттів, намарно марив примарним щастям... Але у цих поетичних рядках захоплює ота невідкупна щирість почуттів, оте рідкісне вміння вилити всю гаму почуттів у невелику поетичну форму. А ще — тут вражає дивна мелодійність поетичного укладу, що, безперечно, говорить про виключно високий рівень поезії.

Зробивши невеликий екскурс в поетичну збірку "Фрески" (вона включає вірші різного періоду), можна таким чином в певній мірі охопити все поетичне надбання Наталії Давидовської. А вміщає вона, ця збірка, чимало поезій, зітканих з великої любові до навколишньої природи: комах—мурахів, птиці, а навіть уявної диво—птиці — трикрилого птаха, травинки, лісів, бездонного неба, що віддзвонює зорями. В них поетеса вдається вишуканими поетичними засобами відтворити неповторний чар живої миті природи, так співзвучної з її особистим настроєм:

*Все прозоріша осінь,
мов опуклість втрачає земля,
байдужіє до неба
і втомлено обрій відводить.
І така порожнеча,
що — тане ранкова зоря,
голо щуляться гори,
і в руслах стискаються води.*

згодом:

*Це осіннє світання,
площинне, рідке, неживе.
Порятуй!
Поможи — об калиновий куц
обпечися,
прочитай мені душу,
як вітром згори прижене,
попід руки,
зотлілий пергамент
зотлілого листа.
(*"Все прозоріша осінь"*)*

І часто завдяки небуденному талантові поетеси Наталії Давидовської слова, лишень слова перетворюються у те одвічне чекання людського щастя, чи не у самий зойк жіночої душі:

*Я вже стільки тебе відчекала!
Нас Господь відпустив.
І дорогу зворотню відтяв.
Цей пожежний ковток.
Цей небесний шматок запинала.
Ця остання любов, за якою тече небуття.
("Ця остання любов")*

Не менш прекрасними хвилини поетичного осяяння Наталії Давидовської можна вважати пейзажні замальовки, в яких так багато непідробного чару й таланту:

*Коли медв'яний хміль перешумить,
і плід впаде утвердженням тяжіння,
настане літа величальна мить —
позацвітають по землі жоржини!*

*Як рівновага болю та краси —
земних буянь відлуння плодоносне,
жоржин стопелюсткові голоси
з узвишся літа упадуть ув осінь.
("Цвітуть жоржини")*

Та характеристика творчості поетеси була б неповною, а навіть збляклою, коли б не відзначити її потяг до глибоких філософських тем: чи у відтворенні християнської концептуальності (здебільшого згада- на тематика переноситься у площину особистих почувань), чи то в запуренні в сиву давнину історії України-Руси, чи в виборі певних історичних постатей, як гетьмана Івана Мазепи, чи у порушенні тем, достаточних до українських поетичних геніїв — Тараса Шевченка та Івана Франка. Часто у більших чи менших за розміром поезіях Наталія Давидовська, зокрема, у поемі-хроніці "Дідизна", вдало відтворює вічний зв'язок поколінь українського народу, цей нерозривний ланцюг історичної пам'яті, а в ньому — велику любов до вузкої чи більшої Вітчизни:

*Нічний дах. Гніздо лелече,
як тривіальний атрибут.
І знову мертву порожнечу
живі лелеченьки несуть.
В них — крила і свої закони.
В них
піснярі — проводирі.
...І пізнає з вікна вагона
мій син лелеку на ріллі.*

а потім:

*...Яке просте! Чому б і досі
не здогадатися самій,
що білий птах на крилах носить
шматочок рідної землі.*

("Дідизна")

І вкінці цього короткого огляду про поетичний доробок Наталії Давидовської я б хотіла згадати про її зоряну пісню — композицію-монолог "Фрески". Для оцінки "Фресок" найбільше підходять слова з передмови цієї збірки, написані самою поетесою: "Сталося так, що Господь поєднав не лише наші творчі долі (Наталії Давидовської та її чоловіка, відомого маляра Володимира Сліпченка), а й долі людські. Через те —

і саме тому кожна ілюстрація це символічний пластичний, матеріальний зліпок, відбиток, свічадо — суті мого твору. А часом і образотворча ідея, що народила ту чи іншу поезію. Така взаємопроникність, таке взаємотворення, така єдинокровність — найвищий подарунок неба творчій людині за життя земного..."

Згадана композиція-монолог під назвою "Фрески", той видовижний світ асоціацій, взаємна містерія плоти людської й духу — поетеси й маляра, є безперечно одним з найкращих творів сучасної української поезії, неприминальністю у контексті всього доробку української літератури. Не знаю й не відаю, чи зможе ще хтось колись так просто й проникно відтворити дивовижне єднання людських душ, а також чи не самою природою освячену жіночу самопожертву:

*Руками-долонями вгору,
закидана листям і даллю,
осіння, і трошечки хвора,
я Майстра на землю вертаю.
Він поруч.
Цілую запліччя,
теплом просякаю і міццю.
Як мало тобі, чоловіче,
на щастя відведено місця
на грішній землі,
що задубла,
пекельними сховами духа...
Як легко, як сумно, як трудно!
Як дзвінко, як німо, як глухо!
Як — поруч!*

І видається мені, що маю право від численних шанувальників таланту поетеси Наталії Давидовської, по обох сторонах океану, побажати їй так мало й водночас надзвичайно багато: відшукати друге поетичне крило (згідно з "Фресками" у неї було лишень одне крило) й піднятися на ще більш недоступні й захоплюючі вершини української поезії.

На превеликий жаль, побажання багатьох шанувальників таланту і особистості Наталії Давидовської не здійснилися. Вона, тяжко хвора, залишила цей світ назавжди, щойно повернувшись з Канади. Померла в молодому віці, похована у Львові.

Чоловікові, дітям і всім приятелям покійної Наталії висловлюємо наше глибоке співчуття. Хай буде їй Вічна Пам'ять! — Редакція. ■

Д-р Олександр Костирко
приймає в Скарборо і Торонто

Dr. Alexandre Kostirko
Family Dentistry

3000 Lawrence Ave. East
Suite 3306, Building B
Scarborough, Ont. M1P 2V2
Tel. 438-6747

2 Jane Street, Suite 505
Toronto, Ontario
M6S 4W3
Tel. 766-2853

ІЗ НЕПИСАНОГО АРХІВУ...

Я завжди була "старо-маленькою", дуже сиромудрою і незносною дівчинкою, вже навіть тоді, коли в чотири роки сама навчилася читати й писати. Я хотіла таки зараз же, негайно, робити те, що робили старші від мене: читати часописи, книжки, писати чорнилом по білому папері... Не хотіла бути маленькою, це було нудно й обмежено. Мої брати, кузени й кузенки, були вже майже дорослі, або принаймні гімназисти. Говорили про пунійські війни, Одиссею, Дніпро і кручі, Ярославну у досвітній годині, Вишенського, Морозенка, гайдамаків... от, це було куди цікавіше, як відчитувати по складам дуже для мене примітивні речення з букваря...

У тому часі, коли це діялось, радіо було ще тільки в стадії початкового розвитку, про телевізію, мабуть, ще й ніхто не думав. Десь у Львові мої брати і вся велика зграя кузенів ходили "до кіна", або до театру чи на оперу. Але на селі, де жили мої батьки, такого чогось не було. Вряди-годи приїздив до містечка мандрівний театр, це було велике свято, всі їхали туди, щоб побувати на виставі. Такі okazji я справді переживала: під час представлення викрикувала, сміялася, плакала і взагалі "робила встид" моїм батькам. Спеціально моя мама мала багато чого сказати "панночці з доброго дому" — себто мені. При тому згадувалось про княжо-боярське та шляхетсько-козацьке походження. — От так ми поверталися возом пізною порою, мостом через Гнилу Липу, по черев ліс і поля, горбами й долинами. Звичайно, мій батько починав якусь пісню і вже я вся була зайнята співом і словами пісні, що наче якісь чародійні закликання заспокоювали всі знеохочення й жалі. Могила з вітром говорила, трава росла на могилі, комар був козацьким полковником, Гриць помирав чи від отрути чи з любови, стрілець лишав дівчині синю чічку, луна йшла Бескидами... Перед дощем на південному обрії зарисовувались ті казкові гори, я це вже й сама була перевірила! Брати співали ще щось ніколи нечуване... Та часами бувало так, що якось не співалось. Тоді моя мама починала розказувати усякі билини, різні давні й дивні історії про свій рід. Десь-колись і тато щось розповідав про своїх предків. Так хутко минав час, що, звичайно, оповідання не кінчалось, з чого я була вельми невдоволена. Коли віз заїздив на приходське подвір'я, треба було покидати казковий світ і дуже прозаїчно йти спати. Мені ще довго не спалося, причувались голоси й слова героїв оповідань, хвилювали їхні переживання, таємні пригоди... Скоро-день пробудившись, домагалася закінчення. На те треба було ждати, оповідання були дещо відмінні: я зразу зауважувала неточність викладу, за що діставала епігети "шевська поправка", "всезнайко", "премудрий бахор". Я так хотіла бути чемною і доброю дитиною, але це ніяк не виходило, я залишалася цікавською, незносною й докучливою, допитливою: мої брати твердили, що я народилася старою...

Може й тому мені затирилось багато дечого, про що всі майже призабули.

Розповіді моєї бабуні ("страшної бабуні") Олесі були не то казки, нето легенди; зовсім інший характер мали казки моєї няні Гануськи; ще інакші "матусі" Сенихи, котра в нас дерла пір'я — при тому співала різних старовинних пісень, розказувала байки, казки чи "практики" (себто справжні події). Мій хресний батько, вуйко Олесь, мав у своєму репертуарі героїчні епопеї, що деколи нагадували билини, деколи були начеб відгомоном Александрії або Нібелюнгів. Ці родові оповідання і перекази були моїм своякам добре відомі, їх нераз розповідали, коли приїздили до нас. Ба, нікого з них вже немає, а оті перші і другі кузени, що творили барвисту зграю веселої молоді на приходстві мого батька, розсипались по всьому світу. Деякі з них померли, деякі майже все призабули, бо довший час не могли займатися "буржуазно-націоналістичними пересудами". Коли ж померли мої брати, то це мені підкреслило тверду правду про обмежену скількість років людського життя. Вже не може відкладати нічого на майбутнє, тим-більше, що мої діти прямо вимагають від мене списати те, що затирила.

Так-то й вирости оповідання "Із неписаного архіву". Частиною цього неписаного архіву є власне старосвітські легенди ("Янгол у наймах"). Мої оповідання дещо забарвлені; намагаюсь архаїзувати мову, оскільки час тих розповідей простягається подекуди на кількатороків. Стараюсь відтворювати побут тих часів, звичаї та обичаї. Відкликаюсь часом до справжніх історичних даних чи генеалогічних фактів. Коли можливо, допроваджую оповідання до сучасної пори, зокрема, коли розповідаю про мій рід, моїх предків... Предки мої жили в романтичній добі, запальчиві і в гарячій воді купані, то й мали конфлікти з царським урядом, втікали перед насильним православ'ям з Холмщини й Підляшшя, як теж і через зв'язки з декабристами й через виразну приналежність до козацької нації. Втікали теж від галицької тісноти, або й від несправедливої поведінки з жінками...

Дивні-цікаві люди були мої предки, може й тому, що часи були тоді дивно-цікаві...

А може, може... це тільки шум вечірнього лісу, а може відгомін дуже вже далекого дитинства, як луна в далеких казкових Бескидах. Далеке дитинство, замаєне казками й піснями...

(Прочитане на презентації книжки "Янгол у наймах",
28 квітня 1995 р. в КУМФ.)

ДЕНТИСТ
Д-р ІГОР БАБИЧ

Dental Surgeon

подає свою нову адресу:

**297 MAIN STREET NORTH
BRAMPTON, ONTARIO
L6X 1N5**

Тел. 451-0227 або 453-0004

З ВИСТУПУ ПІД ЧАС ПРЕЗЕНТАЦІЇ КНИЖКИ

"Янгол у наймах" — це книжка сповнена скарбами, не золотом—сріблом, а скарбами, яким немає ціни. По—перше — як я відчула, це відгомін духовости нашого народу, нашої нації, луна тисячоліть, коли то світ і всесвіт зі сонцем, зорями був одуховлений, божественний, людина бачила світ видимий і відчувала в ньому невидимий.

Не одному з читачів мого покоління, мабуть, мигнула думка, як в мене це сталося, — "та ж я це знаю з дому, тато розповідав". А може хтось чув від дідабаби, як наприклад, розповідь про випалену руку. Саме колись давно ця легенда про випалену руку зробила на мене незабутнє враження. Так, тематика легенд дуже цікава й притягаюча. Але треба згадати, що в книжці є ще й особливі нариси з реального життя давніх століть, як оце розповідь про "багатого вірменина"... де читаємо про купців з різних країн Європи, що в нашій Русі—Україні побували й торгували. Зринають перед читачами різні картинки з життя купців і нашої шляхти, є й згадки про нововідкриту Америку й про смачну бульбу—"погато" та інше. Треба сказати, що кожна легенда своєю фантазією і реальними рисами життя збуджує зацікавлення, захоплює читача. Але в руслі тих усіх подій захована ще й глибина філософії. Послухаймо що каже янгол Серафим. За Божим велінням зійшов він на землю пізнати людей та їхнє життя. Так він вчився бути людиною. Отож, не тільки працював як людина, але й відчував як людина заздрість, любов до дівчини, став навіть убивником, бо обороняючи перед татарами оселю господаря, "убив з десяток татар". Та прийшов час вертатись до неба. Серафим роздумував:

"...Не знав чи так дуже хотів повернутись на небо. Стільки цікавого на землі діється! Правда, трудно тут жити, у земному світі повно всяких переживань зустрічає людину кожного дня. Не так уже просто бути чистим, добрим, великодушним. Бідний рід людський мусить давати собі раду зі всякими перешкодами, про які ніхто на небі не знає, хіба один Господь! За те й земна радість зовсім інша, як небесна, але яка незвичайна й різnorodна..." (ст. 12).

Однаке любов завжди на першому місці. Згадати б що й в легенді "Запашні фіялки" суддя Корнило дістався до неба аж тоді, коли показав св. Петрові китицю фіялок від своїх маленьких приятелів Мирка і Мелі.

В іншій легенді "Семипалий дідько" Люципер післав з пекла на землю молодого чортика Антипка, щоб він навчився людям зло робити. Але так не сталося, бо "Антипові серце краялося від жалю, коли бачив людський біль і недолю" (ст. 44). Залюбився він у Ганнусі, а вона в ньому. Навіть побралися! Але прийшов час покинути землю, до пекла вернутись. Та саме після страшної смерті з'явився Янгол Божий і сказав: "Ти братику вже не діявол. Твоя любов спасла тебе і Ганнусю від пекла. Вкортці будете обоє проживати в раю" (ст. 47).

Отож у підсумках можна сказати, у творі "Янгол у наймах" маємо сюжети стародавніх легенд, світ видимий і невидимий, а також цікаві реалістичні картинки життя. Усе пронизане філософськими мотивами Добра і Любви, а це вже глибина думки й відчуття Істини в людському житті. Багата мова авторки змережана тут і там стародавніми словами. І все разом — сюжети, тематика, філософія і мова відтворюють глибину й красу старосвітських легенд, дарують читачеві радісні хвилини. Тож дякуємо авторці і бажаємо їй, пані Марії Голод, нових успіхів на шляху творчого життя.

Олександра Ю. КОПАЧ

CONSULTEC LTD.
consulting engineers

4180 Dundas St. W., Toronto, Ont. Canada M8X 1X8
Tel. (416) 236-2426 Fax: (416)-236-3677

Інж. ЮРІЙ О. ОХРИМ
Президент

- Консультативна інженерська фірма міжнародного засягу.
- Виконує всі фази планування, будови і перевірки більших індустріальних проектів.

ДУМКИ ПРОТИ НОЧІ

- ✚ Політикові з надмірними амбіціями прихід до влади не загрожує: найбільше йому загрожують саме ці амбіції.
- ✚ Страшно все життя прожити на барикадах, але опинитись між ними ще страшніше: тоді тебе можуть поціліти зобабіч.
- ✚ Один Шевченко й тьма просто "сиків" — такий розклад сил у кожній літературі, тільки що не кожна спромоглась на Шевченка.
- ✚ Імперія, може, й розвалилася, як стара хата, але її природа вціліла і при "розтрощенні" червоносі.
- ✚ Найлегше поступається принципами той, хто їх не має, — але й найважче теж, бо ж і як поступитись тим, чого нема?
- ✚ Добра та віра, яка не розбухує в людині звіра.
- ✚ "Братні народи" — термін майже з часів Авеля й Каїна?
- ✚ Партія глушила "Свободу", народ глушив горілку, і на всі боки було глухо й по problems.
- ✚ Незалежність — не ікона, щоб на неї молитись, але й не підстава безбожно пособляти її скопу!
- ✚ Деякі вислови тільки тому стають крилатими, що з них вивітрився зміст.
- ✚ На тему справедливої зарплатні: звісно, обранці народу не можуть бути бранцями матеріяльних потреб!
- ✚ Чим брудніші гроші, тим чистіші вбивства.
- ✚ Народитись вільною — це не залежить від людини. Але спробуймо бодай померти нею!
- ✚ Тяжко дивитися правді у вічі, коли ти від неї у відчаї.

Ростислав ДОЦЕНКО

СПАДКОЄМНІСТЬ ПОКОЛІНЬ

Нещодавно до товариства "Україна" завітав голова Українського суспільно-культурного товариства імені Тараса Шевченка у Санкт-Петербурзі Микола Жигла. Він розповів про діяльність української громади за останній час, певні успіхи на освітньо-культурній ниві. "Донедавна у Російській Федерації, — сказав пан Микола, — не було жодного державного дитячого садка або хоча б української групи. 1994 року з ініціативи батьків у Санкт-Петербурзі така група (17 діточок) відкрилась у дитячому садку № 127. Цій ініціативі дуже подивувались представники місцевої влади, але, враховуючи побажання багатьох батьків, — не відмовили. До речі, директор цього дитячого садка Фріда Скалівенко також підтримала ініціативу українців. Знайшлися і вихователі — Ольга Смирнова та Майя Селюкіна. Вони — росіянки, але тривалий час проживали в Україні і знають українську мову.

У цьому дитячому садочку є ще й татарська група. Охоче виявили бажання опікуватися українською групою працівники української бібліотеки, художники, мистці. Наприклад, композитор Валеріян Стратуца подарував дітям пісню, художники з братства "Кобзар" прикрасили кімнату. Цей приклад засвідчив, що українці можуть чогось добитися, якщо будуть діяти згуртовано й наполегливо.

Прагнемо постійно організовувати якісь заходи для громади. Зокрема, недавно спільно з Петербурзьким центром ЮНЕСКО провели вечір до 225-річчя від дня народження батька української літератури, як називав його Тарас Шевченко, — Івана Котляревського. Художники з братства "Кобзар" експонували виставку своїх творів під час проведення цього вечора. Організовуємо також концерти українських самодіяльних артистів, зокрема, ансамблю "Козаки". Підготувало наше Товариство низку статей до енциклопедії "Східна діаспора" про вчених, діячів культури українського походження, які жили і працювали у Петербурзі.

Восени 1994 року у центрі міста відбулася персональна виставка заслуженого майстра народної творчості України Віри Роїк з Криму. Виставка "Український рушничок" привернула увагу не тільки вихідців з Укра-

їни, а й представників творчої інтелігенції міста, преси. Схвальні відгуки про виставку, зокрема, були надруковані у газеті "Смена". Слід зазначити, що організували цю виставку і видали досить гарний кольоровий буклет акціонерне товариство "Скіпетр" та Центр мистецтв імені Дягілева. Віра Роїк представила на виставці вишиті рушники, серветки, килимки, сумки, краватки тощо. Узори для вишивання брала не лише з рідної Полтавщини, а й Буковини, Київщини, Львівщини, Поділля, Гуцульщини.

Ці та інші заходи українців Петербурга сприяють відродженню національної культури, історії, пробудженню почуття національної свідомості та гідності. Нинішня діяльність суспільно-культурного товариства є продовженням роботи товариства імені Тараса Шевченка, започаткованого на межі двох століть у Петербурзі. Ініціатива створення товариства імені Тараса Шевченка у Петербурзі 1898 року належала Данилові Мордовцеву, Андрієві Маркевичу та Михайлові Микешину. Це були на той час відомі діячі культури, ширі шанувальники художнього і літературного таланту великого Кобзаря. Усі троє знали Шевченка особисто. Академік живопису Михайло Микешин плідно працював над ілюстраціями творів українського поета, залишив про нього добрі згадки. Данило Мордовцев (Мордовець) походив із старовинного козацького роду. З його великої літературної спадщини є чимало творів на козацьку тему — "Гайдамаччина", "Сагайдачний", "Козаки і море", "Семен Палій", які мабуть, написав Мордовцев під впливом поезії Тараса Шевченка. Ще за життя поета Данило Мордовцев схвально відгукувався у петербурзькій пресі про "Кобзар" 1860 року, а пізніше надрукував свої враження про зустрічі з поетом.

Андрій Маркевич — син відомого історика Миколи Маркевича, був не лише обдарованим музикантом, одним з засновників Петербурзької консерваторії, а й досить впливовою особою у місті. Він особливо багато зробив для публікації та повернення в Україну рукописів Тараса Шевченка, які знаходились в архіві III відділу поліції. Майже чотири роки пішло на те, щоб Товариство одержало дозвіл на існування.

Головою Товариства обрали Андрія Маркевича і до кінця свого життя (1907 року) він залишався на цьому посту. Товариство проіснувало до 1917 року і багато зробило для збереження геніяльної спадщини Тараса Шевченка. Товариство сприяло виданню "Кобзаря" 1906 та 1908 років, а в 1911 і 1914 роках випустило альбоми малюнків Тараса Шевченка. Активну участь брало Товариство у заходах, приурочених століттю від дня народження поета. Петербурзьке товариство імені Тараса Шевченка було досить впливовим об'єднанням демократичних сил. Його членами були Д. Менделєєв, В. Короленко, І. Рєпін, К. Рєрїх, М. Заньковецька, М. Кропивчицький, М. Лисенко та інші.

За словами Миколи Жигла, з історичних джерел відомо, що у Петербурзі існувало на той час кілька українських товариств. З 1907 по 1917 роки у місті активно працював український клуб "Громада". До 1917 року у Петербурзі були видані не лише твори Тараса Шевченка, а й "Енеїда" Івана Котляревського, "Історія запорізьких козаків" Дмитра Яворницького, "Історія Укра-

*Під час виставки творів Віри Роїк
"Український рушничок".*

їни-Руси" Михайла Грушевського. Після 1917 року настає тривала перерва, аж до періоду українізації. У цей час у місті діяла Капела бандуристів, Український театр, у 1933–1938 роках на заводі "Монументскульптура" відливались пам'ятники Т. Шевченкові для Києва та Харкова. Однак за роки масових репресій діяльність українських колективів припиняється.

У післявоєнні роки зв'язки з Україною дещо поживаються, але не лише з доброї волі. Багато українців працювали на відбудові міста на Неві, тікали сюди від голоду 1947 року, привозили їх і як робочу силу за так званими органами.

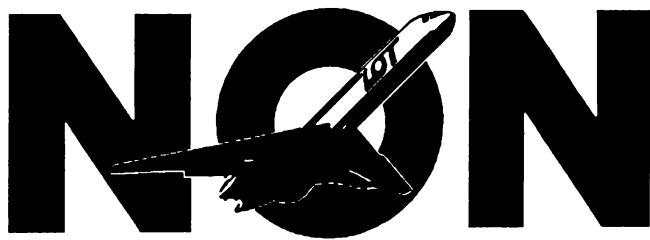
Відзначення таких дат, як 100-річчя від дня смерті і 150-річчя від дня народження Тараса Шевченка, дещо активізували українську громадськість міста: відкрилась меморіальна майстерня Кобзаря в Академії мистецтв, почали проводитися Шевченківські вечори, Дні української культури. Потім діяльність українців знову занепадає. Лише напередодні 175-річчя від дня народження Кобзаря громадськість міста, об'єднавши найсвідоміші інтелектуальні сили, публічно через пресу звернулася до громадськості України і Ленінграда про гідне пошанування пам'яті поета і художника — спорудження у Петербурзі пам'ятника і створення Українського культурного центру. Це звернення мало широкий резонанс, сприяло активізації культурної діяльності українців Санкт-Петербурга, налагодженню зв'язків з державними та громадськими організаціями України.

Українське суспільно-культурне товариство імені Тараса Шевченка відновило свою діяльність 1988 року. Завдання, звичайно, у сучасного товариства дещо інші,

але багато у чому і схожі — популяризація творчості Тараса Шевченка, інших діячів української культури. За нинішніх умов Товариству доводиться вирішувати й питання освіти, поширювати правдиву інформацію про українську історію тощо. 1993 року Петербурзьке українське товариство стало колективним членом Всеукраїнського благодійного фонду імені Тараса Шевченка з осідком у Києві, який очолює праправнучка поета по сестрі Катерині — Людмила Красницька.

Товариство імені Тараса Шевченка прагне якомога більше проводити заходів, згуртувати усі творчі сили для розвитку українства у Петербурзі. Нині, наприклад, українці готуються до встановлення у Петербурзі пам'ятника Тарасу Шевченкові, який виготовив за власний кошт відомий скульптор з Канади, українець за походженням — Леонід Молодожанин (Лео Мол). За спільною згодою автора, української громадськості та влади Санкт-Петербурга, товариства "Україна" відкриття пам'ятника планується 22 травня 1995 року — у річницю перезахоронення праху Тараса Шевченка у Каневі.

Іван БАБЕНКО

NON

ST

ЛОТ
 пропонує єдине
 безпосереднє сполучення
 Монреаль – Варшава. Відліт
 з Мірабел кожної п'ятниці.
 Пропонуємо також сполучення
 до Львова, Києва і до
 більшості європейських
 столиць. Сердечно
 запрошуємо.

P

За ближчими інформаціями телефонувати
 в Монреалі: (514) 844-2674 в Торонто: (416) 236-4242
 Fax: (514) 844-7339 Fax: (416) 236-0433

POLISH AIRLINES

2000 Peel St.
 Suite 680
 Montreal, Que. H3A 2W5

ЗДОРОВИЙ І СМАЧНИЙ ХЛІБ та інші печива випікає Українська пекарня

**THE future BAKERY
& CAFE**

власниками якої є Родина Вжесневських
— можна набути також різні українські страви
у наших каварнях

739 Queen St. W., Toronto, Ont., Tel.	368-4235
St. Lawrence Mkt.	366-7259
483 Bloor St. W.	922-5875
2199 Bloor St. W.	769-5020
M-C Dairy, 212 Mavety	766-6711

**Іван
фірчук**
B.A., LL.B.

АДВОКАТ і НОТАР

Повідомляє про відкриття нового бюро у

Bloor West Village

2 Jane Street (at Bloor) Suite 205
Toronto, ON M6S 4W3

766-0488

• заповіти та майно • оренда за майно • бізнесове законодавство

Приймає також у вечірні години та вихідні дні!
Перші півгодини консультації — БЕЗКОШТОВНО!

Мар'яна СТУДНИЦЬКА

ЕВРОПЕЙСЬКА СТИЛІСТИКА У СКУЛЬПТУРНОМУ ДЕКОРІ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОЇ АРХІТЕКТУРИ

Українська декоративна пластика доби бароко — тема надзвичайно широка, цікава і важлива, проте, в українському мистецтвознавстві вона найменш досліджена. При розгляді західно-українських пам'яток орнаментальної скульптури, постійно виринають питання про ставлення різьбарів до мистецьких досягнень інших національних середовищ. Створюючи свої декоративні композиції українські мистці критично і творчо засвоювали та використовували надбання художньої культури інших народів.

Якраз бароко стало тим першим великим загальноєвропейським стилем, що охопив як латинську Європу, так і майже всі слов'янські країни. Ніколи до того не відчувалась в такій мірі, як тепер єдність культурного середовища європейських держав, пронизаність загальними творчими імпульсами, інтернаціональний характер стилевих явищ. Але незаперечне і те, що в даний період можна прослідкувати панівну роллю однієї країни.

Тон європейській моді задавала Італія, яка у XVII ст. окупувала повністю мистецький ринок. Експортувалися готові вироби, італійські мистці працювали при багатьох королівських дворах і навіть у творчій культурній геніальній Франції, завдяки чому тут виробився такий популярний і на західно-українських землях тип магнатської резиденції, що поєднав в одне ціле французький палац Людовика XIII з *dekoru italia*. Однак, жоден з цих народів не впадає з цього приводу в комплекс меншевартості, як це схильні чинити ми. У нас проблема традицій пов'язується найтісніше з проблемою народного в мистецтві. Більше того, багато хто вважає, якщо на перший погляд у творі нема традицій, то таке мистецтво позанаціональне і, отже, космополітичне в найгіршому значенні того слова. Ми збіднюємо власну культуру, звужуючи національне тільки народним, вважаючи ці поняття синонімами.

Не можна заперечити, що однією з найважливіших проблем західно-української скульптури, і декоративної пластики зокрема, є проблема впливів. Адже, суспільні та політичні обставини в Західній Україні XVII-XVIII ст. робили неможливою зовсім незалежну і оригінальну мистецьку творчість. Національна своєрідність у великій стилі розвивається на місцях старої довговічної культури, в умовах незалежності держави, а не на перехресних дорогах постійної мандрівки народів і боротьби автохтонів з ними.

Кордони країни ні в якому випадку більше не залишаються кордонами народності. Не розуміючи своєрідності характеру окремого народу, намагаючись підпорядкувати і уніфікувати його, абсолютний монарх прагне до ідеалів загальноєвропейської, міжна-

родної культури. Крім того і контрреформація могла розвинути тільки як інтернаціональна ідея. До космополітизму форм сакрального мистецтва у великій мірі причинилися централізована політика Риму і уніфікуючі вимоги Триденського собору.

Якщо сакральна архітектура була під переважним італійським впливом з деякими північно-європейськими — фламандськими та німецькими елементами, то світська архітектура мала домінуючі французькі впливи. Франція вважалась зразковою країною абсолютистських форм правління і практичної економічної політики. В Італії ж завдяки контрреформації сильний імпульс дістало культове будівництво. Кожен магнат копіював свою резиденцію з Версаля, а кожен католицький єпископ зводив на італійський зразок костіол, надіючись таким чином зміцнити вплив контрреформаторських ідей. Духовні ордени, особливо єзуїтський, королі та магнати активно залучали іноземних талановитих художників та зодчих для зведення пишних декорованих костіолів та резиденцій. Ідеї великої когорти професійних архітекторів іноземців реалізувалися широким колом місцевих майстрів: будівельників, сницарів, малярів. У розповсюдженні нового стилю не малу роль відігравало і вивчення досвіду і теорії значних майстрів італійського та французького бароко. Взувалися на виданих друком і широко розповсюджених теоретичних працях і підручниках будівельного мистецтва пера — А. Він'юлі, А. Палладіо, С. Серліо, Ж. Р. Блонделя, Ж. О. Месоньє, Ж. М. Оппенора, із зображеннями архітектурних споруд і орнаментальною графікою. Створені ними теоретичні засади вважалися сучасниками за останнє слово будівельної техніки.

Спостерігається надзвичайно швидке розповсюдження і засвоєння нових форм. Якщо раніше потрібні були століття для обережного, вдумливого, глибокого перепрацювання стилевих новацій, для поєднання їх із старими традиціями, то бароко енергійно і сміливо розвиває нові здобутки. Таку блискавичність не можна пояснити лише простим повторенням популярних зразків і даниною моді. Бароко сформуване в специфічній суспільно-політичній атмосфері, покликане було прославляти і возвеличувати дворянство і церкву, що за допомогою мистецтва прагнули оточити себе ореолом блиску і розкоші.

Новий стиль виробив класичні типи парадних палацових ансамблів і храмів, що характеризуються контрастністю і нерівномірністю розподілу композиційних засобів. Особливе значення набувають крупні та соковиті криволінійні форми, а також форми явно деструктивні — розірвані та креповані фронтони і ант-

аблементи. Для споруд цього періоду показовим є акцент на фронтальність, за рахунок збагачення структури фасадів декоративними елементами. Постають ансамблі, що поєднують в собі архітектуру, скульптуру, живопис, а часто ще світло і простір в одну цілість. І то цілість скомпоновану таким чином, щоби зробити на глядача максимально велике враження, захопити, приголомшити його.

Це позначається і в стилі орнаментики, мотиви та композиція якої, а навіть техніка виконання змінюється відповідно до естетичних смаків доби і вимог стилю архітектури. Збагачення декоративного мотиву надає цілості більш ошатного, навіть світського звучання, аскетична строгість поступається перед живописним, мальовничим трактуванням мистецького твору.

Бароко у своєму прагненні до пишної декоративності використовує, відомі попереднім стилям елементи, але створює нові складні динамічні та несподівані композиції. Першим кроком у зміні орнаментальної мови було згущення мотивів знайомого архітектурного орнаменту. Звідси пучки колон, нагромодження розкрепованих карнизів, насиченість мушлями, маскаронами, каргушами, гірляндами, волютами, атлантами, вазами, трофеями... Архітектурні деталі, що в попередні епохи мали конструктивне значення, осмислюються як виключно декоративні елементи. Вже не конструктивні колони та пілястри, з багато декорованими капітелями, стають декоративним елементом архітектури. Балкони підтримують атланти та каріатиди, герми оздоблюють парапети атиків.

Велике значення у декоруванні фасадів набувають балкони, лиштва дверей і особливо вікон. Фантазія в komponуванні лиштви і сандриків, у підборі до них мотивів — невичерпна. Починаючи з простіших форм, користуючись чисто архітектурними елементами — трикутний і півциркульний фронтони, замковий камінь, лізени, консолі, бароко переходить до лиштви збагаченою скульптурою і обрамлених складними сандриками вікон. Обрамлення обов'язково обмежені чіткою лінією чисто архітектурних елементів, за межу яких не виходять скульптурні мотиви. В цьому основа завершеності та пластичної компактності лиштви, в той сам час ніби насиченої внутрішнім рухом. Велику роль у декоруванні відіграють фронтони, оздоблені звичайно крупними каргушами з гербами власників або фундаторів. Популярним архітектурним елементом, нерідко декоративною домінуючою споруди, виступають консолі. Бароко відмовилось від логічних строгих ліній побудови цієї архітектурної деталі, примножило багатство форм. Консолі увінчані вікнами, гірляндами, фесто-нами, консолі прикрашені волютами, акаптом, ламбрекеном, консолі з масками та півфігурами, асиметричні консолі з рокайлем, консолі-тригліфи — ось далеко не весь перелік оздоблення цієї опори. Змінює свій вигляд і атика. Дуже неспокійна ритміка її орнаменту, в композиції по-являються вази і обеліски, волюти і

людські постаті, зображення тварин і трофеїв. У XVIII ст. особливої популярності набуває атика у вигляді балюстради.

Але майстри бароко дбали не тільки про динамічність і різноманітність композиційного вирішення, але і про багатство та розмаїтість орнаментальних мотивів.

Широке розповсюдження набув орнамент із плодів та квітів, що в попередню добу спокійно обрамляв площини. Квіти та фрукти передані тепер дуже реалістично, сплітаються в соковиті гірлянди та букети обвиваються стрічками, переплітаються з маскаронами, жіночими голівками і амурчиками. Центральне місце в композиції відводиться двом зустрічним завиткам—волютам і мушлі. Але мушля перетворюється у вахляреподібну композицію з окремих порізаних примхливо вигнутих пелюсток.

Появляються і зовсім нові мотиви, або ж такі, що по-новому інтерпретують більш давні теми. Серед них ромбовидна сітка прикрашена дрібними розетками, так званий трельяж: орнамент, що імітує вирізану зубцями і прикрашену китицями завісу — ламбрекен; консолі-тригліфи.

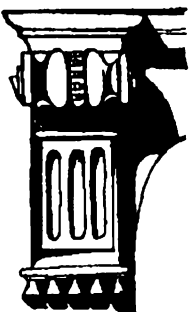
Цілоком нову форму, яка не має аналогій та прототипів у попередніх епохах — орнамент рокайль приніс стиль рококо. В основі живописного орнаменту — примхливо вигнута лінія, що нагадує обриси морської мушлі, видозміненої та стилізованої, трактованої дуже різноманітно. Орнамент доповнюється хрящеподібними з'єднаннями, зовсім натуралістично трактованими квітками, гронами винограду, жіночими голівками, фігурками пугі. В орнаментіку приходить химерно вигнута галузка, в якій важко впізнати якусь конкретну рослину, декор у вигляді вогника чи півнячих гребінців. Розетка вражає хаосом вирізьблених пелюсток, гірлянда розриває свої пута — листя її закручене, стрічки розвиваються, орнамент відмовляється підпорядковуватись законам симетрії, усталеним канонам.

Ці декоративні форми та мотиви, загально-прийняті у всьому європейському бароковому мистецтві, стали своєрідною міжнародною мовою.

Захоплення скульптурним декором характерним для стилю бароко, швидко поширюється по усіх західно-українських містах, містечках та селах. Барокове мистецтво, що покликане було представляти інтереси виключно аристократичних кіл, стає надбанням й інших суспільних верств, перестає бути елітарним мистецтвом королівського двору та найзначніших магнатів, активно засвоюється народними майстрами. І якраз завдяки народним мистцям, ми можемо говорити про дві течії великого стилю — аристократичну і народну, часто переплетені одна з одною. ■

Рокайлі

Гротеск

ВОЛОДИМИР МОШИНСЬКИЙ, У СТОРІЧЧЯ НАРОДЖЕННЯ

18 червня 1895 – 12 вересня 1988

18 червня 1995 року припадає сто років від дня народження визначного українського мистця ХХ століття.

Володимир Мошинський, син Миколи та Марії, з роду Богуславська, народився у селі Турбові на Київщині, де його батько служив акцизним урядовцем при місцевій цукроварні. Діточі роки Володимир завжди пригадував з приємністю — про свою чорну кицю, ловлю риби на ставку і часті мандрівки з дядьком — скульптором Богуславським по старовинних церквах України.

Рід Мошинських старовинний, козачий. У давнину, ще пра-пра-прадід називався Мошна, і за родинним оповіданням був козачим скарбником. Дух козачий схоронявся в родині. У вітальні попри козацькі шаблі і інші приладдя висів великий мальований олією портрет Шевченка. Одною з найбільш визначних спогадів була розповідь про бабуню з боку матері, яка ще дівчиною у Києві з іншими дівчатами впряглася у воза з труною Тараса Шевченка по дорозі в Канів.

Володимир мав одного старшого брата — полковника Миколу, який помер у Полтаві з початком революції, та чотири, також старші, сестри: Варвару, Неонілу, Наталку і Лідію. Вже після Другої світової війни дізналися, що всі сестри зі своїми родинами трагічно загинули під час Єжовщини 1937–1939 рр.

Місто Київ з кінцем минулого і початком поточного століття було під повним царським гнетом. Тому українське відродження, хоч і обмежене, відбувалося у Петербурзі або Москві. Старша сестра Варвара улаштувалася в Москві. Одинадцятирічний Володимир також виїхав на науку до Москви. Жив у сестри, ходив до Першої гімназії, а також відразу зачав своє мистецьке навчання у школі визначного майстра Мешкова. Московський період життя Володимира був також виповнений спогадами: читання української літератури, відвідини театрів з частими українськими постановами, які заборонялися в Україні, відвідини галерій, зустрічі з будучими провідниками української державності, розвивали українську свідомість, яка залишилася назавжди на високому рівні, аж до самої смерті Володимира.

Перша світова війна втягла у свій вир Володимира, який після закінчення Алексеєвського військового училища служив у ранзі офіцера, а відтак відслужив чотири роки українській державі у її змаганні за незалежність. У 1921 році дістав призначення до Української військової місії в Букарешті, де й залишився після поразки нашої держави.

У Букарешті починається професійне мистецьке життя Володимира.

Румуни рахували і рахують Букарешт за "малий Париж", що мав би відігравати ролі мистецького центру східної Європи. Але як у всіх центрах не є легко розбудовувати професійну будучину невідомому новому поселенцеві.

У Букарешті Володимир женився з Ларисою Чайківською, з нащадків запорожців з-за Дунаю. Тепер вже треба було дивитися на життя більш реально. Після кількох мистецьких спроб з посередніми фінансовими вислідами Володимир рішив переїхати до Басарабії, де в Ізмаїлі проживав батько Лариси о. Захарій та її брат — професор Микола Чайківський.

В Ізмаїлі теж було не дуже солодко, але все ж була можливість сісти та подумати над будучим. Володимир у своїй душі і за вишколом був мистцем, і мистецтво хотів зробити своєю професією. Він щодня малював, вивчав природу, продукував малюнки. Але це все нікуди не вело. Для вижиття мистець мусить мати багато ширше поле і змагатися не з дилетантами, а з професійними спеціалістами мистецтва. В Румунії широке поле мистцям було в релігійному мистецтві, в розмальовуванні церков. Але церковне мистецтво було під охороною міністерства культів. Ні один маляр, незалежно від слави, не мав права братися за розмальовування церков, без спеціальної ліценції, виданої міністерством культів. Для того здавався екзаме́н при міністерстві. У іспит входили церковні канони по православному розмальовуванню, життя святих, іконна композиція, а також техніка копіювання у випадку реставрації старовинної церкви або ікони. Такі іспити відсіювали усіх дилетантів і мистців, які не розуміли вимог православ'я. У 20-их роках Володимир здав такий іспит і став незабаром єпархіяльним мистцем Акермансько-Ізмаїльської єпархії. Мандрівки по церквах України ще у дитячі роки оплатили себе. Церковне малярство теж сприяло думці Володимира, бо найбільші в світі майстри Середньовіччя і Відродження — Фра Анджеліко, Дюрер, Ботічеллі, Міхель Анджело, Леонардо да Вінчі — всі майже виключно працювали по розмальовуванню церков.

Розмальовування церкви представляє собою величезну, монументальну працю. Розмалювати церкву, це не те, що змалювати малюнок. По-перше — мистець має вирішити загальну композицію згідно з канонами церкви, виробити плян праці, розмістити малюнки та виробити орнаментику. Кожний малюнок також треба осібно випрацювати. Вся праця відбувається з риштувань на великій височині. Не кожна людина може це подолати, бо крім того, щоб бути мистцем, треба також бути атлетом. Ікони зосібна покривають багато сюжетів. Треба знати, як малювати постаті, обличчя, будівлі, море, краєвиди та мертву природу. Розуміючи ці вимоги, Володимир щодня працював над собою, малюючи ескізи та роблячи зарисовки, які у будучому міг зужити в розмальованні церков. Так у міжвоєнний час Володимир змалював 25 церков у Румунії, головню в Басарабії й Добруджі.

Працюючи в різних поселеннях часто приходилося проживати по козачих селах, заснованих після зруйнування Січі Катериною. Звідтам Володимир привозив ним змальовані цікаві полотна з життя козаків, які перевезли частку України у гирло Дунаю.

Володимир цікавився також портретом. З більш відомих праць тих часів були портрети на замовлення — короля Олександра сербського і румунського генерала Авереску.

В Ізмаїлі народилися Наталка, Оксана та Юрко.

Цей ніби ідилічний час був перерваний інвазією більшовиками у 1940 році, які принесли арешт Володимира і заслання цілої родини Мошинських по 39-ій статті. Це заслання і ніби зберегло родину в цілості. Так не сталося братові Лариси, Миколі й батькові, отцю Захарію. Професор Микола був засланий до Сибіру рубати ліс, а батька вислали до Казахстану, як "ворога народу". Не диво, що коли 1944 р. більшовики знову витискали Румунів з Басарабії, Мошинські більш не хотіли експерементувати з комунізмом і подались на захід, у незнане. Подбали однак, підхопити зі собою 80 великих полотен, праць цього періоду. Ці праці в більшості віддзеркалювали тугу за Україною, яка була так близько та завжди недосяжною. Полотна пропали в Мадяріні.

Опинившись в Австрії на кордоні Ліхтенштайну у 1945 р. починається новий, найбільш продуктивний і найбільш щасливий період на мистецькому шляху Володимира Мошинського. Драматичні краєвиди, добрі замовлення, а головне — розуміюче мистецтво населення Австрії витворюють відповідну творчу атмосферу. Володимир, знаючи величезний вплив малюнка на психічний розвиток людини, тут в Австрії, удосконалює своє розуміння мистецтва: Передати малюнком правду життя, але завжди підкреслюючи гарну сторону його. Вивчаючи щоденно природу, пензлем передавати почуття, душу і суть природи, повністю розуміючи оточення. Дотримуватися чистоти кольору, бо у кольорі віддзеркалюється душа мистця. Неправду уживати тільки для підкреслювання ще більшої правди. У портреті описувати душу людини, головню віддзеркалену в її очах. Уникнення педантизму, повчання або накидання власної ідеї глядачеві.

Ці засади Володимир уживав у своїх працях і цим здобув собі прихильність. За п'ять років життя у Австрії змалював на замовлення біля 200 великих олійних портретів. З більш визначних людей — єпископа Фюральбергського і президента парламенту Ліхтенштайна, Батлінера. Також виконав на замовлення принца Ліхтенштайнського три краєвиди з Ліхтенштайна. Таке замовлення було дуже цінним, бо принц Ліхтенштайну був знавцем мистецтва і мав найкращу мистецьку збірку у світі.

Але все більший розгар холодної війни спонукав родину Мошинських зрватися знову у мандрівку. Цей раз на Північно-Американський континент. У січні 1950 року Володимир з дружиною Ларисою приєднався до своїх дітей у Канаді, які пів року скоріше виїхали на контрактні роботи.

Січнева заверюха з морозом у 30 градусів привітала Володимира та Ларису у монреальським дворці, ніби сама природа підказувала "дивись як тепло Канада вітає новоприбулого українського мистця". Та з'єднання родини у той час було важливіше ніж погода.

Володимир зачав ознайомлюватися з новою країною, з новими умовами життя і праці. Не взяло

багато часу зрозуміти, що Канада не є Європою. В Канаді не можна було продовжувати життя на тому ж рівні, на якому людина залишила життя в Європі. В Канаді треба було зачинати спочатку й навчившись, як країна функціонує, пробувати добиватися свого місця у суспільстві. Володимир з сином Юрієм купили драбини та інше приладдя для малювання хат, заклали власну фірму, щоб незалежно могли заробляти на життя, з надією, що колись може дасться взяти церкву, або якийсь локаль до розмальовання. Так зачався період тяжкої праці, яка стомлювала фізично і душевно. Надія, що незадовго, все ж таки вдасться вискочити у мистецький світ, даліше жевріла десь глибоко у серці мистця.

Не минуло й року, як Володимир приготував виставку, яка відбулася у залі монреальського товариства Les Amis de l'Art. Вистава вдалася. На відкриття прийшло багато народу. Преса теж була і критики відізнались прихильно, але продажі ніякої. Французи хвалять, але кажуть, що купують тільки від своїх майстрів. Англіїці займають таку саму позицію. Залишається третя група, в яку входять теж і українці. Але ця група тоді ще не була заможною. Опісля Володимир зрозумів ще один феномен, який впливав незроруміло на більшість людей, що ступили на Північно-Американський континент. Оточення, масово-споживальна економіка, покупна сила долара, якимось ствердіють людську душу, навіть душі тих, що ніби стоять вище матеріалізму. Цей феномен не допомагає розвиткові мистецтва, а навпаки, затримує його і для мистців є смертельним. Мистець, не маючи достаткового доходу, бачить у іншому мистцеві не колегу, а конкурента-ворога, який забирає можливість заробити на прожиток. Евентуально мистець є примушений шукати заробітку поза межами своєї професії, а професію перетворює у "гоббі". Такі питання, як "скільки годин взяло Вам змалювати цей малюнок?" або боязнь глядача навіть подивитися на малюнок, дуже дратували Володимира. Все ж таки, Володимир і при несприятливих умовах залишив свій мистецький здобуток і у Канаді. Чотири церкви були розмальовані в Монреалі, одна в Брентфорді, Онтаріо і одна у Лісбон Фалс, Мейн. З портретів, найбільш цікавий був портрет пані Перьє, дружини судді верховного суду Квебеку.

Перше, старша донька Наталка вийшла заміж і виїхала до США, де пізніше працювала науковцем і викладала фармакологію в університеті Індіана. Відтак Оксані докучили довгі монреальські зими, подалася до Наталки. У 1964 році решта родини теж переїхала до США і осіла в Денвері, штат Колорадо. Тут родина не тільки знову з'єдналася, але зачала разом працювати, як родина мистців. Підтримуючи один одного на дусі, спільно витворюючи ідейність, допомогло усім трьом майстрам пензля — Володимирові, Оксані та Юркові — працювати та не звертати уваги на ніякі від'ємні впливи. Відкриття власної галерії дало можливість виставляти стало свої праці без дальшої потреби кланятись та проситись на виставки.

У спільній праці головне питання постало, який є обов'язок мистця супроти суспільства й своєї рідної нації.

Маючи більш менш забезпечене життя, вибір ставав тільки принциповий. Ми покинули Україну не з власної волі, а для того, щоб врятувати життя, щоб даліше могли працювати для свого народу, для своєї вітчизни. Володимир та решта родини залишилися українцями, не тільки в душі, але і фактично. Країна нового поселення дістала частку праці. Без цього обійтися не можна. Як вдячність за мистецьку діяльність, головню за змалювання 20 полотен з історії Колорадо, штат Колорадо нагородив Володимира почесною "Громадянина за вибором" у 1986 році. Також штат Мейн, в 1977 році, визнав церкву отців Францісканів у містечку Лісбон Фалс (розмальовану Володимиром в 1957 р.), як національний скарб США, поміщуючи цю будову в Національний Список. Це дуже великі почесні в країні, де уряд мало вмішується у мистецтво.

Щодо України, у спокою і без турбот за останні 25 років проживання у Денвері, Володимир створив велику кількість праць на українську тематику, так і на загально людську, як краєвиди, мертва природа, портрети. Визначний американець — Ловел Томас спеціально приїздив з Нью-Йорку до Денверу сидіти для портрета. Але певно найважливішою працею буде збірка ікон українських святих включно з Хрещенням України виконана на золоті у київському стилі іконопису. (Була на обкладинці "Нових Днів" — Ред.)

Яке є місце мистця у культурі нації? Бо ж без культури немає нації. Народ, який творить націю, мусить розуміти потребу культури і спричинятися усім у спільній будові цієї культури. Культуру будують мистці, будь вони майстри пензля, пера, різця або музичної творчості. При чому, мистець без підтримки народу працювати не може, а народ без мистця, не є народом. Мистцеві на еміграції дотриматися цієї засади є надзвичайно тяжко.

Роки минали. У 1987 році померла Лариса — дружина Володимира повних 66 років. Це був тяжкий удар. Після смерті дружини, Володимир загубив даліше бажання до життя. Зір зачав псуватися. Працювати було тяжко. Володимир віддавав тепер більше часу на писання подій з визвольних змагань та з життя у південній Басарабії. Але і цьому прийшов кінець. 12-го вересня 1988 року, славний мистець, борець за визволення України, сотник Армії УНР — Володимир Миколайович Мошинський відійшов на вічний спочинок.

Цими кількома реченнями з життя й праці мистця, я, Юрій Мошинський, який знав свого батька, його праці та думки більш ніж хто будь інший, ділюся з українською громадою, щоб чесно і з повагою згадати творчий шлях великого сина України, Володимира Мошинського. Хай пам'ять про нього залишається вічною між всіма, хто його знав, і між тими українцями, кому культура нашого народу є дорогою.

*Юрій МОШИНСЬКИЙ,
Денвер, 1995 рік*

*Кость Кошевський в ролі Теодора ("Собака на сіні"
Льопе де Вега, Театр ім. І. Франка, 1924 р.).*

15 березня цього року минуло 50 років з дня смерті Костя Кошевського, а 30 вересня сповнилося 100 років від дня народження цього талановитого актора театру і кіно, режисера, драматурга і педагога. Він відійшов на 50-ім році життя, ставши жертвою тоталітарної більшовицької системи...

Кость Кошевський (дійсне прізвище — Шкляр) народився в селі Шульгівка, тепер Царичанського району Дніпропетровської області. Він розпочав свою сценічну діяльність як статист у Дніпропетровській опері 1914 р. і одночасно до 1918 р. працював в аматорських театральних гуртках. В сезоні 1918–1919 рр. долучився до складу Молодого Театру, керованого Лесем Курбасом, а потім після короткого перебування в Першій Драматичній Театрі УРСР ім. Шевченка (1920–1921) на довгий час з'єднався з Київським Театром ім. Франка, де він працював головним актором (переважно в ролях молодих героїв). В 1930 році поставив там свою першу режисерську працю ("Комсомольці" Л. Первомайського в оформленні А. Петрицького). Сезон 1930–1931 рр. провів в Одеському Українському Державному драматичному театрі, а 1932–1933 рр. в Дніпропетровському Театрі ім. Шевченка. 1934 р. повернувся до Київського Театру ім. Франка, де працював до 1939 р. В роках 1939–1941 був мистецьким керівником Київського Театру Юного Гляда-

ча, а останні роки жигтя знову в Київськiм Театрi iм. Франка, переважно в евакуацiї...

Авторовi цих рядкiв доводилося бачити його в ролях молодих героїв у Київськiм Театрi iм. Франка i завжди з великим успiхом. Він тодi був улюбленим актором молодi чи то він грав сина-бiльшовика супроти батька бiлого генерала в драмi "Сигнал" С. Полiванова та Л. Прозоровськiм з часiв громадянськiм вiйни, чи Перелесника в "Лiсовiй пiснi" Л. Українки, Панька i Мокiя в драмах М. Кулiша "97" та "Мина Мазайло", чи Митьку (Дмитро Самозванець) в драмi К. Лiпскерова "Митька на царствi", чи Графа в "Одруженнi Фiгаро" Бомарше, чи аристократа-авантюриста Мобiуса в експресiонiстичнiй драмi "Дiлок" В. Газенклевера. В його широкому репертуарi були такi ролi свiтового репертуару, як Креон в трагедiї "Цар Едип" Софокла, як Теодоро в "Собацi на сiнi" Лопе де Вега Карпiо, як назовна роля в "Урiелi Акостi" К. Гуцкова i iншi. Не цурався він i характерних ролей, як: Карфункель в "Майстра часу" I. Кочерги, Вишневий в "Кам'яному островi" О. Корнiйчука, Шпекiн в "Ревiзорi" Гоголя... В його режисерськiй працi ("Останнi" М. Горького в Київськiм Театрi iм. Франка) я бачив i досягненим ним рiвний акторськiй ансамбль i цiкаво розробленi мiзансцени.

Суфлер Київськiм Театру iм. Франка Левко Бiлоцерковськiй писав про Кошевськiм: "...Всебiчно розвинутий, начитаний, енергiйний, він завжди викликав у мене почуття хорошi заздрости. Не раз я думав собі: "Який щасливий чоловiк. Такий ще молодий, а вже так багато знає i вмiє..." Його працьовитiсть як артиста, режисера i перекладача була гiдна подиву"¹... Для Київськiм Театру iм. Франка Кошевськiй переклав "Овечу криницю" Лопе де Вега Карпiо та "Моб" У. Сiнклера... Він був автором драм "Буднi", "Кооператори", зробив iнценiзацiю Fata Morgana за М. Коцюбинськiм, зiймався в фiльмах "Джiммі Хiггiнс" та "Цемент"...

Успiшна театральна кар'єра Кошевськiм зазнала 1940 р. нищiвного удару. Того року в Києвi вiдбувся з'їзд т. зв. театрального активу... На нього попав як свiдок i Йосип Гiрняк. Всупереч партiйним вказiвкам, на театральному активi виступив Кость Кошевськiй як мистецькiй керiвник Київськiм Театру Юного Глядача з гострою критикою працi Комiтету в справах мистецтв. Зi слiв Гiрняка Кошевськiй абсолютно дощенту розтрощив щойно показану на активi прем'єру драми О. Корнiйчука "В степах України" в режисурi Гната Юри² i, навиць, не побоявся назвати загально театральнo-мистецьку ситуацiю в українськiм театрi того часу, як "застояне смердюче багно"... На цей "ворожий вилам з генеральної лiнii партii та уряду" була

негайно зорганiзована Гнатом Юрою протидiя у виступi вiдомого театрального дяча Йосипа Стадника. Виступ останнього схвалив голова Комiтету в справах мистецтв Коломiєць, а всi iншi дячi театру обiйшли його повною мовчанкою.

Кошевськiм було негайно знято з посади мистецького керiвника Київськiм Театру Юного Глядача. Це "зламало" психiчно його, погiршило стан здоров'я... Донька згаданого суфлера Київськiм Театру iм. Франка Бiлоцерковськiм, Софiя, згадує про Кошевськiм в евакуацiї в Семипалатинську (вiн виїхав з України з Київськiм Театром iм. Франка), як людину, що... "стишеним голосом, слабким вiд злигоднiв i недоїдання, розмовляв зi мною або читав свої вiршi"... Бiлоцерковська пояснює його стан голодом, тугою за дружиною, за Україною... Але не тiльки це... Кошевськiй в тi останнi роки поставив ще (або вiрнiше його зобов'язали поставити) три п'єси: "Фропi", "Мiсiя мiстера Перкiнса в краiну бiльшовикiв" О. Корнiйчука та "Росiйськiм люде" К. Сiмонова. Як вiдомо, "Фропi" Корнiйчука є безконфлiктна п'єса (конфлiкт помiж "добрим" та "вiдмiнним" керiвництвом вiйськових дячiв), "Мiсiя мiстера Перкiнса..." хибує на образи, що мало пов'язанi в сюжетi, мистецька вартiсть "Росiйських людей" є невелика обабiч її патрiотизму. Як їх вiршив Кошевськiй — авторовi, що не бачив їх, неможливо аналізувати. Але, безсумнiвно, психiчно йому гiяжко було їх ставити, бо ж вони були часткою тiєї загальної театральнo-мистецькiм ситуацiї, яку він сам окреслив 1940 р., як "застояне смердюче багно"...

Хай ця коротка пригадка про Кошевськiм до 100-лiття вiд дня його народження та 50-лiття смертi стане стимулом для дальшiй грунтовнiй працi про надзвичайно обдарованого майстра українськiм театру, що впав передчасно жертвою своєї принциповостi в захист справжнього мистецтва вiд рук партiйних офiцiялiв, яким була байдужа його дiйсна роля в суспiльствi...

Валерiян РЕВУЦЬКИЙ

3 С. Бiлоцеркiвська, "Силуети пам'ятi", Культура i життя, 11 лютого 1995 р.

1 Л. Бiлоцерковськiй, Записки суфлера, вид. ОММЛ, Київ, 1962, стр. 211.

2 З приводу вистави п'єси Корнiйчука "В степах України", критичний огляд її помiстив Олександр Борщагiвськiй в росiйськiм журналі "Театр" за грудень 1940 р. Наслiдком опублiкування її було знято не тiльки Борщагiвськiм з посади редактора українськiм журналу "Театр", але й знято редактора росiйськiм журналу "Театр" Йоганна Альтмана за опублiкування її.

ВІДОМА ДЕНТИСТИЧНА КЛІНІКА д-ра ЯРОСЛАВА ШУДРАКА

Дає якісну професійну обслу́гу.

**DR. J. SHUDRAK
AND ASSOCIATES**

1555 Bloor St. W.
(на захід від вул. Dundas)
TORONTO, ONTARIO
M6P 1A5

Приймає за телефонним
домовленням i в нагах
випадках!

Тел. 532-3002

РОЗМАЇТТЯ БАРВ І ЧАРІВНІСТЬ АЛЕГОРІЙ

На персональній виставці художника Олександра Ткаченка

Кожного, хто переступив у ці дні поріг Українсько-Канадського Архіву-Музею Альберті, в першу чергу вразили різнобарв'я фарб, якеось особливе їх сполучення, і контрастування, що миловидно віяло з усіх полотен. А тих творів українського мистця було аж 50. І від жодного не відірвати свій зір. Так і хотілося до кожного доторкнутися, погостити, подумати, оцінити. Такої ж думки, як і я, були і інші численні любителі образотворчого мистецтва, що відвідали персональну виставку художника Олександра Ткаченка.

Мистець народився 1952 року у Кривому Розі на Україні, а нині живе і творить в Детройті (США). Здавалося б, що художник, талановитий мистець, відірвавшись від своєї землі, і кинувшись у вир зовсім іншого життя, інших звичаїв, може втратити те коріння, що живило його творчість, давало наснагу для нових робіт. Але ні, зовсім ні. Не роз'єднали художника ні віддалі, ні зовсім інший образ життя і все інше, зв'язане з цим, від рідного краю, від того, що українським зветься. А лише посилили почуття і чарівність своєї України.

Хоч, якщо говорити відверто, не дуже балувала неенька Україна випускника Дніпропетровського художнього училища Олександра Ткаченка. Хтось, колись, десь, комусь сказав, що від його творів тхне самостійністю, свободою і націоналізмом. І цього було досить, щоб його творчість не бачив широкий загальний людський, як більше тямлять у високому мистецтві, ніж той, що комусь з "високого" начальства доніс на нього. Такі були роки. І того шепоту було достатньо, щоб перша персональна виставка талановитого мистця була представлена лише 1988 року, коли почалася горбачівська "відлига", а над Україною повіяли зовсім інші вітри і запахло свободою.

За першою київською виставкою, яка користувалася великим успіхом, у столичних любителів прекрасного та її гостей, було влаштовано великий показ його творів у рідному Дніпропетровську, що теж викликає великий інтерес у глядачів.

В дні, коли Україна стала самостійною державою, молодий мистець працював, як і всі, з великим надхнен-

ням і запалом. І пішов тоді цілий косяк його художніх творів на персональних виставках у Варшаві та Торонто, Глазго і Детройті, Чикаго і Лос-Анджелесі та інших містах і країнах. І скрізь — заслужений успіх, всюди — тепле сприйняття усього того, що створив він за довгі роки вимушеного творчого "неіснування". А "нові" власні його навіть прийняли до Спільки художників України.

Не будемо розповідати, як і чому мистець опинився на американському континенті. Це довга історія. Крім того, тепер багато хто їде. Свобода. Правда, не всі себе знаходять. Дехто тривалий час себе все шукає. Іноді, на щастя, знаходить... Таке воно життя. Не зразу визначився і Олександр, але знайшов після довгих пошуків свою стежину до сердець людей у чужому краї, на чужій землі. Він прийшов до душі любителів прекрасного світу мистецтва не лише української національності, а й численних народностей, які населяють американський континент.

Організатором цього чудового вернісажу картин, як і попереднього разу, стала досвідчена мистецтвознавець Софія Скрипник. Між іншим, це вже 74 виставка, влаштована нею в Альберті і в Канаді. Вона — господиня свого салону, знаного в українських громадах не лише на американському континенті, а й інших країнах світу, в тому числі і в Україні — надала слово колезі по пензлю, давньому знайомому Олександра Ткаченка — Степанові Мельниченкові. Він коротко розповів про життєвий і творчий шлях гостя і гостинно запросив присутніх оглянути твори мистця, які вийшли з-під його пензля останніми роками.

Хотілося б писати і писати про кожний твір окремо. Бо кожне полотно — це роздуми і муки творчості, виношені автором на протязі тривалого часу, поки вони вляжуться на папері чи іншому матеріалі.

Ось, хоча б збірка картин, що уособлює чотири пори року. У кожного мистця своє бачення цих вічних пір року. І кожна по-своєму гарна. Своє бачення і у О. Ткаченка.

Дніпропетровщину в Україні і часто в екзилі називають краєм Мамаїв. Звичайно, не міг, не мав права обійти цю тему і наш гість Олександр Ткаченко, який народився на цій овіяній славою землі. Цій темі автор присвятив кілька своїх творів, зовсім несхожих на ті, які ми колись бачили. У нього Мамай у довгому турецькому халаті (мабуть, після одного з численних походів у цю країну) з шаблокою наперевіс, виглядає когось: чи своїх, чи ворогів — важко сказати. Неповторними, як на мій погляд, гарні по-своєму твори "Козак", "Козаки", "Закохані", "Чумацький віз", "Коло криниці" та інші. В них відчувається чарівна алегоричність мислення художника, уміле користування як пензлем, так і різноманітними веселими привабливими фарбами та тонами.

Та, мабуть, моя розповідь буде далеко неповною, якщо я хоча б не назову ще кілька творів нашого гостя, що стали окрасою його персональної виставки. Ось, хоча б ці: "Колядники", "Мальви", "Дівочі мрії", "Маки" та інші. І знову на них гарні-прегарні дівчата, які, по-мо-

Зліва: С. Мельниченко, О. Ткаченко, С. Скрипник.

єму, прикрасять будь-яку українську світлицю, внесуть в неї молодість і красу, благополуччя, заряд бадьорости, якщо хочете, передадуть привіт від України.

Прочитавши ці рядки, дехто може подумати, що мистець своїми роботами пропонує ренесанс української культури, українського побуту і життя. Ні, це не відродження давно минулого, а те, що зветься Україною, в яку ми віримо, яку любимо і яка з часом стане справді вільною демократичною державою світу. А відносно моїх вражень про виставку, то я їх нікому не нав'язую. Кожний по-своєму може оцінити труд маляра-мистця. Кожний по-своєму може оцінити труд художника і винести свої власні думки. Тим більше, що виставка працюватиме майже місяць у виставочному залі Українського Канадського Архіву-Музею.

Огож гостинно запрошуємо відвідати її. Можу лише сказати: не пошкодуєте!

Юхим КРАСНОШТАН

Просимо шановних авторів вибачити нам, що через брак місця і цим разом довелось відкласти ряд довгих матеріалів, що їх ми приобіцяли надрукувати вже в цьому числі журналу. — Ред.

ВІДЗНАЧЕННЯ 30-ліття УІТ У ВАРШАВСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

З ініціативи Катедри україністики при Варшавському університеті, 13 квітня у Варшаві відбулося урочисте відзначення ювілею Українського Історичного Товариства. Проф. С. Козак, який зараз є головою НТШ у Польщі і Асоціації українців у Польщі, відкрив зустріч-конференцію і представив проф. Любомира Винара — голову УІТ, як одного з видатних організаторів українського наукового життя в Україні і діаспорі, одного з найвидатніших знавців доби М. Грушевського, основника нової дисципліни грушевськознавства. Д-р Любомир Винар говорив н. т. "30-ліття діяльності УІТ і сучасні завдання української історіографії". Проф. Винар заторкнув питання кризового стану української історичної науки в Україні і діаспорі (брак відповідних кадрів істориків, нездорова конкуренція між науковими установами в Україні і діаспорі, що негативно відбивається на науковій діяльності, брак координації праці). Він ствердив, що УІТ завжди змагало до потрібної координації діяльності істориків і потрібної співпраці між дослідниками. Доповідач також звернув увагу, що тепер бачимо досить дивне явище, що багато дослідників беруться писати загальні історичні нариси України, без відповідної підготовки — це негативно відбивається на сучасному стані української історіографії. Професори С. Козак і Л. Винар обговорили співпрацю між Катедрою україністики, НТШ у Польщі і іншими установами з УІТ. Вони також спільно відвідали д-р Генрика Голлендера — директора Варшавської університетської бібліотеки і разом з ним обговорили з ним розбудову української бібліотеки Варшавського університету. ■

УХВАЛА ЛЬВІВСЬКОЇ НАУКОВОЇ СЕСІЇ, присвяченої

30-річчю Українського Історичного Товариства

За 30 років своєї діяльності (1965–1995) Українське Історичне Товариство розгорнуло широку наукову працю в західній українській діаспорі, поширивши її (з 1991 р.) в Україні. УІТ перетворилося в головне міжнародне об'єднання українських істориків та дослідників допоміжних історичних наук. Одночасно необхідно з признанням відзначити 32-річчя органу УІТ — журналу "Український Історик", заснований теперішнім головою Товариства — проф. Любомиром Винаром, завдяки заходам якого було видано також цілий ряд наукових монографій українською та англійською мовами, опубліковано перший "Атлас історії України".

Наукова сесія вітає Товариство, яке протягом довгих років представляло об'єктивну українську історичну науку на міжнародних та інших фахових форумах і бажає йому дальших тривалих досягнень на науковій ниві як в діаспорі, так і в Україні. Наукова конференція вважає бажаним:

1. Продовжувати видавання важливого органу української історичної науки "Українського Історика" та активніше поширювати його в Україні;
2. Проводити періодично наукові конференції УІТ разом з науковими установами в Україні;
3. Реалізувати співпрацю з історичними установами в Україні у спільному виданні періодичного збірника "Михайло Грушевський", в опрацюванні "Нарисів сучасної української історіографії", в підготовці "Біографічного словника українських істориків", а також у публікації історичних монографій та збірок джерельних матеріалів.
4. Провести у жовтні ц. р. у Києві наукову конференцію присвячену 30-річчю Українського Історичного Товариства. ■

arka shoes

- Великий вибір вигідного і модного взуття.
- Регулярні і ширші фасони.
- Помагаємо клієнтам з відтисками та з іншими проблемами.

-- ROMIKA -- SALAMANDER -- LA VALLE
-- GALLUS -- ORTHOPEDIC SHOES

ПЕНСІОНЕРАМ 10% ЗНИЖКА

2196 BLOOR ST.W. (at Runnymede)
TORONTO, ONT. M6S 1N4

TONY HRUBI
(416) 763-1851

РОЗПОВІДЬ ПРО НЕСПОКІЙ В ЛЮБОВІ

*"Може й стільки сліду по мені останеться, що слід у душах моїх друзів"**Мирослав Кушнір-Луць**Мирослав Кушнір*

В другій половині минулого року, видавництво "Поклик сумління" організації "Меморіал" у Львові видало книжку п. з. "Слова із книги бою" Мирослава Кушніра — великого віртуоза форми, який вмів поєднати завзятість повстанця за волю України з ніжними почуттями глибокої любові до своєї коханої дівчини. Тих дві

теми у нього сплітаються в одну нерозривну цілість і залишають тривкі мистецькі сліди в українській літературі.

Книга видана надзвичайно естетично, в твердій обкладинці і має 235 сторінок; відкривається знімкою легендарного автора, короткою, але влучною довідкою упорядника книжки Ігоря Калинця і вступним словом Віктора Неборака. Центральну частину книги займає поезія, листи і матеріали до біографії.

Мирослав Кушнір народився у 1922 році в селі Божинки, на Бережанщині, в українській заможній родині. Після закінчення початкової школи в родинному селі, навчався у бережанській гімназії, яку на початку другої світової війни закінчив з вирізненням. Вже під час навчання в гімназії Мирослав починає писати свої перші вірші й включається в організаційну діяльність ОУН. Організує різні заходи в честь визначних історичних подій та в пам'ять видатних героїв України. Був співорганізатором вшанування пам'яті героям Крут, Листопадового Зриву, оборони Бережанської землі та ряду інших. За описами його друзів-однокурсників: Зеновії Петрівської, Степана Голяша, Любомира Меліха, Михайла Бохно, Івана Швака, можна упевнитись в тому, що Мирослав був талановитий, обдарований вміннями доброго організатора, тактовний, вірєць ідейності свідомого патріота свого народу.

Варто при тому навести слова Івана Швака на 213 ст.: "Мирослав був надзвичайно здібним учнем, при тому з усіх предметів як із точних наук, так і гуманістичних, і після чотирьохрічного навчання в гімназії, перейшов у дворічний ліцей гуманітарного напрямку, що був організований при нашій гімназії. Мирослав дуже цікавився літературою, класикою, творчістю Хвильового, Рильського, Сосюри, а особливо Шевченка. Його класові роботи були завжди читані професорами перед цілою класою, як взірці". Після закінчення ліцею Мирослав вступає на Львівську політехніку, з якої був скерований організацією в Ярославщину, де виконував завдання політверховника в рядах УПА.

Мирослав Кушнір (за підпільним псевдонімом Луць) нововідкритий поет і мислитель для української літератури завдяки його любій дівчині, тоді 15-літній Дарії Вергун, учениці ярославської гімназії. Мирослав виплескав і випестив своїми ніжними і мужніми словами в дівчини велику до подиву любов.

В листі до неї (197 ст.) між іншим читаємо: "У мене немає друзів, у мене Ти одна, і я в похмурі ранки і сині вечори думаю про Тебе, свого самотнього друга. Я люблю тужити. Ти й ніколи, може, не зрозумієш цієї туги. У мене було кількох друзів, їх уже немає. Я вірю, що справжній друг (байдуже — хлопець він чи дівчина) — дружба росте, я боюся, щоб насильно не перервано її росту." А далі (198 ст.): "Життя жорстоке і тверде, тільки зрілі і гартовані йому не піддадуться. Я вірю у Твій гарт, але в житті замало боротись, не датись, в житті треба атакувати, йти пробоєм. Я хотів зашептити Тобі цього духа боротьби, активної боротьби — але наші дні були такі короткі, чи не зів'яне мій посів на подмуху холодних вітрів?"

З перспективи пів століття переконаємось, що не зів'яв цей посів. Дарія берегла довірені їй записані чотири зошити. І саме своїм життям, повним посвяти, Дарія виконала вповні сподівання свого любимого друга. Для неї найважчим суддею було її сумління, вона до нього так часто й так уважно прислуховувалася, це сумління було посівом її любимого друга. Вона берегла його спадщину і донесла її до наших днів. До тих днів, коли в житті нашого народу зайшли великі політичні зміни. Відродилася українська незалежна держава, за яку загинув її відданий друг. Своім ділом вона приєдналася до тих ентузіастів, які рятують гордість наших визвольних змагань. Відкривають перед світом правду про мужність, улаштовують доповіді, заповнюють сторінки часописів цікавими спогадами, друкують книжки, витягають на денне світло підпільну поезію, повісті, наукові праці, все, що суперечить пашківльним публікаціям ворога, що зводять упівський рух до бандитизму.

Вглиблюючись у творчість Мирослава і численні описи про нього, переконаємось, що він був людиною великої особистої культури, яка мала свої коріння й була виплескана в його свідомій родині. Починаючи від його діда Михайла, що народився в 1854 р. і був національним пробудителем в рідному селі Божинки. Він своєю культурно-освітньою діяльністю надав тон і напрям цілій околиці. Заснував і провадив церковне братство, шкільне товариство, "Просвіту", кооперативну щадничу касу тощо. Батько Мирослава прийшов на світ в 1898 році, не лише поглиблював розпочате діло свого батька, але додатково заснував бібліотеку, сам вивчав німецьку мову, заснував товариство "Січ", своєю участю в УГА, в бою за Львів, в славній Чортківській битві, де

був поранений в руку, в боях на Східній Україні з большевиками засвідчив вірність українській справі. Під впливом такої діяльності формується нова духовість нації, відсвіжуючи здорові історично-творчі вартості.

Повернувшись з війни одружився в 1921 році з Емілією Швець і здавалось розпочинається щасливе сімейне життя. Та на недовго. Війна, російсько-большевицька окупація змушують цілу родину Кушнірів тікати, як кажуть, світ за очі від рідної землі, яку так палко любив і за яку воював Андрій. Тікав подальше від большевицької неволі і знайшовся в Німеччині у таборі Байройті. Батька і матері не покидала думка, де ж Мирослав, тужила і плакала за ним його рідна сестра Оксана, яка в 1946 році в таборі для переселенців померла. Горем прибиті батьки в тяжкій печалі виїжджають до Канади. Жили і працювали в Торонті, до кінця свого життя вірили, що на старші роки повернуться до них їхній любий Славко і не діждалися. Батько Славка помер в 1977 році, а мама померла 1991 року, похоронені в спільній могилі на кладовищі Проспект в Торонті.

Мирослав на пропозицію тікати за кордон, говорив: "Куди нам, молодим, їхати? — Гряде революція — і ми будемо потрібні тут" (218 ст.). Він писав: "Я вірю, що ми пройдем крізь ці бурхливі дні і чисті, святі донесемо наші прапори до Меги" (201 ст.). "Ніколи нічого не досягнемо, коли легковажимо... Всі музичні генії, жили виключно музикою і вірили, що цим сповнять свою місію. Це ж саме з малярами, будівничими, письменниками, ремісниками. Кожне діло потребує душі. Що робимо, робім з душею одуховлено з глибокою ідеєю. Ідейний ворог ближчий мені, як безідейний "моя хата скраю" чоловік" (205 ст.).

Перечитуючи думки писані рукою Мирослава, відчуваємо його справжню любов до народу і батьківщини, безкорисну та жертвенну працю, готовість до самопожертви. Сам стверджує у своїй творчості, що коли йому дуже тяжко, завше відчуває потребу конфронтувати свій стан з мистецтвом, яке уміє надати погоду духа: "Я вірю, коли б люди могли більше писати, вони ніколи не робили б дурниць" (кн. 211 ст.).

Він добре співав, грав на скрипці і мандоліні, любив читати і вести цікаві розмови. Був високого росту, стрункої будови тіла, з вигладженим лицем і високим чолом, з допитливими очима. Був великим добре організованим грударем. Найбільше ображала його байдужість і бездіяльність. Твори його поривають і захоплюють високими ідеями добра, правди і краси.

Межі статті не дозволяють наводити окремі вірші до аналізу, але велика шкода для тих, хто не зможе в спокою сісти і прослідкувати їхній зміст, відчути хвилювання, неспокій і розвагу, відчуті голос епохи. Від нього можна довідатися правду про ті часи, усвідомити собі програму і місію тодішньої молоді, відновити духову злуку з нею.

На сторінці 234 в статті "Життя коротке, тверде і жорстоке", автором якої є наша співгероїня Дарія Вергун-Саєнко довідуємося, що: "...його останній вірш датований 8 вересня 1944 р. Там через зв'язкових я ще отримала листа від нього, а згодом довідалася від Ірини Мельничук про його смерть. Славко згинув в кінці грудня 1944 року чи початку січня 1945 року в селі Дібча на

Ярославщині в безвихідному положенні, підорвав себе гранатою."

Цю картину мабуть відчув і зобразив у вірші "Кулеби":

*Остався лиш один й однісінька граната,
а ворог не стріляв — хотів узятъ живим.
Але хто жити вмiє — вмiє й умирати
прощанням зброї, гострим і стальним.*

Не хотів віддатися ворогові живим до рук. В листі з 27 липня 1944 р. до Дарії писав: "Мій одинокий друже! Життя хороше, бо воно неповторне. У цьому його краса. Можливо, його красу довершує щойно гідна смерть."

Через нововидану книжку, завдяки Дарії Вергун-Саєнко та головному меценаторі видання Петрові Кушніру з Монреалю довідуємось про цю талановиту людину недоспіваючої пісні.

Ярослав СТЕХ

ЧИ ВИ ВІДНОВИЛИ СВОЮ ПЕРЕДПЛАТУ ?

"ВІННИЦЯ: ЗЛОЧИН БЕЗ КАРИ"

У київському видавництві "Воскресіння" вийшла книжка "Вінниця: злочин без кари" змістом якої стали страхітливі документи і свідчення про масові вбивства НКВД невинних жертв у Вінниці 1937–1939 років та розкриття братських могил під час німецької окупації 1943 року.

Редактори і упорядники тексту Є. Сверстюк, О. Скоп. Тираж 25 тисяч, сторінок 334. Тверда обкладинка. Художнє оформлення О. Коспа. Книжка фінансована Фондом Івана Багряного і спонзорована Українським Товариством Репресованих. Автор передмови "Влада вбивць" Євген Сверстюк.

До видання ввійшли матеріали із німецьких документальних досліджень, звіти міжнародної комісії медиків у 1943 році, видана у Вінниці книжка Аполіона Трємбовецького "Злочин у Вінниці", його численні статті на цю тему у пресі діаспори, свідчення Антона Драгана, єпископів Григорія і Сильвестра, д-ра Івана Розгона, Леоніда Лимана та багато інших свідчень включні із найновішими, що з'явилися в останній період на Батьківщині.

Презентація книжки відбулася у Вінниці з участю Є. Сверстюка та з широким відгуком преси.

Ціна книжки 15 дол. Замовляти:

Bahriany Foundation Inc.
811 S. Roosevelt Avenue
Arlington Heights, IL 60005 USA

О. КУЛЕНКО

ДВЕРІ — У ГЛУХІЙ СТІНІ

(Розхристані роздум'я — про поезію і час)

...Пригадується апостольський вислів із Біблії: ми вам грали, та ви не танцювали; ми вам співали, та не слухали ви нас... Скільки мудрости без лукавства!

Поезія Володимира Верховеня — щедра, неголосна, беззахисна. Він творить свою стежку до вселюдського. Читаючи нову збірку поета "...вдивляючись у тінь доро- ги..." (Харків, "Майдан", 1994), можна свідчити як на користь його пошуків, так і сперечатися, заперечувати. Не можна лише не побачити таких от болісних, траге- дійно-щемливих віршів-образків:

*Після смерти
повернемося дітьми —
на землю,
що в неї угорнуть нас.
Поберемося за руки
і, сміючись,
перестрибнемо яму,
в яку нікого буде класти...*

Після цих рядків мені стало моторошно...

А ось і друга мініатюра, яка галактично б'є наповал збайдужілих на планеті:

*Золоті ворота
цієї тюрми
ніколи не відчиняться.
Ніколи не вийде на волю
єдиний в'язень —
юнак з сумними очима,
якого охороняє
єдиний вартовий —
власна тінь...*

Вдумайся, читачу: скільки мудрости треба мати, скільки вистражданих літ, щоб у рідному краї бути не хохлом-малоросом, не рабом-українцем! Надто в часі, коли із грудей серця виривали...

Великого поета Володимира Свідзінського до сьо- годні й на Слобідщині свідомо замовчують. А в жовтні цього року йому виповнилося б 110 літ... Ніхто не шукає навіть місця, де, втікаючи, озвірілі енкаведисти спалили політкаторжан. Кажуть, що десь під Куп'янськом...

Оце і є "ментальність", про яку вряди-годи пишно- мовно згадують учені?! Так, не все підвладне повівам часу, бо — не всі сконали, не всі відгойдалися, не всі скрегиніли од кривавого шабашу... Затямте собі, мер- твоїснующі ветерани НКВД-КГБ: ми є!

Рельєфно, опукло вирізьблюється образ західньо- українського Краю — могутньої гілки нашого неско- реного народу:

*Розстріляний грім
блукає в Карпатах,
мов душа
неприкаяна.
Втікає від себе —
і знову вертається...*

Повертається — рано чи пізно — спогадом, зойком, прокльonom... Повертається з непам'яті — розстріляна

пам'ять; вона уже в дорозі до зірок, але хоче неуривно подивитися в очі своїх дітей. Яка лагідність, невимов- леність:

*Самі коси косять...
Косарів не просять!*

Поезія не терпить фальші, лицедійства, пристосу- ванства. Живе слово, мовлене до серця — на відстані серця. Ось про рідну матір — тема не нова, але звучить цікаво, по-свіжому:

*Сумними очима
наближає вечір.
Сумними очима
благословляє ранок.
Молюся на тебе,
мамо...*

Нова збірка поета — нерівна, бо ж рівною буває тільки труна! Тільки залізобетонні палі рівні, але відчай, роздум, непокірність мають свої неписані закони, зако- довані тисячоліттями. Іще в давнину спостережливий Арістотель наголошував, що поезія — це здивування, а критика міркування. Сьогодні на справжність — не густо в літературі. Натомість — претензійні постики, що безсоромно кидають тінь на Кобзаря. Не хочеться нази- вати прізвища... Хай їм грець! Претензії — не поезії... На власних помилках не всі вчаться, на чужих плечах дале- ко не поїдеш. Неправдам, навіть вдало замаскованим, усе одно вготована дорога в нікуди.

Досі йде розкрадання національних цінностей, нас- туп на людяність. Складається враження, що народ доведений до відчаю, а найчесніші мистці залишаються — нескореними одинаками, не маючи інколи навіть за що купити одяжину... Тільки на хліб!

Гірко усвідомлювати, що вузьке коло пристосуван- ців, лицемірів, паскуд грають злочинцям похвалу. Якщо по правді казати, то їх словом не візьмеш, бо ж не чита- ють вони, тільки зрідка перегортають сторінки, на яких оголені красуні...

Відступіться, гендлярі, довгоногі-довгорукі, хижі!

*...погодьтеся, незвично
бачити двері,
в які ніхто не може зайти
і з яких ніхто не може вийти...
Двері — у глухій стіні.*

Глухі двері, глухі стіни, глухі виконавці... Проте не- має такої сили, таких чумних законів, аби позбавити лю- дину людського.

Україна встає з колін, відроджуються Церкви, по- волі приходимо до тьми, що ми — Нація, колиска задумів і звершень. Потужні сили народу не зникають без- слідно.

Сонце повертає на Схід. Скоро пові соняшники задивляться у блакить вічного неба. І хочеться вірити, що одного дня ті двері — розчахнуться, і не стане глу- хих стін...

*Микола КОЗАК,
поет, відповідальний редактор фірми "Баркар",
Україна, м. Харків, квітень 1995 року Божого*

ПОМЕР ТАРАС МЕЛЬНИЧУК

З України надійшла сумна вістка, що там, у Коломиї, помер на 56 році тяжкого життя один з найвидатніших українських поетів *Тарас Мельничук*. Йому пощастило видати лиш дві збірки поезій. У шістдесятих роках В-во "Карпати" видало майже нелегально його збірку "Несімо любов планеті". Друга книжка вийшла аж через чверть століття ("Князь роси") і за неї автор удостоївся державної премії України. А між тим, були табори тяжкої праці і поневіряння. Як згадує у некролозі Василь Якібчук, Тарас "написав листи до літературних генералів, що благословляли його в літературу і до старших приятелів — центральних шістдесятників, які вже сиділи... в президіях", але лиш Абрам Кацнельсон допоміг: він поручився за Мельничука перед начальником тюрми своїм партійним квитком і Тарасові Мельничуків дали вижити...

Але уже мертвим повернувся Тарас у рідні гущульські Уторопи. Його поховали під черешнями на обійсті батьків, на горі, що відділяє Уторопи від Стопчатова, де народився Дмитро Павличко.

Бл. п. ЛЕВ ШАНКОВСЬКИЙ

Ділимося з читачами сумною вісткою, що 25 квітня 1995 року у Філядельфії, на 92 році життя відійшов у Вічність бл. п. проф. *Лев Шанковський* — старшина УГА і Армії УНР, член-основник УГВР, військовий історик, публіцист і авторитетний громадсько-політичний діяч, довголітній читач і співробітник "Нових Днів". Похоронений у Бавнд Бруку, Н. Дж.

Дружині Марті і синові Ігореві висловлюємо наші глибокі співчуття.

Вічна Йому пам'ять!

Бл. о. д-р ВАСИЛЬ РУДКО

Ділимося сумною вісткою з приятелями й однодумцями, що 1-го травня 1995 року в Нью-Гейвен відійшов у Вічність після довгої і важкої недуги, на 85 році життя, бл. п. д-р *Василь Рудко* — науковець, філософ, публіцист, автор цінної книжки "Розлам в ОУН". Похоронений на цвинтарі св. Андрія Первозванного в Бавн Бруку, Н. Дж."

Вічна Йому пам'ять!

В ПАМ'ЯТЬ ОЛЕКСАНДРИ ЛАТИШКО-ПРИГОРНИЦЬКОЇ

В першу річницю смерті нашої дорогої мами, бабуні і прабабуні, яка упокоїлась 23 травня 1994 року, складаю пожертву в сумі \$200.00 на видавничий фонд журналу "Нові Дні".

Покійна *Олександра Латишко-Пригорницька*, так як і її також уже покійний Муж Дмитро М. Пригорницький, з великим задоволенням читали "Нові

Дні" від першого числа журналу аж до часу, коли вже не були в стані читати.

Царство Їм Небесне!

Вам, друзі, бажаю доброго здоров'я і витривалості продовжувати ще довгі роки вашу часто невдачну видавничу працю.

Микола Латишко, Торонто

В ПАМ'ЯТЬ ЄФРОСІНИ ФЕДОРІВНИ СИВАК

В минулому році, 30 липня 1994 року, відійшла в царство предків моя найкраща і найдобріша кума — *Єфросина Федорівна Сивак*, дівоче прізвище — Шевченко. Вона для мене була не тільки кумою, але майже рідною сестрою. Так сталося, що моїй родині не прийшлося проводити її у Вічність. В її дітей і внуків я вибачився і поспівчував їхньому невідшкодованому горю...

А тепер прошу її тата Федора та її брата Івана Федоровича з усією родиною Шевченків, котрі проживають у Лондоні, Онтарію, прийняти мій низький поклін перед світлою пам'яттю їх дочки-сестри, а моєї куми. Хто подумав би, що вона так скоро залишить нас. Була здорова й розкішна, як калина... А яка людяна!

Часто співала свою улюблену пісню: "В моєму саду айстри білі склонили голови свої..." Отож, моя незабутня, в твій день народження 8-го жовтня я буду класти білу айстру на твою могилу...

Твій кум Микола Г. Іщенко

Р. С. Вкладаю чек на передплату, а 70 дол. в пам'ять Покійної.

В ПАМ'ЯТЬ КОНСТАНТИНА КОРШУНА-ФЕДОРЕНКА

У десяту річницю від упокоєння нашого дорогого брата і швагра *Констанина Коршуна-Федоренка*, який відійшов у вічність 12-го червня 1985 року, а тіло його похоронене на цвинтарі Парклавн у Торонто, поруч незабутніх батьків, у світлу пам'ять про нього жертвуємо 100.00 дол. на пресовий фонд журналу "Нові Дні".

Хай канадська земля буде йому легкою!

*Олена і Ярослав Семотюки,
Торонто.*

Шановний пане Редакторе!

Цього літа я відвідала вже вдруге Східню Україну. У Донецьку великою радістю і зворушенням було для мене зустрітися з людьми, з якими я познайомилася завдяки "Новим Дням". Поміщене у Вашому журналі (листопад 1993 р.) інтерв'ю Юрія Пригорницького з Лідією Вудвуд — вчителькою української середньої школи в Донецьку, так мене зацікавило, що я вирішила написати до неї. Вона негайно відписала мені, коли я приїхала до Донецька, вона вийшла зустрічати мене, привела зі собою своїх колег. Донецьк — місто забуте, мабуть, Богом і нашими українськими людьми. Ми згіршені і знеохочені "руськомов'ям" не хочемо і думати про те, що у далекій Східній Україні живе багато щирих, чесних українців...

Леся Стадніченко

ДОПОМОЖІТЬ!

Вельмишановна пані Ірино!

Я вирішила звернутися до Вас, бо зрозуміла, що Ви є особа поважана, і мені, як і всім, хто був на весіллі Лени і Вернона, було дуже приємно почути Ваше привітання з нагоди їхнього шлюбу. А я була їх весільною мамою, і відчуваю, що Ви є саме та особа, до котрої можна звернутися з таким проханням...

Я працюю медичною сестрою в пансіоні для людей похилого віку. І в зв'язку з важкими економічними умовами в Україні, наша установа знаходиться в дуже скрутному фінансовому положенні. Ми утримуємося на державному забезпеченні і тому відчуваємо великі нестатки в самому елементарному, що потрібно людям такого віку і такого становища, хоча вони заслуговують на багато краще. В пансіоні утримуються люди похилого віку, які відчули на собі страшні роки голодомору в Україні, страхоліття війни, декотрі з них перейшли німецький полон, сталінські концтабори, Чорнобиль. Серед моїх підопічних багато жінок, які були у самому вирі цих подій і в мене болить душа, коли я відчуваю, що я не є в змозі їм нічим допомогти, та й адміністрація також, бо маємо дуже бідний кошторис. Недостатньо коштів навіть на найнеобхідніше — на їжу, і вона непоживна, не вистачає грошей на одяг та білизну, взуття, але, що найгірше, катастрофічно не вистачає ліків, які конче потрібні для людей цього віку: для нормалізації тиску крові, нормалізуючих роботу шлунку (особливо послаблююче), від головного болю, від болю в суглобах, заспокійливих засобів, для нормалізації сну, немає розчинів і мазей для обробки шкіри, особливо, пролежнів. Не вистачає навіть звичайних бинтів, вати, гірчишників, вітамінів, капелень. Зовсім не маємо шприців одноразового використання.

В нашому пансіоні мешкає 300 людей похилого віку, з них 60 відсотків жінок, решта — чоловіки. Я особисто працюю в геріатричному відділенні черговою медсестрою і кожну зміну я обслуговую 170 пацієнтів, бо решта 130 знаходиться у загальному відділенні. А оскільки багато з пацієнтів прикуті до ліжка, їм не вистачає простого людського спілкування. І тому я намагаюся якнайчастіше підходити до своїх підопічних, розрадити їх, щоб вони не відчували себе самотніми. Але, на жаль, це єдине, що я в змозі зробити, коли ліків немає.

Зрозумійте, це дуже боляче, коли відчуваєш, що міг би допомогти людям, але нічим. Деколи я купую ліки за свій рахунок, але це не вихід, бо наскільки високі ціни в нас на ліки, настільки ж малу платню ми, медичні сестри, отримуємо.

Тому і виникла в мене така думка звернутися в Вашій особі до української діаспори за допомогою, якщо це можливо.

Я прошу пробачення за цей клопіт, але намагайтеся зрозуміти мене і якщо це не дуже обтяжить Вас, то заради Бога, зверніться до українців Канади в ім'я любови до нашої славної неньки України за допомогою.

З великою подякою і відданістю до Вас

Данилова Варвара

Наша адреса:

244031 Україна, м. Суми — 31, вул. Ковпака, 20
Пансіонат для пристарілих
медсестри Данилової Варвари

Р. С. Дуже хотілося б, щоб ця допомога надійшла безпосередньо на нашу адресу, бо були випадки, коли нам допомагали через Червоний Хрест та інші суспільні організації, але все це не доходило до нас, бо "губилося" по дорозі.

24.04.1995 р.

* Ірина — дочка ред. і адм. "Нових Днів" — живе від довшого часу в провінції Нью Брансвік, де майже немає українців. Сподіваємося, що багатші провінції і штати відгукнуться щедро на це прохання. — Ред.

СТИПЕНДІЇ ДЛЯ СТУДЕНТІВ В УКРАЇНІ

З ініціативи видавництва "Смолооскип" у США й Канаді проводиться збірка на Стипендійний Фонд Українського Студентства в Україні. У зв'язку з економічною кризою, студенти в Україні опинилися у невідрадних умовах життя і навчання.

Продовжуючи традиції колишнього КоДУСу, 28 березня в Києві створено спеціальну Стипендійну Комісію у склад якої входять: Осип Зінкевич (директор видавництва "Смолооскип") — голова, Олесь Доній (депутат Міської Ради м. Києва) і Олег Проценко (голова Асоціації Студентів Києва) — заступники голови, Роксана Харчук (кандидат філологічних наук) — секретар, Андрій Кокотюха (журналіст) — скарбник.

Згідно з рішенням Стипендійної Комісії, стипендії призначаються українським студентам ВУЗів і для аспірантів в Україні. Першество в отриманні стипендій мають студенти педагогічних інститутів, філологічних факультетів (українська мова й література) та студенти, які вивчають деякі гуманітарні науки (історію України, філософію, українське мистецтво та театрознавство), які вчаться на "відмінно" і "добре" та які беруть участь в українському культурному, студентському, молодіжному або громадському житті.

Датки на Стипендійний фонд проситься пересилати (виставляючи чек на "Смолооскип") в Америці на адресу:

"Smoloskyp"

P. O. Box 20620, Billings, MT 59104

В Канаді на адресу Канадського Товариства Розбудови України:

Canadian Ass'n for Development of Ukraine
(Scholarship)

121 Kennedy Avenue, Unit B7
Toronto, Ontario M6S 2X8

**ВІДОЗВИСЬ З ДАЛЕКОГО КРАЮ,
НАШ ПОБРАТИМЕ!**

Дорогі брати і сестри, українці!

Ми члени клубу "Україна і світ" Заліщицького радгоспу-технікуму, що на Тернопільщині, розшукуємо і встановлюємо зв'язки з українцями та їх об'єднаннями за межами нашої держави.

Будуючи вільну, суверенну Україну, ми хочемо знати і про Вас, єдинокровних братів і сестер.

Ваші життєві долі, патріотизм і самотність допомагають нам в розбудові нашої незалежної України.

Тож подай руку, брате, сестро, збуди струни душі і серця, відгукнись на голос із рідного Краю.

Надсилайте вісті на адресу:

283540 Україна, Тернопільська область
м. Залішки, вул. Солоні Крушельницької, 52
Голові Клубу Володимиру Степановичу

АЛЬТАМІРА СПОНСОРУЄ КАНАДСЬКУ ОПЕРНУ КОМПАНІЮ В ГАРБОРФРОНТ ЦЕНТРИ

Канадська Оперна Компанія повідомляє, що Альтаміра — ведуча в світовому фінансуванні, вповні покриє видатки концертів Канадської Опери під відкритим небом у Молсон Плейс, Торонтський Гарборфронт Центр, 410 Квінс Квей Вест, 18, 19 і 20 липня 1995 року. Всі концерти безкоштовні, з сидячими місцями...

Дебора Найт

...А ДРУКАРСЬКИХ ЧОРТИКІВ ТАКИ УНИКАЙТЕ

...Дякую за те, що надрукували мого листа. Та, на превеликий жаль, Григорія Порфіровича Кочура, про якого йдеться у тому листі, нині вже немає в живих... У мене таке відчуття, що наша література осиротіла.

Я попросив поета Миколу Самійленка, який близько знав видатних наших перекладачів Миколу Лукаша та Григорія Кочура, написати хоча б короткі спогади...

А щодо друкарських "чортиків", то вважаю, треба намагатися їх уникати (бо вони нерідко здатні змінити зміст слова чи речення на протилежний). Ось і у публікації мого листа замість "найвищих" маємо "найвищих", а замість "надрукований" — "надуркований". Я просто падав від сміху, порчитавши таке...

Бажаю всім причетним до творення "Нових Днів" довголіття та нових успіхів!

Веніамин Еппель, Київ

"КВІТИ РІДНОГО КРАЮ..."

...Озивається до Вас з великою шаную і низьким укланом авторка "Квітів рідного краю" Лідія Шеремет.

Для мене було дуже великою несподіванкою дістати листа з Канади, з моїм видруківним матеріалом і такими теплими словами. Рада, що мої рядки знайшли відгуки в серцях ваших читачів... Мені так багато хочеться розповісти далеким землякам про мою і Вашу найкращу у світі Україну, про її чарівну природу і співучий народ. А ще подарувати на згадку розкішного, традиційного купальського магічного вінка з усякого квітучого зела, неозорих і щедрих степів України! Поки ж такої нагоди немає, то я надсилаю Вам маленького різдвяного подаруночка. Цей чай — це магічний чаклунський трунок з усіх цілющих трав цілинного Степу, де я працювала довгі роки... Хай цей трунок додає Вам творчої наснаги, надхнення і доброго козацького здоров'я та довголіття! І коли посмакуєте моїм степовим трунком, то підтвердіть своїм читачам і смак, і аромат цього цілинного цілющого степового зілля!

А ще — до зустрічі! Я запрошую Вас до нашого міста, подивитись на казковий, квітучий, цілинний Степ, степ-ви-диво, мариво, сон... Ми прийемо Вас у нашому товаристві "Просвіта" як найдорожчого гостя!...

Мені зручно отримати листа на адресу пані Надії Кондрачук:

244030 Україна, м. Суми, вул. Соборна, 43, кв. 10
Лідії Шереметі

Вельмишановна пані Лідіє Шеремет!

Щиро дякую за чаклунський чай; підтверджуємо його властивості. І з запрошення скористаємо як Бог дозволить. Журнали висилаємо.

З великою пошаною

Мар'ян Дальний

ПОЖЕРТВИ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД "НОВИХ ДНІВ"

КАНАДА:

Латишко Микола, Торонто, Онтаріо (в пам'ять мамі Олександрі Латишко-Пригорницької)	\$200.00
Грибінська Світлана, Торонто, Онтаріо (в пам'ять свого чоловіка Бориса Олександрова-Грибінського)	100.00
Семотюки Олена і Ярослав, Торонто (у пам'ять брата і швагра)	100.00
Іщенко Микола, Садбури, Онтаріо (у пам'ять Єфросини Федорівни Сивак)	70.00
Шафранюк Ярослава, Етобіко, Онтаріо	70.00
Маланчук Ольга, Вестон, Онтаріо	40.00
Скрипник Софія, Едмонтон, Альберта	25.00
Вацик Василь, Торонто, Онтаріо	20.00
Гамула Петро, Етобіко, Онтаріо	20.00
Дем'яненко Сергій, Торонто, Онтаріо	20.00
Лека Мелетій, Торонто, Онтаріо	20.00
Роніш Зоя, Монреаль, Квебек	20.00
Чернецький Іван, Келгари, Альберта	20.00
Курилів Валентина, Етобіко, Онтаріо	15.00
Томіцьо Наталія, Каната, Онтаріо	10.00
Українське Бібліотечне Товариство в Торонті	10.00

С.Ш.А.:

Доброноженко Людмила, Голівуд, Фльорида (в пам'ять своєї мамі Ніни Ніколасіко)	\$100.00
Скоп Олександр і Софія, Ля Меса, Каліфорнія	100.00
Одарченко Петро, Такома Парк	70.00
Гурський Петро, Чельтенгам, Пенсильванія (у пам'ять свого брата Якова)	50.00
Кревсун Василь, Спрінг Велей, Каліфорнія	50.00
Ярославська д-р Марія, Нью-Йорк, Н. Й.	40.00
Кушнір д-р Лев, Філадельфія, Пенсильванія	30.00
Джувль д-р Павло, Гроссе Поінте Шор, Мічиген ...	20.00
Кармелюк Олександр, Ляс Вегас, Невада	20.00
Кошман Любов, Ютіка, Н. Й.	20.00
Фірішак Осип, Чікаго, Ілліной	20.00
Цар Ольга, Ірвінгтон, Н. Дж.	20.00
Омельченко Г., Редфорд Товнішип	15.00
Шкребець Григорій, Чікаго, Ілліной	15.00
Борзенко Іван, Гемет, Каліфорнія	10.00
Гош Іван, Філадельфія, Пенсильванія	10.00
Грищенко Татяна, Вест Роксбури	10.00
Кліш Віра, Філадельфія, Пенсильванія	10.00
Питляр Зенон, Маямі Біч, Фльорида	10.00
Полець Олександр, Ст. Антони, Міннеаполіс	10.00
Яремкевич Юрій, Ірвінгтон, Н. Дж.	10.00
Ястремський Володимир, Чікаго, Ілліной	10.00

ІНШІ КРАЇНИ:

Вакулєнко А., Донкастер, Англія	£35.00
Кравченко Валентина, Лекомб, Австралія	\$60.00
Кіт о. Іван, Бельгія	40.00
Касадобренко Тамара, Англія	£5.00
Колодка Петро, Бредфорд, Англія	5.00

**Всім жертводавцям і нашим добродіям
сердечно дякуємо!**

Редакція і Адміністрація "Нових Днів"

POSTAGE PAID AT TORONTO

Publications Mail Registration
Number 1668

if not delivered please return to:

NOWI DNI

P.O. Box 400, STA -D-
TORONTO, ONT.
CANADA M6P 3J9

Гарантуємо найкращу і найшвидшу обслугову

ПОНАД 200 РІЗНИХ ВИДІВ ТОВАРІВ І ПОСЛУГ

пропонує фірма

MIST MEEST

Головне бюро:
Tel.: (416) 236-2032
Fax: (416) 236-2110

97 Six Point Road
Toronto, Ontario
Canada, M8Z 2X3

**ПРОДУКТОВІ
ПАЧКИ**

з каталогу
понад 100 видів
продуктів

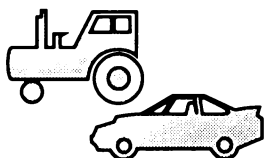
**ПЕРЕСИЛКА
ДОЛЯРІВ**

до рук за
24 години

**ТРАКТОРИ
АВТОМОБІЛІ**

техніка для фермерів

Доставляємо:

AIR PARCELS

1 - 4
тижнів/weeks

в Україну
Білорусь
Росію*
Молдову

Прибалтику

SEA PARCELS

4 - 8
тижнів/weeks

**ТОВАРИ
ДЛЯ ДОМУ**

холодильники,
пральні
машини,
електроніка...

* - існують деякі обмеження / Certain restrictions apply

За каталогом і точнішою
інформацією дзвоніть:

1-800-361-7345

або до найближчого
представника

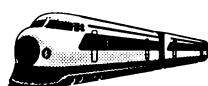
**MIST
TRAVEL**

КВИТКИ НА ВСІ АВІАЛІНІЇ

Tel.: (416) 236-7881 Fax: (416) 236-2110

97 Six Point Road, Toronto, Ontario, M8Z 2X3

**ПОДОРОЖЕВІ
ПОСЛУГИ
в Україні**

квитки
на поїзди

групові поїздки
тури

зустрічаємо на летовиші
і відвозимо до міста чи села

екскурсії по
екзотичних місцях